Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 23 decembrie 1992 • 49 (148)

SALA DE LECTURĂ

ORATORIU DE CRĂCIUN

Steaua prinde să se-aprindă
Sus pe cer,
Stea de vis și de colindă,
Lerui Ier.
Îngeri luminați de ger
Stau în tindă
Și ne-alintă-n somn,
Lerui Domn.
Că prin gînduri de zăpadă
Cine vine să ne vadă ?
Hai, Crăciune, din colindă,
Fă-ți scripturile oglindă
Vremea toată s-o cuprindă,
Și prin suflet să ne jerui,
Doamne Ierui !

Ce buciumași se-aud vestind
Nou mister ?
Proorocii vîntură colind,
Lerui Ier,
Cu graiul zările străpung,
Despică veacurile-n lung
Și mișcă inimile-n zbor
Binevestind Mîntuitor.
Se joacă-n harpa lui David
Lungi fiori
Din lacrimi tainele deschid
Aurori.
Din ceruri stele se desprind
Și-n patru zări pornesc colind,
Iar una-și poartă focul plin
Spre rod de zîmbet și de crin.
Se mișcă neamurile-n loc
Sub semne și grăiri de foc.
Bat magi cu suflete fierbinți
La poarta marilor dorinți.

Geme slavă de pămînt
În Irod.
Grindini bat, și ploi și vînt
Și mi-l rod.
Mina groazei greu s-a strîns
Pe jungher
Printre cîntece și plîns,
Lerui Ier.

Iat-aici
Îngeri mici
Se cobor
Dulce-n zbor
Unde-i pus
Iisus.
Aripi noi
Ca un roi
De subțiri
Trandafiri
Duc alint
Și argint
De prier,
Doamne Ier !

Noaptea varsă, ca din ciuturi,
Luminări.
Crengi din floare toarnă fluturi
Pe cărări.
Cerul geme de lumină
Și de slăvi.

Nașterea lui Isus (Icoană din Mărginimea Sibiului)

Ploi de aur se anină
Prin dumbrăvi.
Peste vechile fruntarii
Zboară-n cîntec pecurarii,
Cu pămîntul una ceru-i,
Doamne Ierui !

Că s-a ivit pe lutul greu
Un mugurel de Dumnezeu.
Cădelnițate cărărui
Surîd acum în gura lui.
Din trupul tînăr, fecioresc,
În ochii Mamei raiuri cresc,
Vestirea clipelor de ieri
Se-adună-n line adieri,
Dar pe zări îi cîntă harpe
De dureri.
Și-n timp ce zboară-n limpezimi
Vîrtejuri mari de heruvimi,
Iisus întinde mîini de crin
Să-mbrățișeze cerul plin,
Largul cer,
Lerui Ier !

Ce dureri de sînge țipă
Pe pămînt ?
Moartea flutură aripă
De mormînt.
Tu, Iroade, n-ai o clipă
Crezămînt.
În Rama spaimele se-ascut,
Copiii cad sub fierul mut
Și mamele-mpietresc...
Dar mii de suflete în zbor
Măresc în cer, cu ceata lor,
Soborul îngeresc.

Cîntați, copii, acum, cîntați
În bucurie-mbrățișați,
Azi cerul și pămîntu-s frați,
Cîntați, arhangheli, trîmbițați,
Că prin amarul morții zid
Catapetesme se deschid.
Slavă lui Iisus
Intru cei de sus,
Cîntați, cîntați,
Și lăudați,
Cîntați spre cer
Cu Ierui Ier !

Valeriu Anania

Din sumar: SLAVICI ÎN ARHIVE GERMANE • ICOANA ORTODOXĂ TRADIȚIONALĂ A CRĂCIUNULUI • 13 ÎNTREBĂRI PENTRU... DUMITRU RADU POPA • MÎNTUIRE ȘI DAMNARE • O CARTE DESPRE ISTORIA LUI DUMNEZEU • HENRI MICHAUX: «PROPRIETĂȚILE MELE»

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Europa și Cîmpiile Elizee

Că Europa e cu ochii pe noi credem încă de pe vremea bine meritatului Caragiale. Între timp, însă, raportul de la privitor la privit s-a mai schimbat. Ba chiar, am putea spune, s-a inversat. Asadar noi sîntem acum cei cu ochii pe Europa. Cazul e complex și nu știu dacă reflectiile, probabil nu tocmai originale, cuprinse în circa 2p. de manuscris vor putea să arunce asupra lui putină lumină.

Ne întrebăm mereu, în toate modurile posibile, dacă sîntem sau nu europeni și dacă da, atunci de ce...? De fapt problema este că, desi sîntem europeni, aproape vrînd-nevrînd, lucru pe care l-am putea constata usor dacă am reusi (dar cît de greu e!) să ne deplasăm pînă la Beijing sau Caraci, ca să nu scriu Ouagadougou ori Pnom-Penh, deci desi sîntem, ceilalti, cei si mai europeni nu prea ne consideră din aceeasi făină. Drama este deci aceea a nerecunoasterii noastre ca europeni de către cei pe care toată lumea, fără rezerve, îi consideră europeni. Dar europeni să fie indivizii care incendiază o casă din Moelln pentru că acolo locuiesc turci? Dacă da, atunci mai că ne-ar veni nouă să renuntăm la ambitia asta.

Dar ceea ce poti constata la Beijing, pus fată în fată cu ceea ce poti constata la Paris demonstrează că sînt două niveluri la care esti european, cel minimal si cel maximal. European sau asiatic ce să mai vorbim, căci una e să fii lama tibetan si alta khmer roșu! La primul nivel, acela al civilizatiei elementare, sîntem si noi europeni, sau poate chiar americani, de exemplu în ochii micului traficant de valută care-mi oferea, pe o stradă din Shanghai, mari avantaje dacă-i vînd lui dolarul, fată de casa de schimb. Si asta doar văzîndu-mă. Deci la fată si uneori, la vesminte, sîntem si noi, românii, europeni. Drama noastră e, însă, că europenii-europeni pretind mai mult ca să ne recunoască. Si acest mai mult putini dintre noi îl pot oferi. Pentru că, asa cum noi spunem America si înțelegem Statele Unite ale acelui continent, si ei, cei de-acolo, spun Europa si nteleg: Paris, Londra, Roma, cel mult Madrid si, uneori, Viena. Mi-a spus-o în fată, pe vremuri, un poet cubanez, nobil fid l lui Castro, Roberto Fernandez Retamar. Dar asta nu vine, cred, din vreunul dintre programele, minimal sau maximal, pe care, noi, ceilalti, nu l-am îndeplini, ci, mai degrabă, din eterna superficialitate omenească, foarte grăbită să reducă totul la cel mai comod nivel al înțelegerii si al memoriei.

Drama sau comedia europeană se joacă în România de la patruzeci si opt (si nu de la ultimul, ci de la cel cu nouăsprezece în fată) încoace si se va mai juca mult si bine, dacă pe scena noastră publică va continua să se arate seria de personaje care face astăzi hazul vreunei galerii si extazul prostilor ori prostinformatilor. Mereu va fi, aici, flux si reflux: unii vor împinge spre Europa, altii, dimpotrivă, spre izolare si vom înainta cînd ca racul, cînd ca melcul, într-un mars triumfal spre nimic.

La urma urmelor, de ce să fim europeni? s-ar putea întreba si unii care sînt de bună credintă. Pentru a tine de lumea aceasta, pentru a tine de Dumnezeu, care e deasupra tuturor si în toti, pentru a nu ne închide si a ne chirci, bătrîni si autotrăviti, în spatele cîne stie cărei usi de lagăr mucegăit. Pentru a fi, prin intermediul Europei, si-n lumea largă, avînd mereu în fata ochilor salvarea: „îmi vine să-mi iau cîmpii" nu se poate pune în practică numai si numai, mereu si mereu în spatiul mioritic, e nevoie de mai mult, de spatiu, chiar dacă uneori spatiul acela încheie un pact cu aceasta și ne returnează, e nevoie de aer, de ocean, ale cărui cîmpii, fie ele si Elizee, le vom cutreiera si noi, în cele din urmă.

Nicolae Prelipceanu

momos

Sfîrșit de an

● Pe 21 decembrie 1992 se împlinesc fix 2 ani și 8 luni de cînd Mircea Dinescu a fost ales președintele tuturor scriitorilor din țară și nu numai. Mai puțin președintele celor doi cunoscuți „scriitori-gălnari": Eugen Barbu și Vadim Tudor. Aceștia au alt președinte, acela pe care Barbu l-a îndemnat să se încoiască pentru a desemna primul-ministru. Președintele l-a ascultat pe Eugen Barbu și cu ajutorul procedeului recomandat l-a fătat pe d-l Văcăroiu. Așa sîntem noi românii, din cînd în cînd ne-ncoim. Numai ungurii sînt tot timpul așa.

● Multă lume se întreabă de ce sînt scriitorii atît de prosti (adică neîncoiați). Ei sînt prosti, fiindcă e mulți, aș răspunde eu. Iar àia care nu sînt prosti au intrat în Parlament și au votat ca cultura să condusă de Păunescu și C. V. Tudor, fiindcă nu sînt prosti și-au adjude agri-cultura fiindcă, nu-i așa?, toată v ța s-au ocupat numai de agricultură cum a pășit ea pe drumul larg al dezv tării socialiste multilateral dezvolta Așa că nu este departe ziua cînd vom av o agricultură ionică, una dorică și a corintică. Cultura în schimb va răm ce-a fost, socialistă, adică și cu curu și cu golu în cap.

● Tot pe 21 decembrie s-ar mai pu comemora ceva, dar nu e cazul.

● Este însă cazul să atragem aten domnișoarelor și doamnelor române (c n-au depășit încă 35 de ani) că se împ nesc 2 ani și mai bine de cînd dl. Gior Camerin, italian, patron Office Impo Export diamante, pietre prețioase și „absolut singur înăuntrul sufletului s necăsătorit, stare materială foarte bu 48 de ani, cu spiritul încă tînăr (acum avea măcar 50 de ani, n.n.), prezental de o fidelitate absolută, nebăutor, ne mător" etc. etc., care caută „exclusiv do nișoară/doamnă tînără" nu a găsit-o în După numărul imens de anunțuri pe ca le-a dat este însă de bănuit că are d un harem sau, mai curînd gîndind du normele occidentale, un bordel. Dacă cumva anunțul ar putea intra în aten poliției.

Ștefan Agopian

dictatura personală

Ion Iliescu pe moarte (text apocrif)

Am ajuns țapul ispășitor al României, cum de e posibil să se adune atîta ură împotriva mea? Dimineață, abia coborît din mașină să depun o coroană de flori, la Cimitirul Eroilor, mi se oprise inima: un nenorocit de cerșetor era să-mi crape capul cu cîrja lui, scăpat din mulțimea de gură cască, în piept cu o insignă de „luptător" în Decembrie 1989, tipa: „unde-ți sunt teroriștii, Iliescule? Cine m-a împușcat? Te cheamă morții din Decembrie 1989 pe lumea cealaltă să dai socoteală, fiindcă pe lumea asta"... N-a mai apucat să-și termine ăsta balamucul, că i-a închis unul din gardă gura cu un pumn în cap, s-a făcut o busculadă, totul a decurs rapid, aproape pe neobservate ăsta atentase la viața președintelui țării în definitiv: l-or fi arestat? O să mă interesez, o să cer să fie eliberat după ce or să-l calce bine în picioare să fie învățat minte: auzi, porcărie, nu vor ăștia nicicum să uite, nici după trei ani, de „teroriștii" din Decembrie 1989, ce ter riști, cînd a fost o luptă oarbă pentru pr luarea Puterii, că era vid politic în R mânia, putea prelua oricine Puter atunci și dacă eu am fost cel ales soartă...

Îi e rău. În sfîrșit, bine că a răm acum singur. Singur cuc: se adîncește fotoliul pe care îl preferă. Vorbește si gur în continuare. „Ceea ce voi lăsa scris aici e gîndit de soție": nu crede va fi nici de această dată înțeles. Ei și Pentru după-amiază și-a suspendat toa activitățile...

Simțise de dimineață un tremur neobi nuit în stomac, cu un punct dureros ca îl surpa. După prînz, cu toate că mînc se mai mult decît de obicei, tremurul d stomac i se extinsese în tot corpul, e o rană vie, dar nu a spus la nimen poftim, în clipa asta nu-și mai putea stă pini zgîltîitul degetelor, degeaba si stringea în pumn și le fixa „ca într menghină" între genunchi. Ce naiba ar Era de vină sperietura de dimineață cerșetorul ăla? Niciodată nu-i tremuras ră în asemenea hal mîinile: cu o zi în inte ar fi putut încă să apese pe trăg ciul unui pistol și să ochească tinta cap, chiar dacă nu mai are vederea pre bună! Reflexele îl ajută nesperat, a experiență „comunistă" în acest sen Ceaușescu făcea trageri regulate, cu pi tolul, cu ei cu „nomenclaturiștii", special „că niciodată nu se știe", ce dreptate avea răposatul...

Ce are? Tremură din toate mădularel e îngrijorat, dar nu vrea să cheme med cul, dinții i se lovesc ritmic unul de c lălalt, producîndu-i gîdilături în maxila re... Lasă jos stiloul cu care a scris genunchi.

Se bucură că e singur la ora asta, alc a cerut să nu fie deranjat, poate o să ati pească pînă la urmă în fotoliu... Singur Iar singur... E un fel de a zice singur dincolo de pereții camerei, în centrul la birintului prezidențial, stau oamenii di garda personală, sunt peste tot, profesi niști ai crimei, unul și unul, numai b cepși, trăgători de elită, care ar putea i orice clipă să intervină, să-l apere, devină viitori „teroriști", numai să în drăznească populația să se răscoale ca a cum trei ani împotriva „reformării comu nismului" său, n-o să mai facă el prosti lui Ceaușescu să se dea prins...

Își freacă ochii. Oricum, ei, cei din gar da personală n-or să reușească să i în țeleagă drama interioară... Drama prese dintelui unei țări, în 1992, președinte c se confruntă, la doi pași de garda sa per sonală înarmată pînă în dinți se confrun tă cu dușmani... Care dușmani? „Iar Revoluție?"

Moare de frică. „De ce se aud afar clopotele?" E asudat, aiurează... „Vo avea un atac de cord? Numai pe creie să nu"... Apucă iar stiloul, curentat și ma apucă să scrie: dușmanii mei au trecu pe sub nasul gardienilor, sunt la un pas. **Dușmanii se vor năpusti asupra prese dintelui țării nu venind din exterior, venind din chiar interiorul său, boal grea** — subliniază. Dumnezeu, dacă există să-mi ierte, oricum păcatele... După care.

După care, bineînțeles, i se închid ochi are pleoape de plumb, scapă din mîin hîrtia și stiloul și cade, adormit, pe parte: sau poate că a murit?

A murit? Cum să moară... Ce zice sce nariul? Lăsați...

Mulțumim. Gata, fraților, pentru az repetiția. Ne revedem după Revelion „Un Crăciun fericit!"

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● ILIE NEACSU: „Corneliu Vadim Tudor a fost si este un mare patriot si un mare creator": RADU THEODORU: „Vadim a luat toate obiectele lui Ceausescu fără să aibă calitătile lui". (Dialog în **Europa**) ● „Viol la casa de nebuni". **(Infractorul)** ● MIREL CUREA: „Gheorghe Funar a instaurat la Clui domnia bunului plac". **(Evenimentul zilei)** ● DAN IOAN MIRESCU: „Ce mai, e vremea closetarilor". **(Politica)** ● IOAN BUDUCA: „Gheorghe Funar nu este adversarul Americii. El este adversarul României": „Povestea cu plăcuta pusă pe statuia lui Matei Corvin este o tipică provocare securistă": „Oamenii ca Vadim Tudor si Gheorghe Funar asta sînt: bolnavi care nu-si pot găsi leacul". **(Cuvîntul)** ● EL ZORAB: „Hotărît lucru, Gheorghe Funar a început să aparțină istoriei. Căreia anume ramuri, ne vor explica după împăiere biologii"... **(Academia Cațavencu)** ● ION NEDELCU (București): „Domnii Gheorghe Funar si Ioan Gavra de unde au aflat de Nicolae Iorga?" („Firul scurt", **Evenimentul zilei)** ● „Naționalismul de paradă este susținut pe axa Bucuresti-Clui de **C.V. Tudor si Gh. Funar.** Un cuplu mai izbutit nici că se putea forma. Sub masca apărării intereselor naționale, cei doi regizează afaceri de milioane. Din agoniseala lor trudnică le propunem să-si facă statui. Vadim să fie instalat pe soclul lui Matei Corvin, la Cluj, iar Gh. Funar, la București, în locul lui Lenin". **(Expres magazin)** ● VALERIA DORNEANU: „Funar nu este nici măcar demagog precum Vadim si Păunescu: el este pur și simplu iresponsabil". **(Zig Zag)** ● „Cu toate că Ceausescu a murit, noi continuăm marea revoluție de tip dictatorial". **(Bordel)** ● ION CRISTOU: „Bunii români din parlament nu-si pot plimba personalitatea cu Dacia autohtonă! Ei au nevoie de mașini care costă 12 milioane de lei bucata. E drept, cînd se referă la produsele noastre naționale, stînga nu mai pregetă cu elogiile. Cînd e vorba să le folosească, ca le preferă pe cele ale industriei străine". **(Evenimentul zilei)** ● RALUCA STROE BRUMARIU: „Deocamdată, trebuie să recunoaștem că nici în Convenție lucrurile nu par a merge strălucit. Neînțelegerile din cadrul acestei coaliții explică reacțiile atît de slabe, uneori chiar incoerente ale opoziției la abuzurile grosolane si la gravele anomalii semnalate în sedințele Parlamentului". **(România liberă)** ● ILIE SERBĂNESCU: „.....vrea opoziția într-adevăr să ajungă la guvernare sau, dimpotrivă, consideră că-i este mai comod să rămînă mereu în opoziție?". **(Expres)** ● ALEX. STEFĂNESCU: „Ce anume a anesteziat ‚care‘ spiritul critic al opoziției? De ce nu este formă? Nu stiu. Si nici nu doresc să aflu. Dar rezultatul este lamentabil". **(Zig Zag)** ● SILVANA PĂTRĂSCANU: „În România nu a fost aniversată semnarea Declarației Universale a Drepturilor Omului pentru că **Dl. Nicolae Văcăroiu nu si-a dat acordul.** Nicolae Văcăroiu nu vrea să moară ca Vasile Roaită, trăgînd de sirenă". **(Evenimentul zilei)** ● IULIAN COMĂNESCU: „Raveica pentru noi e Marconi doi! C.N.A. i-a umplut pe Adrian Sirbu și Iosif Constantin Drăgan la frecvențe". **(ORA)** ● LUCIAN GHEORGHIU, CRISTIAN RĂUȚU: „Vasalități pe unde radio". **(Cotidianul)** ● ROMEO DIACONESCU: „**La CNA** Scandalul licențelor continuă". **(Evenimentul zilei)** ● DIANA N. CĂLIN: „O tărie pentru curajul hoților". **(Infractorul)** ● BARBE BLEUE: „Cei de la Consiliul Național al Audiovizualului (...) nu pun semnul egalității între o producție sexy și una pornografică — si bine fac. Decît Miss Elie sau Rodica Becleanu, parcă am prefera-o pe Emmanuelle". **(VIP)** ● MIRELA CUREA: „O anchetă care va zgudui societatea românească. Înalți funcționari au păgubit statul român de peste 40 miliarde lei". **(Evenimentul zilei)** ● TIA SERBĂNESCU: „...demisia. Dar cine mai reacționează astăzi normal în România?". **(România liberă)** ● XANTIPA: „Vorbeam mai zilele trecute despre necesitatea alfabetizării unora dintre parlamentarii noștri. Se pare că acest tip de cursuri ar trebui să fie extinse întrucît iată ce putem afla dintr-un interviu radiodifuzat al noului nostru ministru al justiției: «Noi avem reglementarea interbelică care funcționa în acest sistem». Că care era reglementarea juridică interbelică, ministrul justiției este dator să stie". **(AZI)** ● **ion k. ion**: „În comparație cu întîlnirile internaționale, meciurile din campionatul nostru intern arată ca un cerșetor jerpelit pe ligă tot mai înfloritorul mosier de Butimanu, Corneliu Vadim Tudor". **(VIP)** ● ALCIBIADE: „Am vrea să se remarce un lucru: revista noastră a fost singura publicație din țară care de **Ziua națională** a apărut în Trei Culori". **(România Mare)** ● HORIA GÂRBEA: „Aflăm în ultima clipă că la subsolul Casei Vernescu, sediul Uniunii Scriitorilor, se va deschide o sifonerie patronată de revista LUCEAFĂRUL si, deci, de dinamicul el director, **Laurențiu Ulici**": „În ceea ce ne privește, dorim să contribuim (...) la prosperitatea celei mai îndrăgite reviste literare, ne vom umple zilnic sifoanele numai de acolo. Am aflat, de altfel, că mulți scriitori au intenții similare. Chiar si poetul **Ioan Es. Pop** va bea numai sifon, orîcît de incredibil ar părea. **Petre Stoica**, marele liric, va sfinți inaugurarea"... **(Oglinda zilei).**

14 decembrie 1992

Petre Stoica

ZIUA DE MÎINE

XIV. Tao

Problema elitelor nu a fost deschisă de filozofi şi nici de politologi sau politicieni. Ea există ca atare, prezentă în poemele homerice, în cărţile „Judecătorilor" şi „Regilor", în „Istoriile" lui Herodot. Darwinismul social clasic este centrat de conceptul eliminării grupurilor umane mai slabe, ca aptitudine combativă de un fel sau altul, de către grupurile mai competente şi mai active. S-a întîmplat şi aşa în istorie dar lupta dintre oameni a fost mai ales o luptă ierarhizată. Ea nu a încetat — s-a căutat a i se da, sau permite, forme compatibile cu nevoia umană de cooperativitate. Ulysses sau Agamemnon conduc pentru că sînt prea puternici şi nobili spre a se lăsa conduşi ; ei comunică între ei sau cu zeii, iar poporul şi războinicii îi urmează.

Ierarhizarea naturală se transformă relativ repede într-o ierarhie cu adevărat ontologică. Leviţii capătă o funcţie specială în sînul poporului biblic. Clasa sacerdoţilor nu se confundă cu vulgul şi nici chiar cu nobilii atît la Memfis, Teba sau Babilon, şi nici chiar la Roma, unde pînă la urmă, împăratul este ce este pentru că, de fapt, fiinţează ca zeu. Structura de clasă a populaţiei hinduse, structură născută în Antichitate, a rămas oarecum impenetrabilă şi nemodificată pînă astăzi. Tradiţia înlocuieşte efectul imediat al competiţiei. Ierarhiile nu ar fi fost, totuşi, nimic dacă nu ar fi reflectat drumul omului către spirit. Pentru Pythagoras şi urmaşii săi linia de fractură trece între adepţii săi şi restul oamenilor. Desigur, el, însuşi a învăţat de la marii preoţi egipteni, ai lui Ra şi Osiris. A acceptat ca elev — sau poate chiar inspirator — pe Zalmoxis de la care a aflat, se crede, cîte ceva despre nemurire, dar pînă la urmă exerciţiul, pregătirea ucenicia şi iniţierea — ca matematic sau acusmatic — stabilesc dacă omul este cu adevărat om sau doar un fel de preom. Pentru Platon fiinţele omeneşti se împart în filozofi şi nefilozofi. Asemănarea celor două categorii merge pînă foarte aproape de indiscriminare şi totuşi ei aparţin, de fapt, unor niveluri ontologice distincte (vezi „Teetet") Cărţile lui Aristotel sînt unele esoterice şi altele exoterice pentru că, evident, oamenii nu sînt toţi la fel. Lao Tze, la celălalt capăt al lumii, în minunata şi celebra sa „Tao To King" distinge dincolo de orice echivoc şi tăgăduă sfîntul (taoist) de omul simplu : „pe cel care se îndreaptă către Tao, Tao îl va primi ; pe cel care se îndreaptă înspre viaţă, viaţa îl va primi ; cel care merge înspre moarte, va fi primit de moarte".

De fapt, „Tao To King" nu este altceva decît un portret al sfîntului, profilul şi acţiunile sale într-o lume în care totul contează pentru că totul este penetrat de Tao, acest principiu cognoscibil dar ininteligibil şi deci indescriptibil, inexprimabil. Relaţia numerică pitagoreică, ideea platoniceană, sau spiritul raţional aristotelic nu sînt nici acestea mai perceptibile, privite dinspre imanenţă şi totuşi între credinţele marilor filozofi greci şi gîndirea inegalabilului Lao Tze o deosebire se iveşte — peste multe aspecte uimitor izomorfe — în privinţa relaţiei dintre elită şi popor. În chip direct sau indirect, orice om este chemat în rîndul celor aleşi, în lumea civilizaţiei greceşti. Ceea ce are de făcut fiinţa umană este să dovedească talentul intelectual şi disponibilitatea emoţională necesare filozofiei, să se decidă pentru austeritatea, sacrificiul şi disciplina, fără de care pregătirea şi iniţierea nu sînt posibile. Grupul filozofilor, eventual, nu transmitea poporului un semnal stimulator, dar nici unul inhibitor, de represie a spiritualităţii şi intelectului. Lao Tze spune însă clar : „poporului să i se satisfacă pîntecele să i se întărească oasele şi să i se adoarmă spiritul". Apoi : „instrumentele statului nu vor trebui arătate poporului". S-ar putea spune că este aici o istorie veche de peste două mii de ani, perimată, lipsită de sens. Nu este aşa, căci numai cu cîteva decenii în urmă filozofia politică a taoismului a fost utilizată de simpatizanţii totalitarismelor — îndeosebi în Franţa — în sprijinul dispreţului lor pentru popoare. Taoismul este însă unul dintre elementele componente esenţiale ale buddhismului Zen, religie atît a Japoniei totalitariste cît şi a Japoniei democrate. Elevaţia spirituală a taoismului este unică şi, neîndoielnic, este greu de crezut că umanitatea va fi curînd atît de civilizată şi evoluată încît să încorporeze cu uşurinţă, la nivelul său mediu, măcar o parte din subtilităţile acestei credinţe, religioasă şi filozofică totodată. Elita este deci strict necesară pentru ca omul să realizeze maximumul potenţialului său, pentru a transforma vîrfurile de săgeată ale spiritului în vîrfuri de săgeată ale culturii umane şi civilizaţiei. Pe de altă parte, omul ca om nu poate fi discriminat în raport cu elita fără ca aceasta să nu se sterilizeze prin lipsa influxului de valori proaspete şi fără ca generala condiţie umană să nu fie jignită şi degradată. Soluţia ateniană, a poporului liber să pătrundă în elită, ar părea să reprezinte calea cea bună dar, nu trebuie uitat că Atena democratică — aceea în care ocupanţii magistraturilor se trăgeau la sorţi din rîndul tuturor cetăţenilor — practica o netă discriminare între greci şi barbari. Locuitorii altor cetăţi greceşti se puteau aşeza în deplină libertate la Atena dar cetăţenia acestui stat nu se dobîndea niciodată de către cel care nu aparţinea familiilor locale. Situaţia, în alte centre ale Greciei, era, din acest punct de vedere, cu mult mai puţin favorabilă străinului.

Democraţia poate fi foarte bine domeniul elitismului, aparent sau inaparent. Principiul democratic nu este încălcat de o dominantă de concepţie elitistă, dacă aceasta este atent automoderată, innobilată de filantropie şi deschidere de spirit. Şi totuşi, altă posibilitate nu există pentru democraţie ? Există alternativa pozitivă, sursa democraţiei totale, reale, productive, alternativă la elitismul tot democratic, eventual poate bine intenţionat dar primejdios şi, oricum, nedemn. Alternativa aceasta poartă numele bine cunoscut de iluminism. Varianta proastă este populismul care nu rareori ajunge la trivialitate şi chiar josnicie.

Iluminismul a însemnat şi va însemna mereu că spiritul liber şi superior există realmente viu şi concret în societatea umană, că scapă tuturor încercărilor de încătuşare, ce iau forma superstiţiilor şi dogmelor, dar şi că purtătorii acestui spirit se află într-o continuă comunicare, eficientă, reală cu toţi semenii lor. Iluminismul este existenţă socială concretă iluminată de valorile eterne ale spiritului. Transferul acceptării valorilor în cunoaşterea principiilor axiologice este un drum lung şi — probabil — niciodată deschis tuturor. Cu toate acestea, în istorie s-a putut ajunge uneori la situaţia ca toţi membrii unor societăţi să trăiască în interiorul aceluiaşi sistem de valori, chiar atunci cînd conceptul corespunzător fiecărei valori avea, pentru oameni aflaţi pe diferite trepte de spiritualizare sfere de lărgimi inegale. Acestea au fost epocile de iluminism. Uneori s-au suprapus iluminism şi absolutism dar aceasta a fost doar o condiţie tranzitorie.

Axiologia unei perioade îţi spune ce este acea perioadă : dominaţie, democraţie elitistă, sau democraţie iluministă. Oriunde oamenii spiritului trăiesc după un sistem de valori şi ceilalţi oameni după un altul democratie este, cel puţin în sens metafizic, incompletă. Cînd ne aflăm în prezenţa unui elitism democrat sau nedemocrat, oligarhic ? Atunci cînd poporului „i se satisface pîntecele, i se întăresc oasele şi i se adoarme spiritul". Democraţiile acestui sfîrşit de mileniu sînt perfecte şi nu doar în chip formal. În multe dintre ele — nu în toate — pîntecele oamenilor sînt satisfăcute şi oasele lor sînt tari. De ce nu vedem însă că fiecare cultură modernă nu este decît o subcultură la nivel general, chiar dacă poate fi o supracultură în multe dintre parcelele sale ? Rockul şi noua etică a contestării criteriilor constante, generalizarea şi liberalizarea exprimării sociale a oricărei individualităţi, unificarea informaţională prin televiziune, toate acestea conţin sîmburii unor posibilităţi enorme pentru om, dar pînă una alta nu sînt iluminism, ci populism. Umanitatea însă evoluează, omul creează — dacă însă naţiunile sînt abandonate lipsei de criterii, înseamnă că lor li se adoarme spiritul şi atît. Civilizaţia şi politica — instrumentele istoriei sau ale statului — sînt produse în laboratoarele unor elite, oricît de democratice ar fi statele, şi nu sînt real percepute de naţiunile dedicate rockului, love story-urilor tv şi, în general, materialităţii lumii. Problema aceasta nu este una idealistă, este problema optiunii ultime între democraţie şi nedemocraţie, oricît de democratice ar fi aparenţele ultimei.

În relaţia dintre Estul post-revoluţionar şi Vestul tradiţional-democratic ceva nu merge în chip vizibil. Ce anume nu merge ? Estul nu are cum trece de la dictatură la democraţie decît printr-un iluminism, pe cînd Vestul nu are ce altceva oferi decît un elitism suprarafinat şi, ca atare, suprainobservabil, în fond foarte democratic. Nu este nimic, totul se va aranja cu bine pentru ambele părţi ale lumii, căci omul caută, conştient şi inconştient, cu infinită perseverenţă, ceva care pare mereu pierdut, fără să fie astfel vreodată — propria demnitate.

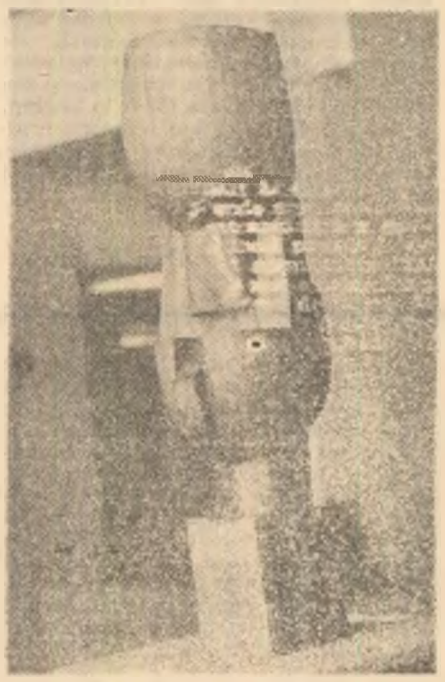

Tache Cornelu : Clepsidră

Caius Dragomir

minimax

Merry Christmas!

Azi în Timişoara,
Miine-n toată ţara !

(Folclor desuet)

Într-o anumită parte a lumii vin acum zile fericite cînd toţi, cu mic, cu mare, îşi pot permite să lase deoparte încrîncenările inerente vieţii pentru a se bucura împreună sărbătorind Crăciunul. Aşa cum ar trebui, ba chiar o să se întîmple de asemenea şi în România întrucît, nu-i aşa ?, aparţinem şi noi românii lumii creştinizate. Vom fi deci şi noi fericiţi, ne vom face daruri cumpărate acum nu doar de la stat ci şi de la privatizaţi, vom cînta colinde adunaţi în jurul brazilor împodobiţi, îmbrăţişîndu-ne toţi cu toţi într-o sfîntă... reconciliere. De-ţi vine să urli de cîtă bună omenie sîntem în stare ! Fiindcă de trei ani încoace există în chiar timpul Crăciunului şi un **Crăciun românesc** a cărui semnificaţie nu este cîtuşi de puţin aducătoare de împăcare şi bucurie ci dimpotrivă. Crăciunul românesc este simbolul desconsiderării criminale a vieţii celor mulţi şi amăriţi. Merry Christmas ! În urma unui calcul politic cinic, o culme a cinismului istoriei contemporane, au fost ucişi nişte oameni, jertfa lor fiind postamentul pe care se încearcă formarea unei ordini sociale. Cei care deţin astăzi puterea în România sînt autorii sau complicii autorilor acestei „sărbători", iar restul, poporul, trebuie să accepte regula jocului. Şi chiar o acceptă, numai să se bage ceva mîncare şi să ne dea căldură. Totul făcut cu tam-tam, cu monumente, cu depuneri de coroane şi paradă militară, cu cădelniţări, cu diplome de patriotism revoluţionar. O mitologie rizibil-grotescă impusă pentru ocultarea unei monstruozităţi, urmată de altele, de alte diversiuni şi accese de violenţă pînă cînd cei naivi n-au mai fost suficient de mulţi încît să incomodeze „noua" putere. Pentru liniştea noastră au fost scoşi din joc, fie că au plecat de bună voie, fie că sînt marginalizaţi, oricum, nu mai incomodează pe nimeni, tot felul de dizidenţi ori revoluţionari care cereau, înainte de orice altceva, adevăr şi dreptate. Odată cu cel de-al patrulea **Crăciun românesc** se va putea constata că victoria to'arăşilor este totală. Merry Christmas !

Întîmplător, am aflat din cotidianul „Timişoara" că în oraşul de pe Bega s-a constituit un **Comitet de Organizare a Comemorării Eroilor şi Aniversării a trei ani de la Revoluţia din Decembrie 1989.** Au fost invitaţi să participe la comemorare preşedintele I. Iliescu şi regele Mihai I ! În ce-l priveşte pe primul, unul dintre membrii Comitetului a declarat că : „Vrem să-i dăm ocazia dlui Iliescu să privească în ochi populaţia acestui oraş". Sfîntă naivitate ! (Pe pariu că nu se duce !) Şi încă un amănunt : familiile îndoliate se opun participării armatei la comemorarea din Timişoara. Pretenţie de bună seamă imposibil de satisfăcut şi încă din două motive. În primul rînd fiindcă victoria în Revoluţia Română a fost asigurată de armată în colaborare cu trupele M.I. şi ale Securităţii, chiar dacă s-au mai şi împuşcat între ele trupele astea. Iar în al doilea rînd este imposibil să nu participe şi armata alături de trupele de poliţişti şi jandarmi, că doar n-or să fie lăsaţi aşa, fără apărare, miile de participanţi ! Totul urmînd să fie transmis de Televiziune în direct începînd de la ora 15, doar dacă nu cumva între timp se va fi modificat programul datorită vreunui meci important de fotbal. Varianta cu siguranţă apreciată pozitiv de marea majoritate a telespectatorilor. Poporul îşi va putea vedea în tihnă de pregătirile pentru Crăciun, mai cu seamă că, datorită grevei tipografilor, la ţanc picată, nici presa n-o să ne mai tulbure liniştea sărbătorilor. Merry Christmas !

Aşadar, cumva vor trece şi „zilele Timişoarei", confirmîndu-se încă o dată faptul că preţul aşezării societăţii româneşti într-un fel de normalitate, dacă normale pot fi numite cele ce se tot întîmplă, este renunţarea la pretenţia adevărului. Ceea ce nu înseamnă că a încetat şi lupta politică, în pofida apelurilor la reconciliere naţională ale preşedintelui I. Iliescu pentru care este evident că în opoziţie se află doar duşmanii poporului. Nu, lupta politică e în toi, atîta doar că a fost depăşită faza romantică, trecîndu-se, cum s-ar spune, de la amatorism, la profesionim. „Cine-a tras în noi pe 16—22 ??", dar şi după aceea, mai ales după aceea — sînt acum întrebări absurde. Cu totul altele sînt preocupările oamenilor politici care, tocmai pentru a putea accede la acest statut, pentru a putea fi acceptaţi în jocul politic, trebuie să renunţe neapărat la pretenţia adevărului. Firesc, cumva firesc, confirmarea acestei caracteristici definitorie pentru viaţa politică românească, poate fi observată mai cu seamă în prestaţia partidelor şi a liderilor din opoziţie. Trecerea de la idealismul romantic păgubos la pragmatismul politic aducător de foloase cît se poate de concrete, este evidentă pe toată extensia spectrului politic. Iar cei care nu pot să uite n-au decît să-şi scrie amintirile fiindcă tot nu le citeşte nimeni şi chiar dacă vor fi citite, atîta pagubă ! Din „raţiuni de Stat" Revoluţia Română trebuie să rămînă sublimă şi înconjurată de un halou de mister. Asta oficial, deoarece încet încet toată lumea a aflat despre ce a fost vorba. Iar acum, sînt atîtea altele de făcut încît, nu-i aşa ?, ar fi şi caraghios ca autorităţile să-şi piardă vremea cu „dezgropatul morţilor". Morţii cu morţii, viii cu viii. Aşa cum a indicat de la „bun" început dl. I. Iliescu, Decembrie '89 rămîne pe seama istoricilor din mileniul următor. Tocmai de aceea afirmam ceva mai sus că victoria to'arăşilor este totală.

Rămînîndu-ne, ce altceva, decît să ne bucurăm împreună, într-o sfîntă unitate naţională, de sărbătoarea creştinească a Crăciunului. Merry Christmas ! Prefăcîndu-ne că nu ştim că printre noi există şi vreo cîţiva care „sărbătoresc" **Crăciunul românesc.** Democraţie fiind în România, minoritatea trebuie să se supună majorităţii şi cu toţii să ne supunem Puterii !

13 decembrie 1992

Şerban Lanescu

Iosif Constantin : Portret

Slavici în arhive germane

Aflat la conducerea Institutului „Ioan Oteteleşanu" din anul 1894, Slavici locuia la Măgurele, unde se afla această proprietate a Academiei Române. Institutul era un fel de şcoală pentru profesoare de lucru manual şi scriitorul ducea o viaţă aproape idilică, împreună cu soţia sa Eleonora. Chiverisea şcoala şi gospodăria aferentă cu mare grijă, deoarece aflase în această îndeletnicire un răspuns convenabil înclinaţiilor sale moralizatoare. Fire de educator, scriitorul nu agrea gratuităţile şi de aceea punea pasiune în conducerea şcolii. Printre eleve s-a aflat şi Eleonora Vasilescu, fata unui preot muntean. În 1904, ea pleacă din institutul unde fusese oprită după absolvire şi obţine un post de profesoară în satul Tăuteşti, din judeţul Iaşi. De aici, probabil, îi scrie fostului profesor şi director. Slavici îi răspunde îndată, fiind vorba de o elevă preferată. La fel şi soţia sa, Eleonora, care îi va trimite Eleonorei Vasilescu scrisori pline de afecţiune. Peste puţin timp, Eleonora Vasilescu se căsătoreşte cu profesorul ieşean Constantin Sporea, se mută în Iaşi, dă naştere cîtorva copii şi moare, tînără, în 1913, de septicemie. Păstrîndu-i amintirea, soţul a păstrat şi scrisorile lui Slavici, pe care îl cunoscuse el însuşi, în 1904. Scrisorile vor ajunge în posesia unuia din fiii lui Constantin şi Eleonora Sporea, pe numele lui — Constantin Sporea. Acesta s-a stabilit în Germania încă dinaintea ultimului război şi a murit acolo, în 1991. Arhiva sa a ajuns la Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, din Tübingen. Prezenţa scrisorilor mi-a fost semnalată, cu bunăvoinţă, de domnul dr. Horst Fassel, director ştiinţific al institutului. Cu ocazia uneia din vizitele pe care le-am făcut la institut, în toamna lui 1992, am transcris paginile lui Slavici. Semnalăm şi existenţa, în aceeaşi arhivă, a unui lot de scrisori de la Eleonora Slavici.

Dan Mănucă

1

Academia Română
Institutul Ioan Oteteleşanu
Buşteni, 15 iulie st. v. 1904

Eleonora dragă,

ieri am primit certificatul pe care l-ai dorit şi azi ţi-l trimit, nu fără de părere de rău. Am ţinut, doamna directoară şi eu, mult la tine şi ţinem şi acum, căci eşti fată harnică şi cuminte şi ne-ai înţeles, ai putut dar să ne fii de mare ajutor. Ne-am bucurat cu toate acestea cînd am aflat că eşti hotărîtă să pleci din Institut, căci, la urma urmelor, nu pentru Institut, nici pentru noi, ci pentru lume te-ai pregătit şi în lume ai să-ţi găseşti norocul. Dacă vei rămîne cum te ştim noi, orişiunde vei fi, îţi va merge bine, vei fi iubită şi ne vei face bucurie. De aceea am fost mîhnit cînd ai zis că ai luat hotărîrea de a pleca fiindcă ţi s-a făcut în Institut viaţa nesuferită. Lucrul acesta nu poate să fie adevărat şi nici nu trebuie să-l zici. Iubirea tuturora şi a noastră îndeosebi o vei fi preţuind mai mult decît supărările uşuratice ale unei singure persoane. Te îmbrăţişăm cu toţii,

IOAN SLAVICI
(Institut für donauschwäbische Geschichte und Landenkunde, Tübingen, Fondul Constantin Sporea)

2

Academia Română
Institutul Ioan Oteteleşanu
Măgurele, 19 septembrie 1904

Fată dragă,

cu cît mai des şi mai mult ne scrii, cu atît mai cu minte te socotim şi mai multă bucurie ne faci. Ţinem să ştim în toate amănuntele ce fel e şcoala voastră [1], cîte eleve aveţi, ce faceţi acolo şi cum mergeţi, căci nu lucraţi numai pentru voi, ci şi pentru fetele care sunt aici. Dacă veţi lucra cu toată inima şi veţi face treabă bună, veţi ridica reputaţiunea Institutului şi veţi deschide drum şi pentru altele. De aceea m-am bucurat prea mult cînd am aflat că nu eşti singură. Leontina[2] e fată deşteaptă şi harnică şi poate să facă multe bune, dacă voieşte. Iubiţi-vă între voi şi puneţi-vă la lucru. Închipuiţi-vă că sunteţi exmise la o filială a Institutului şi gîndiţi-vă mereu la bucuria pe care o simţim noi cînd primim veste bună de la voi.

Ştii prea bine cu cîte greutăţi ne-am luptat şi ne luptăm noi. Adă-ţi aminte de ele cînd întîmpini greutăţi şi fii răbdătoare şi voioasă, cum te ştiu eu din zilele cele bune. Iar cînd vrei să ai vreun sfat, vreo încurajare, scrie-ne. Alt ajutor nu pot să-ţi dau, căci sunt om nebăgat în seamă, care puţine poate.

Viţea am să-ţi dau şi n-ai decît să trimiţi după ea. Aş ţine însă să-ţi dau o viţea care fată în curînd, una dintre cele trei care au împlinit astă vară doi ani şi vor făta pe la începutul anului viitor, ca să aveţi şi viţel din prăsila noastră. Lucrul acesta n-aş puté însă să-l fac fără de a fi vorbit mai înainte cu dl. Kalinderu[3], ceea ce va fi vineri. Poţi dar să spui că-ţi dau viţeaua şi să iei dispoziţiuni pentru transportarea ei. În cel mai rău caz, îţi dau una din cele de astă iarnă, care s-au făcut foarte frumoase.

Noi suntem sănătoşi. Titu[4] a plecat joi, iară ieri seară a plecat şi Marcel[5] din Iaşi. Fulvia[6] a trecut în clasa a doua, dar va rămîne tot aici şi va trece şi anul acesta examenul tot ca fiind pregătită în particular.

Lecţiunile le-am început astăzi, deşi primirea nouei serii nu s-a făcut încă. Vă îmbrăţişăm cu toată dragostea.

IOAN SLAVICI

(Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, Tübingen, Fondul Constantin Sporea)

NOTE

[1] Şcoala din Tăuteşti, judeţul Iaşi, unde fusese angajată Eleonora Vasilescu
[2] Probabil o colegă a Eleonorei Vasilescu
[3] Ioan Kalinderu (1840—1913), membru al Academiei Române, căreia i-a dăruit averea lăsată lui drept moştenire de Ioan Oteteleşanu. Din aceste fonduri a fost construit, în 1894, institutul unde a fost numit director Slavici. I. Kalinderu supraveghea activitatea din partea Academiei.
[4] Titu Liviu Slavici (1836 - 1966), fiu al scriitorului.
[5] Ion Marcel Slavici (1890—?), fiu al scriitorului.
[6] Fulvia Slavici (1891—?), fiică a scriitorului.

povestea vorbei

Urări

Urările formulate de sărbători sînt, inevitabil, convenţionalizate. Formulele de urare, aproape la fel de fixe ca mai simplele formule de salut, valorează prin funcţie mult mai mult decît prin conţinut. Inovaţia extremă le-ar face de nerecunoscut — deci nefuncţionale. Stereotipia nu e totuşi acceptată cu dragă inimă — pentru că depersonalizează. O dovadă în acest sens o oferă cartea poştală cu urări tipărite, cu formule tipizate — cărora, de cele mai multe ori, nu le urmează nici, direct, semnătura — dar nici un text cu adevărat informativ. De obicei, refuzînd impersonalitatea textului tipărit, expeditorul adaugă cîteva rînduri — tot atît de impersonale, de convenţionale. Purtătoare de semnificaţie sînt în acest caz codurile extralingvistice : gestul expedierii, scrisul de mînă, proporţia în care pagina e acoperită de scris. Adaosul, tautologic în fond, devine semnificativ prin formă.

Urarea-tip, fixată prin uz, reprodusă de tipar, valabilă în situaţiile cele mai diverse suferă un proces de obiectualizare. De foarte multe ori ea este introdusă printr-un metatext de tipul „primiţi de la noi urarea ...", „tradiţionala urare de...." — şi, mai ales, cu o formă de masculin-neutru : „un sincer...", „un călduros...", „tradiţionalul **La mulţi ani !**", urarea emblemă e diferenţiată grafic, destul de naiv, prin ghilimele, majuscule, poziţie excentrică în text. Ticul ghilimelelor se manifestă derutant, obiectualizînd şi punînd în relief diverse segmente consacrate : „an nou", „Sfinte Sărbători", „fericire" ; cum utilizatorii lor sînt şi cei care marchează în abuz ironia, tot prin ghilimele, apare riscul unei grave ambiguităţi : nebăgată în seamă, se pare. Oricum, formularea explicită a actului de urare e trăsătura aproape generală a scrisorilor sărbătoreşti. Urările directe — „Să fiţi sănătoşi" — „Să aveţi..." — „Să vă aducă Anul Nou... — „Să vă dea Dumnezeu..." — îmi par, în ultimul timp, mai puţin frecvente decît cele introduse printr-un verb de declaraţie : **urez, adresez, trimit, transmit... A dori** intră în aceeaşi serie, producînd chiar construcţii hibride : „vă **dorim** calde **urări**" **vă doresc** cele mai bune **gînduri...**"

Probabil că nevoia de a transforma o formulă scurtă într-un text lung — cantitatea fiind unul din semnele exterioare care diferenţiază urările — atrage o nouă explicitare inutilă (deductibilă din context şi din sensul urării) : a circumstanţei — „cu ocazia...", „cu prilejul..." ; introducerea prin „de", mai firească („de Crăciun..."), — e mai rară. Textul urării ajunge să semene, tot mai mult, cu cel al corespondenţei oficiale, administrative, urmînd modelul : „În urma...", „În legătură cu...", „vă comunicăm", „vă transmitem", „vă rugăm..." Existenţa unei relaţii destul de strînse între urarea uzuală şi corespondenţa oficială e confirmată de alte formule şi mai protocolare : „**vă rog să primiţi** cele mai sincere urări", „**primiţi, vă rog...**" ; „**permiteţi-mi să vă adresez** calde urări", „**vă rog să-mi permiteţi** să vă urez..." etc. Fireşti în relaţiile de maximă politeţe dintre inşi legaţi prin interese, afaceri, reprezentînd firme, instituţii ori între care există o distanţă socială apreciabilă, aceste formule se combină automat cu pluralul persoanei a II-a — şi devin destul de neobişnuite la singular : „te rog să primeşti". De fapt, riscul convenţionalizării absolute este combinat, în cazul de faţă, cu cel al confuziei de situaţii : limita dintre scrisoarea oficială şi cea particulară, amicală, familiară nu e totdeauna clară. Excesul de politeţe e adesea ambiguu, oscilînd între farmecul retro şi reflexul umilităţii birocratice.

Puţin potrivită cu o scrisoare amicală e şi cuprinderea în enunţ, prin forme de persoana a III-a, a expeditorului sau a destinatarului. Dacă „dorim scumpului nostru prieten" e doar o exprimare artificială, „îţi urează X", „primiţi din partea lui Y" amintesc, din nou, de limbajul oficial ; e drept, enunţul atribuit unei instanţe impersonale are şi un avantaj textual : de a integra perfect semnătura.

Variaţia obţinută în limitele unui inventar limitat e foarte relativă : ea constă, cel mai adesea, în acumulare — care însă sporeşte caracterul artificial, retoric al urării. Sînt alăturaţi termenii-cheie : **sănătate, fericire, bucurie (bucurii), noroc, împlinirea (realizarea) tuturor dorinţelor, prosperitate, viaţă lungă** ; urările în limbaj de lemn adăugau acestei serii **succesul în activitate, sporul la muncă şi îndeplinirea planului.** Dacă acestora li se aplică, în combinaţii diverse, intensificatorii **mult, nenumărat, deplin, din inimă (din toată inima)** — pentru lucrurile urate — şi **calde, (cele mai) sincere, alese** — pentru urări (adjective obligatoriu antepuse : **urări calde** e o variaţie exclusă) — tabloul e aproape complet.

Sintagma, „sărbători de iarnă", utilizată pentru a masca semnificaţia religioasă a Crăciunului, persistă acum, cu un sens larg ; am întîlnit recent formularea „Sărbătorile de iarnă şi Crăciunul".

În orice caz, oricît de influenţate de stilul oficial ar fi textele pe care le-am discutat, — nici urmă, în ele, de verbul **a felicita.** Într-un teanc destul de gros de „felicitări", doar formula imprimată pe unele dintre ele — „Sincere felicitări" — îl amintea. Nimănui nu-i venise în minte ca în textul pe care îl redacta să-l **felicite** pe destinatar de Crăciun sau de Anul Nou. Lucrul e foarte firesc, de altfel : verbul **a felicita** presupune un **pentru** : cineva e felicitat pentru un merit, un noroc — sau pentru un moment care „îi aparţine" (aniversare, onomastică) ; marile sărbători vin să unifice şi să excludă felicitările. De aceea verbul individualizator lipseşte — chiar dacă urarea artificială „Sincere felicitări" continuă să apară (fără a trece în limbajul curent) pe ilustraţia unor cărţi poştale ; chiar dacă acestea au căpătat — prin proprie evoluţie semantică — numele de „felicitări" : adică obiecte, suporturi ale urărilor.

Rodica Zafiu

Doru Drăguşin : Sori

Rîsu' — plînsu'

Ion Băieşu, BALANŢA, ediţie definitivă
Editura NEMIRA, Bucureşti, 1992

Republicat într-o „ediţie definitivă", la „Editura Nemira", romanul **Balanţa**, apărut mai întîi la „Cartea Românească", în 1985, şi devenit nu de mult spectacol cinematografic, din iniţiativa regizorului Lucian Pintilie reaminteşte de toate marile calităţi ale teatrului sau ale prozei lui Ion Băieşu. Umor debordant, împins uneori pînă la graniţa cu absurdul (după o reţetă aplicată cu mult succes şi de Teodor Mazilu), accentul pus pe scena teatrală, pe dialog şi pe schimbul de replici rapide, preferinţa pentru personajele „sucite" — un mod de a sugera nonconformismul, dezacordul, împotrivirea socială, ca la cei mai importanţi dintre prozatorii noştri lansaţi în cursul anilor '60, Fănus Neagu, D.R. Popescu, Nicolae Velea.

În **Balanţa**, judecaţi din această ultimă perspectivă, mai toţi eroii lui Ion Băieşu sînt nişte „trăsniţi". Doctorul Dumitru Bostan, strălucit chirurg urolog, stabilit într-un oraş de provincie, Nela (Ioana Pop), fata unui fost colonel de securitate, profesoară proaspăt repartizată în acelaşi oraş, Titi pacientul lui Mitică Bostan şi profet al unei noi religii universaliste, ţiganul Duduveche fost activist comunist, care a rupt-o cu partidul pentru a se căsători cu o prinţesă autentică, preotul şi primarul satului din care provine Titi.

„Sucite" sînt şi majoritatea întîmplărilor despre care vine vorba în **Balanţa**, atît cele prin care trec personajele de prim-plan ale cărţii, cît şi micile „poveşti" colportate continuu, cu o vocaţie a anecdoticului care pare să fie tipic balcanică, de către toţi cei care participă cît de cît la realitatea acestui roman. Într-un interviu din 1969 cu Monica Lovinescu, Mircea Eliade observa că „omul nu poate trăi dacă nu ascultă întîmplări". N-ar fi deloc exclus ca abundenţa **anecdoticului** din **Balanţa** (sau din romanele lui Fănus Neagu) să reprezinte o formă de rezistenţă a omului într-un context politic şi social în care s-a urmărit tocmai „uciderea" lui sistematică, printr-o „planificare de stat" a fantasmaticului, deci prin înstrăinare. Contrastul dintre nevoia de poveşti (cît mai violente, mai pitoreşti sau mai fanteziste) şi cenuşiul de zi cu zi al vieţii unei mari colectivităţi e poate una dintre temele esenţiale ale cărţii lui Ion Băieşu care, în comparaţie cu umorul din teatrul sau din schiţele sale mai vechi, şi-a radicalizat în acest punct de vedere, romanul **Balanţa** se încadrează în curentul tot mai cuprinzător al realismului crud, cu puternice accente politice din mai toată proza românească a anilor '70—'80.

Acesta a fost cu siguranţă şi motivul pentru care, la data primei sale apariţii, romanul **Balanţa** a fost parţial cenzurat. Astăzi avem prilejul să punem pe două coloane ediţia din 1985 a cărţii şi „ediţia definitivă" din 1992, pentru a realiza un început de catalog al tuturor interdicţiilor, dar şi al prostiei sau al complexelor de inferioritate din sistemul cenzurii comuniste româneşti. Iată, deci, care sînt cele mai importante pasaje eliminate în 1985 şi reintegrate, cu ajutorul lui Radu Băieşu (care semnează şi o substanţială postfaţă) în „ediţia definitivă" a „Editurii Nemira".

La pagina 51, din explicaţiile pe care un maior de miliţie le dă Nelei abia scăpată dintr-o tentativă de viol : „Ei [moldovenii sosiţi în localitate pentru a lucra în industrie] săvîrşesc optzeci şi cinci la sută din infracţiuni, restul aparţin elevilor de liceu sau de la şcolile profesionale, care au predilecţie să-şi violeze profesoarele şi să-i bată pe profesori." Şi ceva mai departe, în acelaşi context : „E o mare problemă cu ţiganii, după părerea mea naţia noastră e în pericol ca în cincizeci de ani să devină minoritară în propria sa ţară, dacă nu se iau măsuri. Am fost alaltăieri într-o descindere şi am găsit o familie de ţigani care avea unsprezece copii, nevasta fiind gravidă cu un al doisprezecelea. Locuiau douăzeci de persoane într-un apartament de două camere, în baie tineau un purcel şi un ied, iar în bucătorie aveau o crescătorie de rîme şi viermi pentru pescari."

La pagina 89, din amintirile ţiganului Duduveche, fost activist de partid : [la alegerile din '46] „vă spun sincer că am tras cu pistolul în comisia electorală şi-am înlocuit urna, punînd voturile noastre în locu ălorlalte şi-asa mai departe." Şi tot Duduveche, despre arestările de chiaburi din „perioada cu Canalul" : „se zicea că sînt o frînă în calea colectivizării agriculturii, dar nu erau, săracii, că le era o frică de nici nu ieşeau din casă, darmite să facă propagandă."

La pagina 93, pasajul în care un polonez îi explică unui englez : „nu ştiai că românii sînt ţigani ?", pentru ca Duduveche să izbucnească imediat : „Hai sictir, jigodii şi lifte străine, noi, indiferent ce-am fi, maghiari, evrei, ţigani sau alte minorităţi noi tot români sîntem !"

La pagina 101, despre unul dintre pacienţii doctorului Bostan, care s-a sinucis : „Fusese plutonier-major în trupele de intervenţie care au evacuat familiile de bănăţeni în Bărăgan în timpul antititoismului. Cine nu vroia să iasă din casă, se trăgea cu puşca-mitralieră prin fereastră."

La pagina 102, o lungă poveste „trăsnită" despre un alt fost pacient, pe care Mitică Bostan îi-o rezumă Nelei : „Deci, prin '48, fostul coleg informează unde trebuie cum că respectivul (mi-am notat undeva cum îl chema, dar nu ştiu unde), în timpul congresului sindical din străinătate, ar fi luat legătura cu şeful delegaţiei titoiste şi cum Stalin ne obligase pe atunci să demascăm vehement titoismul, este considerat spion, arestat şi condamnat. Bineînţeles că după moartea lui Stalin şi împăcarea cu Tito este eliberat şi repus în drepturi, adică reprimit în partid. Tipul îi scrie lui Gheorghiu-Dej, pe care îl cunoştea din ilegalitate şi acesta îl primeşte, simţindu-se vinovat cumva de soarta lui. «Dragă cică i-ar fi zis Dej, scuză-mă ştiam că eşti nevinovat, dar n-am avut încotro, trebuia să te

închid, tu eşti de-al nostru, ştii ce înseamnă politica şi conjunctura.» «Ştiu, a zis pacientul meu, să nu crezi că sînt supărat pe tine te înţeleg perfect, n-am venit ca să cer vreo despăgubire sau vreo decoraţie pentru suferinţele îndurate, vreau să te rog un singur lucru : să-mi dai o pensie, nu prea mare, şi să mă numeşti preşedintele federaţiei de fotbal. Nu vreau să mai fac politică, nu mă mai interesează, vreau să pun fotbalul pe picioare.» / — Şi l-a pus preşedintele federaţiei ? / — L-a pus. «Ei, l-am întrebat eu, şi-ai pus fotbalul nostru pe picioare ?» «Pe dracu, mi-a răspuns el. Odată, în timpul unui meci dintre Rapid şi CFR Timişoara, m-am enervat, am intrat pe teren, l-am dat două palme arbitrului, l-am scos de pe stadion şi-am continuat să arbitrez eu. După asta, bineînţeles că mi-am dat demisia.»"

La pagina 110 din replica unui adventist : „de cînd au apărut printre noi tot felul de securişti recrutaţi chiar din rîndul adventiştilor, am renunţat să mai merg acolo."

La pagina 118, din confesiunea pe care l-o face Nelei, paznicul Procuraturii locale : Elevii sînt chemaţi „ba să culeagă spice, ba să prăsească, ba să culeagă porumb, ba plante medicinale, ba dracu şi lacu. Cînd nu-i cheamă pe copii, îi cheamă pe profesori : la recensăminte, la adunări de deputaţi, la comisii electorale la instructaje, la cîntările Românici, la ce nu-ţi trece prin minte."

La pagina 132, din replica medicului Bostan, după ce a fost judecat şi condamnat în procedură de urgenţă, pentru că a lovit un procuror : „Dacă toate instituţiile ar lucra atît de rapid şi eficient ca justiţia, această ţară ar scăpa într-un timp spectaculos de scurt de cozile la alimente, de gropile de pe drumuri şi de datoriile externe."

La pagina 162, din scena în care primul-secretar al judeţului se răfuieşte cu un colonel de miliţie, după ce a aflat că doctorul Bostan a fost arestat : „P-ăsta, mă, îl băgaţi voi la puşcărie fi-v-ar mama voastră a dracului de vite încălţate ? Ieşiţi afară pînă nu vă dau cu ceva în cap, boilor !"

La pagina 178 şi 179 din discuţia care se încinge, la un chef între doctorul Bostan şi primarul satului în care a fost înmormîntat Titi : „— Părerea mea în privinţa agriculturii [declară doctorul] este că colectivizarea a fost cam grăbită / Primarul confirmă : / — Da, aşa e. A fost grăbită. Adică a fost aşa cum ne-am propus. / — Lăsaţi-mă să vorbesc. Vreau să spun că a fost prematură, nepregătită economic şi mai ales, moral. [...] Mă rog, şi industrializarea a fost forţată, dar aici nu exista altă soluţie, trebuia dat oamenilor de lucru. [În agricultură] cei mai buni gospodari ai satului, aşa-zişii chiaburi, care, în loc să fie încurajaţi să producă, au fost trimişi să sape cu cazmaua la canal. Ce chiaburime am avut noi ? Ce exploata şi pe cine această aşa-zisă pătură duşmănoasă ? Cîte un argat recrutat din rîndul oligofrenilor şi înapoiaţilor mintali. Dar moşieri cîţi am avut în toată România ? Cîteva sute. Se poate vorbi de o clasă formată din două sute de indivizi ? [Vrem să fim o ţară turistică] dar îi obligăm pe ţărani să-şi construiască locuinţe cu etaj, altfel nu primesc autorizaţie, făcînd satul să semene cu o mahala orăşenească de prost gust ; [...]ciobanii au fost băgaţi, la ilicit [...], la piaţă nu mai găseşti o bucată de caş sau de urdă, se stă la coadă la făină şi la mălai. Unde ? Într-o ţară care a fost eminamente agricolă, care a avut trei sferturi de populaţie în zona rurală S-au dereglat nişte mecanisme în relaţia sat-oraş domnule primar, eşti de acord cu mine ? A ajuns ţăranul să cumpere pîine de la oraş ! Eu, personal, cînd mă duc la ai mei, la ţară, le duc pîine, făină şi brînză. Păi de ce să le duc eu lor, în loc să-mi dea ei mie ? !"

Şi mai departe, la pagina 182, unde primarul se întreabă şi tot el răspunde : „Cîţi comunişti a omorît burghezia ? Cîţiva, doi sau trei." („doi sau trei" fiind fragmentul suprimat în 1985).

La pagina 193, unde dintr-o lungă convorbire pe care revizorul contabil Nedelcu o poartă cu Nela toate detaliile legate de „organizaţia clandestină" infiltrată în România (un fel de mişcare a transcendentalilor) au fost eliminate.

Şi, în fine, un ultim mic detaliu de la pagina 212. Ce cumpără Nela, în drum spre Spitalul Brîncovenesc ? În ediţia din 1985 : „nişte compoturi". În ediţia de astăzi : „nişte compoturi bulgăreşti."

Iată deci ce nu aveau voie să ştie cititorii de romane şi, în general, românii, la mijlocul anilor '80 : că migraţia de la sat la oraş a fost însoţită de fenomene antisociale grave (violuri, furturi, încăierări) că ţiganii reprezintă în România o problemă, că în 1946 alegerile au fost falsificate că „internaţionalismul" e un mit şi că şovinismul n-a dispărut, în ciuda lozincilor propagandistice, că în perioada Canalului au fost omorîţi zeci de mii de oameni nevinovaţi, că în Banat s-a procedat la deportări barbare de populaţii, însoţite de lichidări, că securitatea şi-a strecurat oamenii peste tot chiar şi în biserici sau în comunităţile adventiştilor, că recoltele sînt culese de pe cîmp cu ajutorul oamenilor de la oraş, că înalţii activişti de partid s-au comportat ca arendaşii fanarioţi din romanele sămănătoriste, că justiţia se află la discreţia partidului comunist, care dictează sentinţele sau le modifică de la o zi la alta că represiunea declanşată împotriva burgheziei şi a moşierimii, după 1945, nu suferă comparaţie cu represiunea anti-comunistă de dinainte de 1944, că ţara a sărăcit şi că satele sînt desfiinţate. Şi ca o culme a mindriei naţionale", că românii nu consumă compoturi bulgăreşti.

Dacă n-ar fi fost adevărate, cu toată nevoia de poveste a oamenilor, toate aceste întîmplări şi detalii n-ar fi putut fi inventate nici de cea mai aprinsă imaginaţie de scriitor. Iar după ce le-a inventariat, Ion Băieşu a mai avut de făcut faţă unei dificultăţi : cum să scrie despre ele ? Rîzînd sau plîngînd ? Tocmai între aceste două sentimente fundamentale pe care, din generaţia lui, Ion Băieşu s-a priceput să le estetizeze ca nimeni altul, se mişcă (se balansează) romanul **Balanţa**.

Florin Manolescu

---

caiet de caligrafie

Texte cu îngeri

Trebuie să înţelegeţi o dată pentru totdeauna că sînt o persoană fooaaarte sensi-bi-lă ! Sensibilitatea mea e-aşa, ca o muscă. Tocmai oprită-n zbor pe-o oglinjoară de domnişoară. O muscă mare şi verde. Dar care poate fi oricînd strivită chiar şi numai de imaginea chipului de domnişoară privindu-se în oglinjoară. Ar fi bine să mă-nţelegeţi odată şi-odată ! Nici pe departe nu sînt un om întreg. Sînt cel mult un fel de proteză : un picior şi-o inimă de lemn, un plămîn şi-o frunte de cauciuc, o fesă-împăiată cu cilţi, care nu există decît atunci cînd se-ntrupează vreun poem în ele. Vreun înger.

De la mai multă lume am învăţat că, după întrupare, miracolul divin se manifestă direct prin oameni, în **întîmplările lor**. Miracole sîntem noi înşine (posibili oricînd de-a fi), străluminaţi, „orbiţi", cu sau fără voia noastră, de transfigurări de diferite grade ale schimbării la faţă. Ca-n tramvai şi ca-n metrou la orele de vîrf, peste tot e-nghesuială de înger, de poem. „Dovada" pentru această evidenţă este că eu, unul, altfel nici n-aş exista. (Îmi e vitală transfuzia cu îngeri aşa cum duhurilor din Hades, ca să mai spună cîteva vorbe, le trebuia sînge.) Omul e o proteză perfecţionată a dumnezeirii. Aşa cum realitatea e cea mai bună proteză de rai. Atunci cînd ştii că doar realul „crud", „murdar" şi „meschin" e singura formă de „drog", atunci obţii iarba fiarelor. Atunci dai de bucurie şi întîlneşti chiar fericirea extazul.

Într-o dimineaţă Eugen Suciu, prietenul şi poetul, mi-a arătat o brichetă superbă pe care tocmai o achiziţionase şi mi-a spus : „Uite, bă, de-acum nu mai sînt singur !". Aşa şi eu cu poemul, cu îngerul, cu realităţile. Aşa mă salvez. O viaţă întreagă, pînă acum, n-am făcut altceva decît să exersez şi să experimentez singura hermeneutică, singura ştiinţă a înţelegerii (acumulată ca un zaţ strălucitor de sînge pe fundul inimii), care mă interesează : cea a între-vederii, cea a descoperirii Ziditorului în oglinzile-icoane ale zidirii. Pentru această întreprindere laborios-miraculoasă îţi ajung şi casa natală, şi strada natală, şi cartierul natal. Îmi ajunge cetatea, oraşul meu natal — imagine a burţii de mamă, imagine a Ierusalimului coborît, imagine completă a lumii : şi ne-ncepută şi istorică şi sfîrşită-în-lumină. Pentru a trăi complet n-am nevoie să părăsesc nici măcar o zi Bucureştiul.

Asemenea întîmplări, asemenea momente, asemenea locuri sînt pregătit întotdeauna să întîmpin. Momente, locuri şi întîmplări care să-mi dăruie — instantaneu — şi burta de mamă şi istoria şi Ierusalimul doritor, tînjitor să coboare. Asemenea înghesuieli, aglomerări de îngeri.

Îngeri : pot avea şi vorbele, şi poveştile şi mărturisirile. Îngerul : se poate aşeza pentru o clipă peste orice chip. Îngerii : se pot odihni oriunde şi pentru oricît de scurt timp. Poezia este mai ales ştiinţa de a-i provoca. Cu cît scrii mai multă şi mai bună poezie, cu atît trăieşti mai des : îngeri. Şi viceversa. Greu şi foarte greu e să descrii şi să povesteşti : îngeri. De cele mai multe ori dai greş. Îngeri : întîlniţi în copilărie, pot reveni peste ani şi ani. Adevăratele **întîmplări** se cheamă, se oglindesc unele în altele şi-şi răspund. Cred că, pînă la urmă, orice viaţă (orice om) are nevoie de-o anumită cantitate şi calitate de îngeri (care se-adună încetul cu încetul) pentru a se învăţa cu lumea de apoi şi (pînă la urmă) pentru a putea părăsi împăcată lumea asta, de aici. (Pentru că nici cea mai mică fărîmă de viaţă nu dispare ci, cel mult, prin foc, se transformă, se alchimizează.)

•

Un cimitir de porci în centrul oraşului. Adică la mine-n cameră, în casa mea. Adică păcatele mele ; şi eu încercînd să le curăţ, să le ard, să le putrezesc cît mai trăiesc încă. Încerc să înlătur (cu carne fragedă şi transparentă) toată buba, tot auto-transplantul cu porc, toată grăsimea cu care mi se-astupă venele şi mi se-nveleşte inima. (Ajută-mă, Doamne, miluieşte-mă !)

•

De-abia aştept s-ajung la 85 de ani ca să mă bucur că iar mi-au crescut unghiile şi poate mai apuc să mi le tai de încă douătrei ori pînă mor, ca să mă gîndesc în continuu că aproape nimic nu-i mai frumos pe lumea asta decît **linioţa** care se pune între anul naşterii şi anul decesului, la sfîrşit. Pînă atunci : doar sudoarea maimuţei după spectacol la circ; şi doar spuza de sudoare de la subţioara crucilor din cimitir, în nopţile de Paşti. (Această din urmă sudoare datorată frisonului de frică pentru că au fost — sîntem — unealta crucificării şi frisonului de speranţă pentru că au fost — sîntem, poate — unealtă a Salvării.)

Cristian Popescu

corneliu mircea

NU, NU POȚI UITA

În amintirea martirilor Timișoarei și a tuturor celor care au sfintit cu sîngele lor în decembrie 1989 sufletul acestui neam

nu n-ai jurat supunere credință
n-ai bătut pasul cadențat unui doi
unu doi sub falnicul
drapel însîngerat unu doi unu doi
sub
zecile pancarte roșii trăiască
trăiască trăiască
ai vomitat leșia roșie catranul
roșu grețoase vorbe vorbe vorbe

nu nu poți uita martirii sfîrtecați
în piața publică noaptea hoțește
ori ziua
în plină lumină
te răsucești de nesomn gemete
se înaltă
spre zări
te impresoară ei au murit ei ar fi
putut iubi
ei ar fi putut spera ei nu au
cunoscut
decît inocența
de a se fi născut
ridicîndu-și ochii umezi spre
cuvîntul
„libertate"
murind apoi
atît de puri
atît de tineri

umbrele voastre
gravate-n rapoarte cuminți
rănesc
faianța memoriei
cenușa cărnii
fulguie lent
scamă
de
scamă
întunecînd splendoarea
victoriei
(„incontestabile")

trîmbițele sparg văzduhul
cizmele calcă grăbit
strivind sub talpă lumînări și
lacrimi
iată
o duzină de coroane festive
suficiente
pentru o amintire
lustruită la timp

discursul omagial curge agale
fericite se nalță sprincenele
corifeii zilei
se pupă distins

doar noi v-ascultăm
noapte de noapte
plînsetul mut
doar noi alergăm
noapte de noapte

discursul omagial curge agale
fericite se nalță sprincenele
corifeii zilei
se pupă distins

doar noi v-ascultăm
noapte de noapte
plînsetul mut
doar noi alergăm
noapte de noapte

discursul omagial curge agale
fericite se nalță sprincenele
corifeii zilei
se pupă distins

doar noi v-ascultăm
noapte de noapte
plînsetul mut
doar noi alergăm
noapte de noapte
pe străzi pe sub ziduri în parcuri-
cavou
dies irae dies irae
ceasul mîniei

doar noi vă simțim
ieșind din mormintele calde
cu fețele albe
cu fulgere-n ochi
căutînd însetați lumina
ce
va să vie

Veress Pal : Patroana

roata istoriei
iar se urnește
rinocerii privesc țintă
înspre metereze
țîșnesc deodată cu
boturile-nsîngerate
spumegă simțind
duhoarea puterii
aurul aurul
puterea și aurul
se-ncaieră se împung se calcă-n
picioare
se prăvălesc mugind încleștați
iată-i
asmuțiți rătăcind
de la un ospăț la altul
mai scîrnav
primii ajung
se cațără pe fotolii
pe tron

noi cei mulți
zilieri obidiți condeieri pălmași
săraci
lipiți pămîntului gînditori salahori
muritori
cu fețele supte cu ochii uscați
privim
spectacolul crud
îmbrînciți scuipați stîlciți în bătăi
aruncați în piețe fîntîni
leș peste leș
ne ridicăm
și împingem din nou
din răsputeri
cu palmele cu spinarea cu trupul
descărnat
cumplita istorici
roată

Dumnezeu geme adînc
uitat în adîncuri

---

spectator

Decantări post-festum (II)

Așadar, este cel puțin falsă ideea vehiculată pe toate tonurile, anume că, în condițiile în care țara este greu guvernabilă, este imposibilă **conducerea** instituțiilor culturale și artistice, a oamenilor de cultură și artă. Nu, domnilor, **lipsa** harului managerial și **necunoașterea** legilor marketingului (adaptate culturii și artei) au adus acest domeniu în pragul falimentului, alături de subțirimea bugetului pentru cultură și artă. Nu avem și nu am încercat să formăm manageri și marketingști competenți în cultură, începînd cu ministerul și terminînd cu ultima instituție specifică. Acolo unde sînt directori autentici (Naționalele : bucurestean, craiovean și tîrgu-muresean, Teatrul „Bulandra", Teatrul Tineretului Piatra Neamț, Opera din Timișoara...), instituțiile funcționează la parametri valorici și economici viabili. La boli grele și lungi, medicamente tari ! Să nu se aștepte fonduri numai de la stat, să fie căutate și găsite alte surse sponsorizatoare, soluții aducătoare de valută chiar, desigur, în depistarea ofertelor și contractelor, a colaborărilor reciproc benefice, demersurile UNITER avînd un rol important, alături de Direcția de specialitate din Ministerul Culturii, care trebuie să **controleze** (fugim de termenul acesta ca dracul de tămîie !) și, într-o măsură rezonabilă, să dirijeze cu virtuozitate activitatea teatrală, fără imixtiuni brutale și autoritare, fără încercări nici măcar palide, de cenzurare. Dar, în oricare țară din lume, cît de democratică ar fi ea și cît de autonome și libere ar fi teatrele, sponsorul sau subvenționarul îl controlează pe cel sponsorizat sau subvenționat, ce a făcut cu banii !? Și dacă rezultatele sînt păguboase și falimentare, schimbă conducerea și, eventual, o parte a trupei (cea lenșă sau **subțire** profesional) sau, pur și simplu, închide robinetul bănesc !

Ne vom reîntoarce la crochiuri apreciative asupra valorilor festivalului de teatru. Un invitat francez, declara că s-a folosit în festival prea mult **alb** în plastica unor spectacole, simbolul devenind supra-saturant (noi zicem că a fost folosit mult roșu și mult negru-cenușiu). Apoi, că au fost dezbrăcate prea multe trupuri, nuditatea devenind, de asemenea, supra-saturantă. ! Are dreptate ! Mulți regizori, imitîndu-se unii pe alții și înregimentîndu-se-n alaiul lozincard actual, și-au soptit în bărbi : jos costumul, jos rochia, jos pantalonii, jos corsetul, jos chilotii și sutienul, jos puritanismul și pudibonderia trăiască nuditatea ! Doar goi am venit pe lume, goi ne iubim și murim, goi ne schingiuim unii pe alții, numai goliciunea este esența umană și semnul eternității ! Regizocrația este la putere-n Imperiul teatrului ! Ca să intri-n rîndurile ei, trebuie să fii trăsnit, șocant, violent-original, experimentalist, happeningist... să masacrezi dramaturgia în așa hal, încît nimeni să nu mai recunoască scrierea literară, să chinuiești actorii și publicul cu sadism (cum și-au chinuit torționarii, de-a lungul vremii, victimele), cu plăcere dementă de călău ! Măria sa Regizorul își poartă genialitatea cu morgă și blazarea cu tristețe, pantomimînd a fi cabotin al sacrif ciului, cavaler salvator al teatrului !, reformator al acestuia, facilitîndu-i intrarea triumfală în economia de piață. Iar noi aplaudăm frenetic izbînzile lor artistice (unele), da și bătăile lor de joc sau oscilațiile lor teribiliste între teatru și anti-teatru. Toată suflarea făcătoare și iubitoare de teatru clamează fericită : regizorii s nt cu noi ! Îi iubim și îi divinizăm, le cădem în genunchi și-i rugăm cu lacrimi în ochi să monteze și în țară (bineînțeles, „stranierii")... Pozează suferința că vulgul nu-i înțelege ! Este adevărat că evenimentele politice și criza economică au îndepărtat publicul de sala teatrală, iar intelectualitatea noastră snobă și elitaristă trece printr-o acută criză spiritual-morală, sancționînd tot ce se întîmplă în jurul ei prin blazare, extremism și absenteism. Noi, cei care n-am ajuns încă masochiști și refuzăm chinul teatrului dezumanizant al devorării, invităm regizorii nostri onesti și valoroși să nu mai imite marii regizori ai mapamondului, să-și revină și să respecte autorii, actorii și spectatorii, să restaureze castelul cu vise (degradate) al artei teatrale clasice și romantice (avem nevoie, acum mai mult decît oricînd, de clasicism și romantism, pentru defularea noastră și pentru refacerea tonusului afectiv, erodat de cerebralism și robotizare). Sîntem, și-așa, destul de nebuni, nu ne mai accentuați boala sfîrșitului de secol și mileniu cu nebunia adusă de aiurea, ca rețetă teatrală tămăduitoare. Nu ne mai invitați și la teatru să intrăm, iar, în cușcă, după gratii, chiar în... caverne ! La „Odeon", pentru a vedea cum sînt puse... cătușe florilor (în viziunea lui Hausvater, asupra textului lui Arrabal), a fost asalt ca la Podul Inalt, cu strigătul : Înainte ! Se zvonește în tîrg că un bărbat minor, strivit și făcut sandvis, a născut o blondă majoră ! A fost năvala barbară a studenților săraci pentru un loc gratuit, nici de cum avalanșă de public, curiozitatea acestuia stingîndu-se ! Nu prin acest modus agresiv vor fi readuși spectatorii la teatru, fiind luați prizonieri și înghesuiți într-un tunel, ca în abatoarele fasciste ale morții, orbiți de proiectoare, ca la interogatorii inchizitoriale, pînă ajung înfricoșați la locul destinat în... haos, șoptindu-li-se că vor asista la zdrobirea umanului și la o execuție ! Iar decorul este o colivie într-o arenă de circ, în interiorul claustrant întîmplîndu-se toate **acrobațiile** înălțării și decăderii omului în existența sa mîrșavă (a cărui libertate i-a fost furată) și toate **torturile** pe care el însuși le-a inventat și perfecționat. Nevoia de șoc, de trezire brutală și de **teatru verité** (cu participarea publicului), violența imaginii scenice, toate truvaiurile scenice insolente, fioroase, întrec violența limbajului textual și disponibilitatea receptorului. Aproape la fel și-a construit spectacolul „Gratii" de Árpád Goncz regizorul Laurian Oniga, la teatrul de stat „Csiky Gergely" din Timișoara. O ipostază a tiraniei, discursul dramatic fiind des fracturat, devenind astfel și mai eliptic, personajele zbătîndu-se-n singurătatea lor, lipsa de comunicare interumană este evidentă, ca și prezența mortificatoare a dezumanizării. Toți vorbesc fără să-și spună, unul altuia, ceva anume. O centrifugă a vorbelor, care și-au pierdut semnificația normală, într-o lume anormală, dar fiecare-și ascultă cu evlavie tiradele. Abundă accentele isterice, schizofrenice, izvorîte din frică, hohote de rîs strident, animalic, scîncete și implîtriri depresive, fantome albe cu măști de ospiciu bîntuie prin spațiile înconjurate de gratii. Lumini care zdrențuiesc întunericul, mișcări șerpuitoare și un tragic (șobolănesc) joc de-a baba-oarba, în care se vede tot și se înțelege tot, dar și ceva pe deasupra, porcii învingînd întotdeauna ! Pentru a-și păstra puritatea și demnitatea, ca și romantismul funciar, care-i dă forța de-a rezista, Emmanuel, eroul revoluționar, primește de la doctorița ospiciului hîrtie igienică din abundență, spre a avea pe ce să-și scrie poeziile ! Confruntarea dintre bine și rău, drama dezumanizării și înstrăinării de condiția umană, poate fi redată teatral prin zbaterea în propria **plasă** (al cărei prizonier ești), cu care sînt acoperite hainele albe ale personajelor, cum ne-a prezentat, în alt registru expresiv — recognoscibil estetic — Petre Vutcărău, în straniul spectacol „Iosif și amanta sa", șocul acestuia fiind benefic.

Șerban Chira : Ingeri

Vlad Andrei Orheianu

ICOANA ORTODOXĂ TRADIȚIONALĂ A CRĂCIUNULUI

Precedată de un post de patruzeci de zile, Nașterea Domnului este socotită încă din vechime una dintre marile sărbători creștine împărătești. În popor mai este cunoscută și cu denumirea de **Crăciun.**

În Apus ea s-a prăznuit neîntrerupt la data de 25 decembrie. Persistența acolo a credințelor mithraice, mult mai răspîndite decît în Răsărit, a determinat într-un fel această consecvență. În Biserica bizantină, timpul prăznuirii ei în primele veacuri a variat însă de la data de 20 aprilie, la 19 mai, la 6 ianuarie și, în sfîrșit, la cea de astăzi.

Și elementele compoziționale ale icoanei Crăciunului au trecut printr-o îndelungată evoluție de constituire. La început, formele și înfățișările respective se învăluiau în reticențe tainice. Pentru a nu comite vreo transgresiune a evlaviei, primii creștini se foloseau de înseși indicațiile profetice vechi-testamentare. În fața Fecioarei se reprezenta astfel steaua pe care Varlaam a văzut-o în pustie. Alteori apărea efigia lui Isaia, tainicul evanghelist al străvechimii biblice.

Mai tîrziu, îndeosebi în scena Nașterii Domnului din catacombe, Sfînta Fecioară stă pe tron, magii aducînd daruri Pruncului pe care îl adoră ca pe un Dumnezeu înomenit. Cu timpul se completează și celelalte elemente pe care Evangheliile canonice mai ales le-au păstrat despre acest praznic împărătesc : steaua minunată, închinarea păstorilor, slavoslovia cetelor îngerești, cele două animale de veghe etc.

„Precum vedem, în iconografia Crăciunului, vechii zugravi n-au folosit de-a dreptul textul Sfintei Evanghelii, din pricini greu de lămurit aici".

Una dintre acestea trebuie că este greutatea înțelegerii tainei răscumpărării mîntuitoare. Ea se repercuta și asupra teologiei marianice. Fenomenul se observă și pe plan iconografic. În reprezentarea ortodoxă de aici a Maicii Domnului se manifestă astfel două tendințe. În prima dintre ele, chipul Fecioarei este îndurerat. În cealaltă, el apare înseninat. După cum se vede, aceasta este ridicată deasupra tuturor muritoarelor, atribuindu-i-se starea nașterii fără suferință. Se crede că, în ultimul caz, ne aflăm în fața unei concepții mai tîrzii.

Cu timpul, lipsa durerii la naștere, în situația Maicii Domnului, va afla adevărata ei explicație. Îndeosebi doctrina Sinodului Ecumenic de la Calcedon (451) a precizat învățătura hristologică ortodoxă. Ca și Sfînta Fecioară, într-un fel, Mîntuitorul a luat în mod real întreaga natură umană, cu trebuințele sale firești în afară de afectele păcătoase. Întruparea se explică, așadar, nu prin prefacerea neschimbatei dumnezeiri, ci prin primirea în ipostasul Său a firii omenești. Antichitatea păgînă arăta că legătura dintre cer și pămînt o pot face zeii atrași de satisfacțiile și de patimile muritorilor. În creștinism dimpotrivă, omul smerit și curat poate fi și Fiul lui Dumnezeu.

Nașterea lui Iisus. Icoană din zona Alba Iulia, respectiv de la Muzeul Satului din București.

Acesta este temeiul nevăzut al atmosferei de pace și binecuvîntare care întovărășește orice icoană a Crăciunului. Unitatea, frumusețea și armonia întregii zidiri din ea sînt exprimate și prin apariția îngerilor. Pruncul sfînt, Care primește să Se nască într-un staul și să fie înfășat cu scutece, este adorat de păstori și de magi ; totodată El Se proslăvește și de către nenumărate cete ale nevăzutelor puteri. Venirea Domnului în trup muritor dă prilej acestora să se bucure alături de oameni.

Nu este greu să se observe că la constituirea icoanei Nașterii Domnului a contribuit îndeosebi existența **Condacului** Crăciunului. Alteori rolul amintit l-a îndeplinit **Stihira** slujbei praznicului și **Axionul** ei. Faptul acesta ne arată încă o dată tăria și profunzimea credinței ortodoxe. În ea tot ceea ce se realizează mai de preț are origine liturgică, acel mediu ideal de adevăr și de iubire divino-umană.

Totodată icoana praznicului amintește credinciosului de astăzi originalitatea geniului bizantin, care a știut să înmănuncheze toate artele. Astfel unite și transfigurate, el le-a pus în slujba proslăvirii lui Dumnezeu a Cărui întrupare se cinstește din nou prin această sărbătoare. Parcă în nici un alt prilej ca astăzi nu intuim mai direct Dumnezeiasca Liturghie din Sfînta Sofia, marea catedrală a Ortodoxiei ecumenice. Există chiar o legendă, ajunsă la noi pe cale aghiografică, după care la acest praznic Roman Melodul a cîntat pentru prima dată celebrul condac al praznicului : „Fecioara astăzi pe Cel mai presus de ființă naște și pămîntul peștera Celui neapropiat aduce. Îngerii cu păstorii slavoslovesc, iar magii cu steaua călătoresc. Căci pentru noi S-a născut. Prunc tînăr, Dumnezeu cel mai înainte de veci".

Mai trebuie să precizăm că, întru proslăvirea Dumnezeului întrupat, această icoană mai încorporează și alte elemente, provenite din Evangheliile necanonice sau din tradițiile populare. Printre ele amintim chipul Dreptului Iosif, nedumerit de priveliștea neobișnuită și mai presus de fire la care asista, și aceea a îmbăierii Noului-născut de către două femei.

I. D. Ștefănescu arată reflectarea amănuntelor de mai sus în **La légende dorée,** cartea cu vieți de sfinți a Evului Mediu apusean. Ea se bazează pe un verset din Proorocul Isaia : „Boul își cunoaște stăpînul și asinul ieslea domnului său, dar Israel nu Mă cunoaște ; poporul Meu nu Mă pricepe".

Cît privește pe cei trei magi : Gaspar, Balthasar și Melchior, numele lor sînt un adaos tardiv. Anumite monumente literare creștine de mai înainte prezintă un număr mai mare de înțelepți orientali la Bethleem. S-a statornicit însă cel de astăzi, pentru a se reliefa acțiunea divină mîntuitoare asupra celor trei mari rase umane. Primul scriitor creștin care face pomenire despre ei a fost Origen, diminuîndu-se astfel originea lor persană.

Cu aceste elemente artistice și doctrinare, evocatoare ale atîtor evenimente istorice divino-umane, icoana Crăciunului realizează o maximă încărcătură emoțională în folosul întregii comunități parohiale adunate în sărbătoare.

Pr. dr. Gheorghe I. Drăgulin

13 întrebări pentru...

DUMITRU RADU PO

— Prietene Dumitru Radu Popa, dintru început trebuie să mărturisim cititorilor noștri că am fost colegi de facultate, de an, ba chiar și de grupă. Am impresia că, la un moment dat, am stat chiar și în aceeași bancă. Ce profesori ne aduceau mai des în amfiteatre ? De ce ?

— Eu cred că seria noastră a Facultății de filologie (1967-1972) a prins una din cele mai bune perioade ale învățămîntului universitar românesc de după război. E vorba de acel „dezgheț" — atît de iluzoriu, pînă la urmă ! —, care readucea la suprafață personalități ca Șerban Cioculescu, Edgar Papu, Vladimir Streinu, Petru Comarnescu, Sergiu Al. George, Al. Paleologu. Cărți în mod cu totul aberant clasate în fondul secret al bibliotecilor erau redate circuitului public. Editurile începuseră să publice masiv autori români și străini, cu numai cîțiva ani înainte interziși. Cred că tot acest context a favorizat seria noastră. Personal, consider că pofesorii care mi-au marcat cel mai mult formația au fost Mihai Pop și Savin Bratu. Mihai Pop era un adevărat miracol, se purta extrem de cordial, împrumuta studenților cărți străine din excelenta sa bibliotecă, prezida cercuri și colocvii științifice în care ne antrena. El ne-a atras spre antropologia culturală, ne-a învățat să gîndim larg, într-o perspectivă deschisă și lipsită de prejudecăți. Nu mai spun că, prin el, am putut citi pentru prima dată lucrările lui Mircea Eliade. Pasiunea și erudiția ce le punea în descifrarea folclorului românesc m-au atras în asemenea măsură încît, la sfîrșitul facultății, lucrarea de licență mi-am dat-o cu el, nu în folclor ci în ceva, oricum, mai aproape de antropologia culturală decît de filologie. Era rodul unor solide lecturi teoretice, dar și al multor anchete folclorice în diverse zone ale țării, la care profesorul ne invita cu generozitate. Așa era bunul meu profesor Mihai Pop, și așa l-am regăsit zilele trecute la București. La cei peste 80 de ani cîți are, mi s-a părut unul dintre cei mai raționali, lucizi și spirituali interlocutori pe care i-am întîlnit în această călătorie. Savin Bratu m-a atras către studiul teoriei literare. Avea un spirit foarte fin, scrutător, o mare capacitate de a combina informația în chipul cel mai neașteptat și un extrem de particular simț al umorului. Și el împrumuta cărți studenților, dar numai celor apropiați și cu imense precauțiuni („aici e o pagină îndoită, la 217 : vezi că coperta din spate are numai un colț rupt !"). A murit la cutremurul din 1977 : ironia sorții face să nu-i fi putut înapoia ultimele două cărți împrumutate : **Antoine de Saint-Exupery** în ediția completă scoasă de Pleiade și Maurice Blancheot ; **Lautreamont et Sade.**

Dar să revin la întrebarea ta ; cine ne aducea cel mai des în amfiteatre și de ce ? Șerban Cioculescu (cu care am păstrat întotdeauna o caldă amiciție), prin harul său inegalabil de „povestitor" al istoriei literare. Zoe Dumitrescu Bușulenga, cu enciclopedismul ei și retorica înaltă. N-aș vrea să nedreptățesc pe nimeni dar, efectiv, în vremea studenției mele a noastră, dragă Marius, se făcea școală foarte bună. Mai bună poate decît ne dădeam seama atunci. Mi-aduc aminte de excelentul Mircea Martin și Nicu Rață la Teoria literaturii. Neuitații Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu și Nicolae Balotă (toți trei astăzi distinși profesori la Amsterdam, Indiana și Paris) la Literatură universală, distinsul și exigentul Emanuel Vasiliu, care era cît pe-aci să mă „deturneze" spre lingvistica structurală, subtilul Mihai Zamfir, nemilosele dar atît de învățatele Florica Dimitrescu, Mihaela Mancas, Maria Manoliu, Anca Giurescu... Nu știu, pînă la urmă, dacă am răspuns exact întrebării tale, dar mă simt multumit cu evocarea unor dascăli ai noștri la care nu m-am mai gîndit de multă vreme.

— Anul nostru nu a cunoscut prea mulți poeți, prozatori, critici ca, spre exemplu anul lui Laurențiu Ulici, ci doar cîteva nume care s-au impus, cu timpul în literatură. Dintre ele, Ioan Petru Culianu ne-a impresionat de la început, prin cultura sa enciclopedică, prin talent. Dacă nu mă înșel, tu erai vărul lui, deci mult mai apropiat decît mine. Ce ne poți spune despre anii lui de formare ?

— Cu Ioan Petru Culianu (Néné, cum îi spuneam cei apropiați) am avut senzația absolut singulară a mă afla în apropierea unei persoane atinse de geniu. Eram veri prin alianță, dar dincolo de orice rudenie ceea ce ne-a legat a fost o caldă și profundă prietenie. Nu știu ce să-ți spun exact despre felul cum s-a format. Veneam amîndoi din familii de cărturari și primisem de-acasă o expunere la cultură și un spirit intelectual cu mult deasupra mediei. Dar Néné era mai avansat decît oricare dintre noi, în tot. Am regăsit acum, la București, în niște sertare uitate, cîteva scrisori din vara lui 1969. La 19 ani comenta, într-o banală scrisoare, pe Sextus Empiricus : făcea referiri dezinvolte la Bhagavad Gita, cerceta pe Anaximandru, citise tot Mircea Eliade, plonjase în indianistică, studia sanscrita. În ciuda fizicului firav, avea o imensă capacitate de efort. Pierdea nopți întregi citind și fumînd, luînd note, alcătuind tabele sistematice. Era ceva absolut secret în el pe care nu l-am deslusit niciodată, deși cu cei apropiați era cald și aparent foarte deschis. Cred că facultatea, mă refer la disciplinele propriu-zise de învățămînt, n-a avut prea mare impact asupra lui, deși, cum știi și tu, se făcea școală bună. El depășise de mult tot ce i se putea da în școală, avea nevoie de un spațiu referențial mult mai vast.

D.R. Popa, Florida, 1992

INTERVIURILE LUCEAFĂRULUI

— Grație împrejurărilor istorice, l-ai urmat exilul în America. Acolo forțe occulte i-au curmat prematur destinul. Încă nu știm prea bine ce s-a întîmplat. Poți să ne dai unele amănunte ?

— Asasinarea lui, acum un an, și jumătate, la Chicago, m-a lăsat perplex. Nu-l văzusem de cînd se stabilise în America, știam că preluase catedra lui Eliade de la Divinity School. Am citit aproape tot ce s-a scris despre împrejurările morții lui, în America și în țară, dar nu reușesc în nici un fel să înțeleg ce s-a întîmplat. Totul pare, parcă, extras dintr-una din prozele sale fantastice, de sorginte borgesiană. Asasinat politic ? Analiștii au găsit multe rațiuni pentru așa ceva, și totuși lipsesc destule elemente. Răzbunare personală ? Conjurație rituală, pusă la cale de o societate secretă ? Nu știu dacă vom afla vreodată exact ce s-a întîmplat acolo în ziua de 21 Mai 1991. Din păcate, universitățile în America — mai ales cele de marcă — preferă, din rațiuni de prestigiu și economice, păstrarea unei cît mai mari discreții cînd evenimente neplăcute se petrec pe teritoriul lor... Există însă un ziarist și profesor american din Chicago, Ted Anton, care pare foarte interesat să dezlege misterul. De altfel, articolele sale, „Hyde Park Gothic" și „Lingua Franca", sînt cele mai complexe examinări ale cazului. Dincolo de misterul crimei, trebuie să-ți spun că m-au frapat unele atitudini prilejuite de moartea lui Néné. Un scriitor român destul de cunoscut din America găsea, de pildă, de cuviință să spună că ar fi încîntat să știe că pe Culianu l-a ucis un dement, pur și simplu. Dar el crede că Néné ar fi fost victima unui atentat politic, de fapt un fel de avertisment pentru el însuși care, vezi Doamne, ar tebui să se cumințească, conform proverbului „Bate saua ca să înțeleagă iapa" ! Vreau să spun că sînt unii care, nici în momente ca acestea nu găsesc decența de a-și pune în surdină ego-ul. Problema după mine se pune așa : oricine l-a ucis pe Culianu, pierderea e la fel de cumplită. Nu mai vorbesc apoi de dejecțiile produse de Leonard Gavriliu în „România Mare". Sub pretextul apărării spiritului patriotic, individul aruncă cu noroi asupra unei personalități care a făcut cu mult mai mult pentru cultura românească decît toate frazele patriotarde sforăite de unul sau altul. Asta îmi aduce aminte că de același tratament s-a bucurat Culianu încă de pe cînd era în viață, prin anii'80, în „Luceafărul". Mi-e greu, dar trebuie să conchid cu amărăciune ; „Treabă românească !", pentru că avem, într-adevăr, un neîntrecut talent să ne minimalizăm ori chiar distruge veritabilele valori !

— Mizînd pe rudenia și prietenia voastră, bănuiesc că i-ai citit o mare parte din cărți. În jurul căror subiecte gravitau ele ?

— Nici rudenia și nici prietenia nu m-ar putea transforma într-un avizat comentator al operei lui Culianu. Din păcate, nici măcar afinitatea intelectuală din tinerețe, căci el apucase alte drumuri, depășindu-mi cu mult capacitatea de înțelegere. A publicat, în viață, 15 cărți și sute de articole, cele mai multe în Italia, Olanda și Statele Unite. Deși, ca istoric al religiilor și filosof al culturii, gravita în jurul lui Eliade, erau semne clare, mai ales în ultimele sale cărți, ale unei desprinderi creatoare de magistrul său. **Eros and Magic in the Renaissance** (1984), prima care ce i s-a tradus în engleză (University of Chicago. Press, 1987) fusese începută la București, ca teză de licență, și analiza conceptul de „om al Renașterii" prin prisma filosofiei lui Ficino și Bruno. Informația e copleșitoare, sistemul referențial atît de vast fiind stăpînit cu o dezinvoltură ieșită din comun. Pentru Culianu Renașterea era, în fapt, exemplul de grație pentru felul în care ideile noi proliferează într-un context dezbărat de coerciție. Era obsedat de circulația ideilor, în spațiul european și auirea, pe varii secvențe temporale. Această nevoie de a structura proliferarea ideilor în spațiu și timp l-a îndemnat să alcătuiască, în **Otherwordly Journey-From Ghilgamesh to Albert Einstein** (Shambhala, 1991), un veritabil catalog al căilor ascunse de cunoaștere, dincolo de percepția comună. Șamanism, extaz, premoniție, vis — toate reprezentau pentru el temeiul unor lumi paralele, fascinante și profunde, deschise exclusiv cunoașterii esoterice. Nu întîmplător, ultima sa carte tipărită, **The Tree of Gnosis ; Gnostic Mythology from Early Christianity to Modern Nihilism** (Harper Collins, 1992), e o analiză a gnosticismului, de la Valentinus la Nietzsche, o carte de rară ambiție intelectuală, o întreprindere la care nu mulți savanți s-au încumetat, sau dacă au făcut-o se numeau Puech ori Kurt Rudolph. Cam la nivelul acesta sîntem cu opera lui Culianu. O să mă întrebi : unde intră patriotismul în toată întreprinderea ? Culianu era român, se formase intelectual și spiritual, aici, exprima capacitatea ethosului national, a spiritului cultural românesc de a regăsi, într-o fericită și superioară expresie, acel esențial **antropologic** care e deasupra oricărei diviziuni !

— Nu mă îndoiesc că avea multe proiecte. Ce intenționa să mai scrie ? Ce manuscrise au rămas de la el ?

— Nu pot să-ți răspund exact la această întrebare. Din ceea ce am citit despre proiectele lui, se pare că scria o istorie, în trei părți, a gîndirii umane ; religie, filosofie și știință. Lucra, de asemenea, la o istorie a magicului. Probabil că din aceste cărți am fi aflat mai mult despre acel original concept al **morfodinamicii** pe care îl avansa în ultima sa carte. Nu încetase niciodată să scrie literatură de ficțiune, în stilul său extrem de particular, între alegorie și anticipație. Dar despre acestea și despre alte proiecte ar fi poate mai în măsură să vă vorbească sora lui, Teresa, care ani de zile a fost cadru didactic la Univesitatea din Iași, trecînd prin multe și teribile încercări împreună cu soțul ei, Dan Petrescu. Actualmente e redactor la editura Univers.

— Să revenim la perioada studenției noastre. Ultimul interviu pe care l-a dat Vladimir Streinu l-am obținut împreună și l-am publicat în „Viața Studențească". Ce te-a impresionat atunci cel mai mu la marele critic ? L-ai avut ca model i critica scrisă de tine ?

— Mi-aduc aminte bine de împrejurare pe care o evoci. Vladimir Streinu fuses proaspăt numit director al editurii Un vers. Era un om de o mare cordialitate ș ceea ce m-a impresionat cel mai mult a tunci, era fervoarea cu care vorbea despr proiectul unei „biblioteci universale" aic la București, spre sfîrșitul deceniului șap te. Ca noi toți, fusese desigur iluzionat c acea „deschidere" care promitea atît c mult. N-a avut șansa să-și realizeze pr iectele, nici să constate teribila „închid re" de după 1971. Dar cursul de poez modernă — facultativ ! — pe care l-a ț nut în ultimul său an de viață a fost u veritabil eveniment. Nu era nici măcar, spune, în linia criticii sale. Streinuînce ca, parcă, să recupereze, pentru o gener ție nouă, toată lipsa de informație la ca fuseseram constrînși timp de două decen Citea manifestele suprarealiste ale l Breton și interpretările lui Bremond cu prospețime atemporală. În fond, erau ar cînd abia descopeream la București p Hugo Friederich, Albert Béguin sau Ma cel Raymond. Cred că de fapt avea ce din substanța acelui **antrenor cultural** xaltat de C. Noica. Și era extrem de de chis la dialog. Mi-aduc aminte de un s minar în care i-am combătut violent o i terpretare la „Păunul" lui Ion Barbu, p rîndu-mi-se vulgară și facilă (chiar a am spus, cu obrăznicia și suficiența vi stei !). Speram să mă distrugă, sau, o cum, să fie vexat. Reacția lui a fost în cu totul neașteptată, de o mare amenia A tușit puțin, a privit în jos, apoi a spu „Mdă ! S-ar putea să ai dreptate ! I știu... Te aștept, dragă coleg, cu o int pretare mai bună la o viitoare ședință Care însă n-a mai avut loc. Cu o zi în intea seminarului, Vladimir Streinu mu se subit. Acel subit care curmase timpu exisența lui Pompiliu Constantinescu și care prietenul lor de o viață, Șerban C culescu, și-l dorea cu obstinație. N-am găsit, prin sertare uitate, ambițioasa m interpretare la „Păunul", mi-aduc însă minte că l-am vegheat la căpătîi pe V dimir Streinu în acea zi mohorîtă de n iembrie cînd, la cîteva sute de metri d tanță, se stingea o altă mare personalit a culturii românești care mi-a marcat nerețea, vărul tatii, Petru Comarnes (pentru noi, Titel).

Revin acum la a doua parte a întrebă tale. Eu am practicat public critica lite ră ca pe un exercițiu de igienă intelec ală, nimic mai mult. Ca mai toți tine scriam și poezie, și proză, ba chiar și t tru. La un moment dat, am realizat viața mea se leagă de proza scurtă, voasă, imaginativă. Am publicat însă tică infinit mai mult și mai ușor de proză, asta a pus o etichetă oarecum ș să pe existența mea literară. În crit în ciuda instucției mele complexe, am f întotdeauna un impresionist, un adept acelei structuri acceptabile călinescien al clarității în expresie.

— Puțină vreme după ce o parte a t pelor Tratatului de la Varșovia au int în Cehoslovacia, în România se lansa „ locviul Național Studențesc de Litera ră". La prima ediție tu ai obținut prem I (premiul II-- Ioan Petru Culianu) c proză ce viza acea invazie. Ai avut ne zuri din această pricină ?

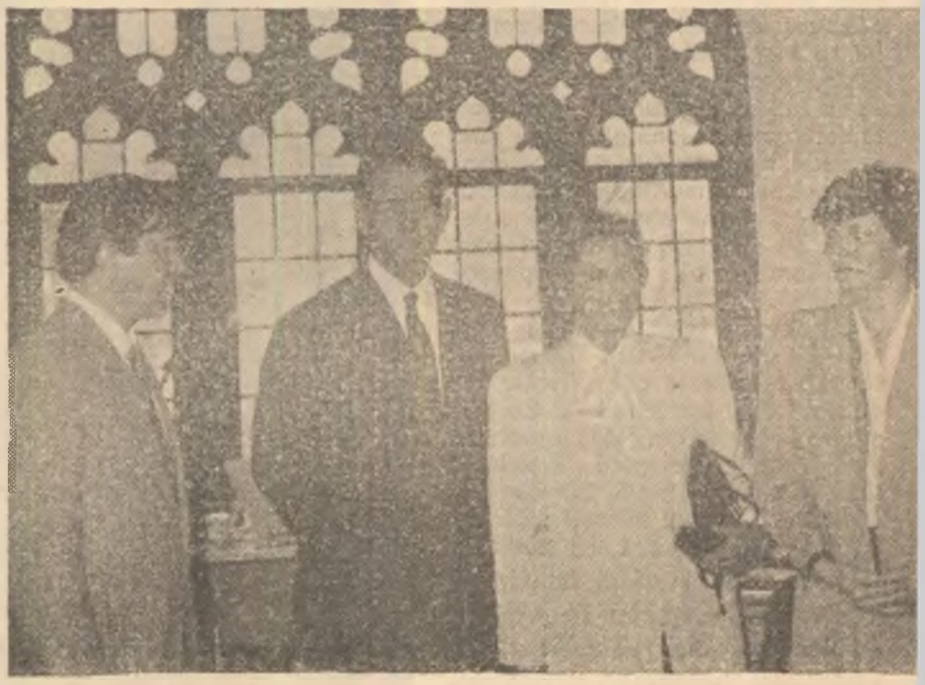

Ioan Petru Culianu, regele Mihai, regina Ana și prințesa Margareta.

A

Proza „Estivală", la care te referi, parte din volumul „Orașul prenacare n-a apărut niciodată. Nu știu transparenta aluzie la invazia Cehosciei din acea bucată sau a ra onirică tregului volum au stopat cartea mea, ditura pentru literaură, apoi la Emiu și Cartea Românească. Cu tot eforeneros al unor oameni care credeau lentul meu — Nicolae Manolescu, mă premiase la amintitul colocviu. n Alexandrescu, Ana Blandiana, Ion ion. Geta Dimisianu, Petre Ghelmez u în ultimul rînd, Laurențiu Ulici — m reușit să debutez în volum cu proșa se face că am debutat cu critică, nografia „Antoine de Saint-Exupery ; ntura Conștiinței") la „Albatros", în , 11 ani după ce „Orașul prenatal" fupentru prima dată predat la o edi! Abia în 1982 mi-a apărut, tot la Alos (cu ajutorul lui Ulici și al lui M. timbreanu), culegerea de povestiri ătoria", iar în 1985 Cartea Românease-ni-a tipărit (destul de mutilat) volude proză scurtă „Fisura", ale cărui ri s-au stins foarte repede ; la numai luni după apariție aveam să rămîn trăinătate... Destinul meu literar nu să singular în generația noastră. Noi n avut șansa echinoxiștilor, generos jiniți de critică și de forurile cultuclujene, sau a optzeciștilor. După cîte duc aminte, nici tu n-ai debutat ușor i fost ferit, chiar mai tîrziu, de anuinterdicții. Din grupul nostru de elidoar Culianu s-a desprins net, publid masiv în străinătate. Victor Ivano, spirit critic de clasă, a trebuit să uteze la... Atena, pentru a reuși, în șit, în 1980, să tipărească o carte de ri la București. Cîțiva ani mai tîrziu, exilat, cu amar și descurajare, în cia părinților săi. Paul Drogeanu, fin ultivat, debutează abia în 1936. Silviu elescu aproape că își pierduse iluziile increderea) în capacitatea de a scrie ză (debutase, totuși, editorial cu „Porul în literatură", solidă teza de doctoNe-a rezervat tuturor mega-surpriza anului cu cheie „Calpuzanii", tipărit 1987 Șerban Anghelescu, ce se profila nii de început drept mintea cea mai ematică și matură, n-a debutat nici acum (dar oare scrie ?!). Ei, ce să n și cu generația asta a noastră ; pene că așa a fost să fie !

- Ce te-a determinat să părăsești țaDe curînd, Ilie Constantin îmi mărsea că nu mai putea suporta avansunui ofițer de securitate. Ti s-a înlat și ție asa ceva sau ce alte motive u dus la această decizie? Ce înseamde fapt, pentru un intelectual acesarire?

- În viața oricărui intelectual român virsta mea a existat cel puțin un ofide securitate, ascuns sau pe față, ent sau prevenitor. Motivele care u făcut să plec sînt foarte complexe, r merita poate o discuție aparte. De , pentru oricine ia decizia asta, inrent de momentul sau circumstanțele are o face, e vorba de o mare, inulabilă ruptură. Pentru un intelec!, un scriitor, e aproape un fel de sidere. La început, încerci să crezi că faci altceva decît să te eliberezi. Pe ă, după ce schimbi mentalitatea de st pe aceea de locuitor al străinăi, e teribil. Nimeni și nimic nu te ajută, nicicum. E ca și cum ai în e o nouă viață, în care nu știi dacă ai disponibilități să „reușești". Să ești ce ? Pentru început, să supraiești. După aceea, să exprimi ceva. Nici tu însuți nu mai stii bine. Nu pesc de cei care se „lipesc" de vreo nție sau „voce" internațională și hoisc să-și continue existența din stidii și sponsorate. Deși, și pentru ei, ă ce își termină repertoriul și nu mai interesanți pentru nimeni, situația aia e. Eu n-am ales calea aceasta din ă și sînt foarte mulțumit pentru . (În paranteză fie spus, asta nu ferit de loviturile de copită ale cunătărău, sau cutărui semidoct — ninteri scriitor! — care, de pe o poă căldicică și moralmente mai mult it discutabilă, se erija, nici mai mult, mai puțin, decît în judecător: asta lită specialitate românească, mai ales exil. Dar, vorba lui Nichita Stănescu, m uitat la el ca printr-o fereastră).

- În situația de acum, ai mai părăsi ? Poate ai aflat că mulți tineri își lumea în cap. Europa e invadată de sfugi români...

- E greu să mă închipui trăind acum România, pentru că de șapte ani loesc un alt spațiu, cu alte ritmuri și talități. De aceea nici nu pot să juexact ce se întîmplă cu cei care păesc acum țara, sau ce aș face eu în i trăind aici. Pe de o parte, cred că lți emigrează dintr-o mare frustrare dezamăgire; pe de alta, pentru că lumea le-a fost, atîta amar de vreme, refuzată. Pleacă, probabil, cu mari iluzii și se izbesc de greu. E regretabil că, la trei ani de la Revoluție (sau ceea ce va fi fost în decembrie 1989), tinerii nu pot încă întrevedea nimic bun pentru ei aici și sînt înclinați mai degrabă să-și ia lumea în cap!

— De ce crezi că părăsesc românii țara? Ce-i nemulțumește într-atît încît ajung să ia asemenea hotărîri?

— Cred că la întrebarea asta ai fi tu mai în măsură să dai un răspuns. Ca **outsider**, nu pot decît să-ți spun că, probabil, de bine nu-și părăsește nimeni țara...

— Am înțeles că vrei să rămîi definitiv în America. Ce te tentează atît de mult acolo? Amuzîndu-ne puțin, nu te arde dorul de glia străbună?

— Nu pot să mă amuz, nici măcar puțin, vorbind despre dorul de glia străbună. Aici am familia în care, cu toate greutățile, am fost atît de fericit. Aici am avut și am cei mai buni prieteni. Aici am cunoscut cele mai strălucite minți și cele mai inflexibile caractere. Aici m-am format și am descoperit că exist într-un fel particular, ca individualitate.

În America am înțeles ce înseamnă să fii tratat drept, fără prejudecăți, să fii evaluat exclusiv prin prisma a ceea ce ești în stare să faci și să gîndești. Să ți se acorde credit nelimitat, pe care-l păstrezi atîta vreme cît nu abuzezi de el. Să mai adaug, și nu în ultimul rînd că acolo am cunoscut-o pe actuala mea soție, Catrinel, și mi s-a născut fetița Maya, care are acum trei ani și jumătate.

— Pari să fii unul dintre puținii români care s-au integrat și s-au realizat rapid în societatea de peste ocean. Prin ce căi, cu ce metode? Literatura scrisă în România te a ajutat în vreun fel?

— Acest generic al „realizării" și „integrării" e foarte relativ. Sînt mulțumit cu ceea ce am făcut în șase ani. Am găsit capacitatea interioară de a învăța din nou, sistematic, ceva cu totul diferit de ceea ce făcusem la București. M-au ajutat mult cunoașterea limbilor străine și excelenta cultură generală pe care școala românească, în chiar anii ei negri, o dădea. Am devenit Master of Science al Universității Columbia la 40 de ani, dar ușor nu a fost deloc. Doi ani și jumătate am lucrat normă întreagă ziua și mergeam la facultate seara. Dar m-au ajutat Dumnezeu și... Catrinel care, la rîndul ei, își termina a doua facultate (în țară făcuse geologia, aici **fashion design** !). Mi-aduc aminte cu plăcere de această a doua studenție, în ciuda greutăților. Acum sînt membru al Facultății, conduc departamentul de Colecții Speciale al bibliotecii de drept de la New York University, dar șase ani mai devreme, cînd abia soseam în America, eram simplu lucrător, cu o jumătate de normă, în aceeași bibliotecă. De fapt, aranjam cărțile străine pe rafturi. Asemenea „salturi" sînt posibile numai în America, din punctul ăsta de vedere chiar și Occidentul mai are multe de făcut. Am putut să studiez la cea mai prestigioasă (și scumpă!) universitate din New York fără să am nici un ban în bancă: mi s-a acordat credit, pentru că lucram. M-am specializat apoi în cercetarea dreptului internațional și comparat, un domeniu de vîrf în care nu prea mulți americani se bagă, deoarece nu știu limbi străine și le e greu să se familiarizeze cu sisteme legale diferite de al lor. Sînt invitat la congrese, public în cele mai importante reviste de specialitate. Toate acestea mi se par acum firești, dar nici nu le-aș fi putut visa de la București.

— Lucrînd într-un mediu universitar, altul decît cel literar, ai de gînd să abandonezi scrisul? Cu ce preț? De ce? Totuși, ce ne mai pregătești?

— N-am abandonat literatura, dar în condițiile în care cercetarea și lecturile de specialitate îmi ocupă mult timp, citesc și scriu beletristică pe apucate... De altfel, întotdeauna am scris în doze homeopatice, rar cu plăcere și cel mai adesea cu nemulțumire. Scrisul face însă în mod cert parte din viața mea și poate că într-o zi o să-mi iau revanșa... În 1989 a apărut la Memphis University Press o splendidă carte Nichita Stănescu, ai cărei studiu critic era semnat de mine (traducerile: Thomas Carlson și Vasile Poenaru. Grafica: Benedict Gănescu). Volumul a avut și excelente cronici în U.S.A. și în Anglia, nu cred că s-a bucurat de vreun ecou în țară. Anul acesta am terminat, tot împreună cu profesorul Carlson de la Memphis University, o carte Virgil Mazilescu (va apărea probabil anul viitor). Proză nu voi scrie niciodată în engleză, am și așa destule probleme cu gestația în română... Noaptea, cîteodată visez că mi-a apărut o nouă carte de proză. Simt o teribilă curiozitate și teamă să o deschid, să citesc puțin: oare cum e, oare ce am scris acolo? Uneori apuc să o deschid, înainte să mă trezesc: paginile sînt albe, goale. Iar n-am avut timp, iar am pierdut foaia volantă pe care îmi însemnasem, la repezeală, o idee (aproape) genială... Mă trezesc mîhnit. Și știu că la judecata din urmă a scriitorilor nu se poate răspunde: „Doamne, mă iartă... eu mi-am uitat caietul acasă!"

Interviu realizat de Marius Tupan

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Profesorul Dan Simonescu a fost sărbătorit la Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu" cu prilejul împlinirii a 90 de ani de viață. La mulți ani, domnule profesor !

Vara oltenilor : **Marin Sorescu și D. R. Popescu**

Despre Eminescu, astăzi, cu D. Vatamaniuc și Petru Creția

rodica iulian

VIVALDI

— Îngrijiți-vă, tovarășă, sănătatea e lucrul cel mai prețios pe lume, îmi spunea redactorul.

Nu eram la prima mea întîlnire cu Cenzura. Fiecare dintre noi trăim cum putem și răspundem la chemările și la interdicțiile ceasurilor, cum ne-am obișnuit sau cum am fost educați să o facem. Dar uite că, într-o bună zi, cuțitul ghilotinei cade între două gesturi, între două secunde, și mai rău, între mădularele unei fraze. La stînga, — neantul. Dincoace, secundele, gesturile, cuvintele se pun pe crescut ca plantele la Tropice, o vezi cu ochiul liber, și trebuie să ții seama de ele, mai ales cînd îți aparțin, și să nu te lași legănat de iluzia după care ele nu ar fi decît niște biete umbre chinezești ,pieritoare. Cine își mai permite astăzi să se joace în fața unui zid ?

— Zău, îngrijiți-vă de sănătatea dumneavoastră, spunea redactorul, surîzîndu-mi.

...Un tinerel, cu dinți strălucitori, cu buze cărnoase, prea puțin masculine — o gură de reclamă, echivocă, bisexuată. Mare amator de muzică — „vă place Vivaldi ?" — adică amator de ajuns de fin ca să nu se mai servească de Johannes Brahms în stratagemele seducției.

— Am găsit chiar azi la magazin „Cele patru anotimpuri", duceți-vă repede, poate mai aveți norocul...

Dar nu Vivaldi era începutul. Ci mai degrabă sfîrșitul, consolator, incantatoriu, domolitor, un fel de anestezie. Redactorul meu avea aerul să-mi propună o destindere, cred că și el avea nevoie, hai să ne destindem, tovarășă, e dreptul nostru după treaba asta murdară, colegial-murdară, pe care am dus-o la capăt : cinci capitole din carte suprimate, cinci „scrisori", asta făcuse el, și eu cedasem. Din două motive : întîi, deoarece eram pregătită să cedez de cînd le scrisesem. Știam că „nu vor trece", dar mă hotărîsem să le arunc „leilor". Păi altfel cum să înceapă vreun început ? Al doilea, premeditasem tîrgul : în schimbul jertfei consimțite, salvam „restul" ! Mai presus de orice, să „treacă" „restul" !

Uite așa : tîrgul vieții noastre — luați-mi armele tovarăși, dar lăsați-mă să intru. Eu și singur, neînarmat(ă), pot fi o armă. Cam așa.

Așa și nu tocmai. Tîrguirea mea era un biet tîrgușor, un troc lamentabil, foarte inegal, și din clipa aceea mi se vesti un alt început : printr-o arsură în regiunea unde sunt înrădăcinate cuvintele, și ca să nu o arăt, rînjii. Un rînjet de satisfacție : cartea va fi publicată. Cu prețul arsurii ăsteia. Și cu prețul rînjetului prostituției lăbărțat pe mutra mea. Pică bine Vivaldi, pică bine balsamul clasic, după orice explozie romantică e nevoie de ordinea clasică, așa am învățat, încît îl las baltă pe Brahms și mă întorc la Vivaldi. Mă potolesc.

Un tîrgușor, zic. Nu unul „di granda", imaginat de vreun Pirgu ajuns ministru sau de vreun membru al mafiei, stăpîn pe toate editurile de pe mapamond. Nu mi se oferea în schimb un tiraj de cincizeci de mii, de zece mii, de cinci mii exemplare. Nici vilă cu piscină, nici pașaport de rezident în Vest, cu dreptul asigurat de a publica într-una la editurile supuse Cenzurii...

...M-au convocat din nou după încă șase luni. Vivaldi era însoțit de unul dintre cenzorii de la Comitet, tot un tinerel. Cu un bot de rozător. Cu dinți de rozător. Îmbrăcat în gri, cum se cuvenea. Ce zic eu, îmbrăcat ? Era în totul de culoare gri. Inclusiv vocea :

— Tovarășă, v-am citit cartea. E foate interesantă. Foarte. Noi suntem de acord cu publicarea, deși ar mai fi ici și colo cîteva pasaje de revăzut. Dar obiecția noastră privește titlul : ce ați vrut să spuneți, intitulînd cartea „Scrisori către un străin foarte apropiat" ?

— Păi, asta e ideea cărții...

— Cine e străinul ?

— Străinul !? ...ăă ...ești dumneata, e dumnealui, e Viva... oricine, fiecare.. toți...

— Bun, înțeleg, vă înțeleg, dar și dumneavoastră trebuie să înțelegeți că termenul s-ar putea interpreta...

— De către cine și, în ce fel ?

— Se rezervă în general această denumire pentru a-i desemna pe cei ce se află... dincolo, adică dincolo de frontiere...

Literatura n-are frontiere ! îmi venea să strig. Să fi strigat. Să fi putut striga.

Ba are. Îmi venea să strig. Să fi strigat ?

— Eu vă rog să nu-mi faceți mie proces de intenție, am spus ritos. Ce, domnilor ? Nu mai putem folosi anumite cuvinte din dicționar, fără să fim suspectați... domnilor, tovarăși, să nu exagerăm !

— Nu vă suspectează nimeni, a surîs Rozătorul. Noi vă prețuim. Dar de ce să ne facem rău singuri ? Interesul nostru și al dumneavoastră e să apară cartea, nu ?

— Nu cu orice preț, am spus ritos.

— Ia gîndiți-vă un pic. Schimbați doar titlul. Aveți cuvîntul meu de onoare că alte schimbări nu vor mai fi cerute. Ați colaborat și așa foarte bine cu colegul, aici prezent. Bineînțeles, va trebui să eliminați din text orice mențiune sau aluzie la... acest străin. Puteți înlocui cu prieten, cunoscut... în fine, aveți aici toată libertatea. Și

gata, primiți viza și cartea pleacă în tipografie.

— Nu.

— Ba da. Reflectați la interpretările posibile în actuala conjunctură politică. Ar fi păcat....

Ce conjunctură era pe atunci ? Ungaria fusese uitată, Cehoslovacia începea să fie, nu pierdusem încă Polonia și nu cucerisem încă Afganistanul. Și înăuntru ? Cutremurul de pămînt și de ființe nu avusese încă loc. Minerii din Valea Jiului extrăgeau pe rupte cărbuni din minele poporului, și nu le venise încă ideea reacționară, dușmănoasă, anti-patriotică și contrarevoluționară a unei greve.

— La urma urmelor, cine e străinul foarte apropiat ? îmi surîse intim Rozătorul !

— Da' chiar, între noi, surîse și Vivaldi, cine e ?

Am schimbat titlul. „Străinul" a dispărut de pe copertă și din corpul frazelor.

M-au convocat din nou. Acuzîndumă de imoralitate, pentru că personajul ce scria „scrisorile" era o femeie ce se adresa multor bărbați, deci o femeie cu mulți amanți !

— Sunt prea mulți bărbați în viața ei, tovarășă.

Mi-au cerut să suprim cîteva rînduri descriind sărutul pe gură al unor protagoniști. Am schimbat sărutul cu o strîngere de mîini viguroasă.

M-au învinuit încă de „defetism" și de „propagarea unei filosofii sumbre, anti-umaniste-anti-umanitare" (trec peste confuzia ce domnește în privința folosirii acestor termeni) pentru că, într-una din „scrisori", eroina se gîndea la sinucidere, după eșecul unei iubiri.

Și pe urmă, și mai ales „nu găsim nimic în cartea asta despre viața actuală, a noastră, despre construirea socialismului". Poporul muncea pe spetite pentru a clădi un viitor luminos și eu, eu rătăceam în căutarea umbrei mele pierdute.

Străine, ar trebui să-ți fie ușor să-mi înțelegi crima, dat fiind că oamenii care caută în cărți doar „informații" și se mîndresc de a fi exclus pentru totdeauna literatura din porția lor zilnică de lectură, se află pretutindeni, nu numai Acolo... Ai remarcat cu ce dispreț zic unii : „toate astea nu sunt decît literatură" ? Să cred că între cele două capete ale lumii există un curent „electric" tinzînd să modifice creierele în același sens ?

Dar dacă e atît de disprețuită, trebuie să credem de asemenea în ineficacitatea literaturii. Și atunci, de ce să ne mai batem capul să o prigonim ? Pentru ce atîta sîrguință în a distruge ceva inofensiv ? Pentru ce filosofia ciocanului și a bîtelor își dă atîta osteneală să combată Scriptura ?

Pentru toate, cenzorii mei nu reușeau să definească natura cărții. În ce rubrică trebuia rînduită ? Roman epistolar, culegere de povestioare, eseu, poem în proză ?

Și unde se petrec toate astea ? mă întrebau ei agasați. Nu există unitate de loc. Și pe urmă, cînd ? cînd se petrec întîmplările descrise ? Ajungeau în cele din urmă la întrebarea totalizantă : ce e asta ? Și îmi lipsea și unitatea de acțiune... Cenzorii mei erau, și cred că așa vor rămîne pentru tot restul vieții, partizani ai legilor neoclasicismului...

Să povestești cu fir în veacul nostru! Ce glumă ! Adică să te așezi în fața unui foc de lemne care arde în cămin sau sub cerul înstelat și să depeni o poveste, în care personajele secundare să ocupe treptele unei piramide, cel principal, vîrful, să dezvolți frumușel o intrigă, să o plasezi într-un timp și într-un spațiu măsurabile, perceptibile etc. etc. — da, poate, acolo unde mințile oamenilor mai sunt normale, dar nu Acolo unde spațiul și-a pierdut numele de patrie, unde timpul e văduvit de istorie...

La întrebarea : ce este această carte? n-aveam cum răspunde : e un roman epistolar sau o culegere de schițe. nu. Cel mult aș fi putut să o definesc drept încercarea de a transpune literar descompunerea unui timp și a unui spațiu.

— Cine este străinul, tovarășă ? Cui sunt adresate scrisorile ? Și de ce spuneți că străinul vă e apropiat ? Sau vă e apropiat și atunci nu e un străin, ci un cetățean al Patriei noastre, unul dintre ai noștri, un tovarăș — ori este cu adevărat un străin și atunci, imposibil să vă fie apropiat. În acest caz, el este obligatoriu cetățeanul altei țări, și de ce să vorbiți despre el, de ce să-i vorbiți ?

— Mărturisesc... nu m-am gîndit în felul ăsta... n-am vrut...

Arsură și rînjet... Cartea a apărut sub titlul „Scrisori de toată ziua".

Abia azi, aici, îmi dau seama de serviciul pe care mi l-au făcut cenzorii. Rosteam, gîndeam „străin", cînd mă aflam Acolo, în acel spațiu geografic în care cuvîntul cu pricina are o rezonanță particulară. Un sens unic. Și eu nu făcusem altceva decît să împrumut de la cenzori sensul unic, obsesia.

Ce este un străin ?

Străinul e cel ce nu știe.

Străinul e cel ce nu vrea să știe.

Străinul e cel ce știe, dar se preface a nu ști.

Străinul e cel ce știe și împiedică pe alții să afle.

Adică și eu pot fi asemenea lui.

A fost o vreme cînd nici eu nu știam. O vreme cînd n-am voit să știu. O alta, cînd am știut, dar m-am prefăcut că habar nu aveam și am împiedicat pe alții, prin tăcerea mea, să afle. O vreme — de-a lungul căreia am trăit la suprafața vieții. în indiferență, cu o superbă și odioasă poftă de a trăi altfel decît într-o permanentă stare de veghe.

Străinul sunt eu — de acord, tovarășe Vivaldi ? de acord, Rozătorule ?

Eu — adresîndu-mă acelei părți din mine însămi, străine, și care vrea să știe.

Croissy-sur-Seine 1981.

horia gane

Prieteni

Prieteni !
Toamna se ia de la frunze.
S-o bem, împreună, la cină,
ca din pliscul cocorului.

Prieteni !
Mîini invizibile-mi fură
paharul dinaintea mea,
și fără sete-l duc la gură.

Ca prin ochelarii tatălui meu,
văd cum îmbătrînim...
Viața se continuă-ncet,
prin adaos de silabe.

Aud flori renunțînd. Și pămîntul
se apleacă-ntr-o parte.
Ieșim din odăi de curînd văruite,
ca din lapte.

Cercul

Aveam, cîndva, un cerc frumos în totul,
ca viața cînd învii, după ce mori,
și-n urma lui mă alergam de-a-notul,
înaripînd cuprinsul de culori.

Și nu știu cînd, în ce împrejurare,
poate rostogolit mult prea-n apus,
de o bătaie-a inimii mai tare,
cercul copilăriei s-a tot dus...

Aud un vuiet azi și crește-ntruna,
culorile pălesc, se string în nume,
tot ce-a fost risipit devine una,
ceva răsare chiar în timp ce-apune,
zadarnic fug cum fierbe-n nouri luna,
cercul se-ntoarce tăvălug din lume.

Echilibru

Într-un pom se coace un felinar,
ca gutuia pînă la prima ninsoare.

Aici e inserarea circulară,
sau singurătatea dintre vii.

Vîntul flutură curțile,
ploaia ca o veche defăimare.

Și nu te mai aduni din poezie,
Tihna se trage spre margini...

Hai.
să ne ascultăm echilibrul.

Dintr-un zid cad ferestrele.
Groapa de moloz în care te uiți.

Caut

N-am mai scris de mult un vers.
Am uitat cum arăt. Pustina liniște
e de la morți. Ea vine tiptil,
celorlalți le face semn să tacă.
Și-i toamnă și deschidem ușl.
După fiecare e un copac,
cu frunze tot mai puține...
Mulțumim eternității că există.

Iar norii ies din cărți ca o veste
ce n-are curaj să se-apropie.
Mă trezește din somn foșnetul
imaginilor noastre în oglindă.

Pînă va domesticl așezările,
zăpada e un animal de prigoană.
Voi afla că și grădinile au fost
îngeri căzuți — și nu s pregătit.

E anotimpul

Soarele apune foarte jos,
spre alt întuneric, de parcă
razele i le-aș trimite eu,
ca celor ce se au doar pe sine.

În vale e drumul și urmele
copitelor calului — deducem
cum a călătorit, o noapte, luna,
și ea sortită gîndurilor mele.

O pasăre — un mod de cunoaștere.
La capătul umbrei tale e floarea,
dar nu mai faci nici un pas,
lași destinul să vină la mine.

Clipe mari cît ochii tăi negri.
Și pietrele devin transparente.
E anotimpul celor care se mai
retrag cu-o zi în adevărul lor.

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE FILIPENI

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 1

Salutare. Rugăciunea lui Pavel pentru Filipeni. „Pentru mine, a trăi este Hristos".

1 Pavel și Timotei, slujitori ai lui Hristos Iisus, tuturor sfinților întru Hristos Iisus care sunt în Filipi împreună cu episcopii [1] și diaconii (lor) :
2 Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Iisus Hristos !
3 Mulțumesc Dumnezeului meu ori de câte ori îmi amintesc de voi.
4 Întotdeauna în toate rugăciunile mele mă rog pentru voi toți cu bucurie,
5 din pricina părtășiei voastre la Evanghelie, din ziua cea dintâi până acum,
6 încredințat fiind eu de aceasta : cel care a început în voi lucrul cel bun îl va duce la capăt până în ziua lui Hristos Iisus [2],
7 așa cum drept este să gândesc eu despre voi toți ; pentru că pe voi toți vă am la inimă, cei ce sunteți cu mine părtași ai harului, și în lanțurile mele, și în apărarea și întărirea Evangheliei.
8 Martor îmi este Dumnezeu că pe toți vă doresc în dorul lui Hristos Iisus.
9 Și aceasta mă rog : ca iubirea voastră încă mai mult și mai mult să prisosească întru cunoștință [3] și'ntru tot priceperea [4],
10 să le osebiți pe cele ce sunt mai bune, pentru ca să fiți voi curați și nepoticniți [6] în ziua lui Hristos,
11 plini de roada dreptății care vine prin Iisus Hristos spre slava și lauda lui Dumnezeu.
12 Dar vreau să știți, fraților, că cele petrecute cu mine [7] s'au întors mai degrabă spre sporirea Evangheliei,
13 că lanțurile mele pe care le port întru Hristos au ajuns cunoscute întregului pretoriu [8] și tuturor celorlalți ;
14 și cei mai mulți dintre frați, încredințare având în Domnul prin lanțurile mele, cu mult mai mult îndrăznesc să grăiască fără teamă cuvântul lui Dumnezeu.
15 Unii, e drept, îl propovăduiesc pe Hristos prin invidie și prin ceartă, dar alții prin bunăvoință ;
16 unii o fac din iubire, știind că eu stau aici pentru apărarea Evangheliei ;
17 alții însă din invidie [9] îl vestesc pe Hristos, nu cu gânduri curate ci socotind să-mi sporească necazul în lanțurile mele.
18 Dar ce-i cu asta ? Nimic altceva decât că'n tot chipul, fie din fățărnicie, fie'ntru adevăr, Hristos se propovăduiește, și'ntru aceasta mă bucur. Și încă mă voi bucura,
19 fiindcă știu că aceasta îmi va fi mie spre mântuire, prin rugăciunile voastre și cu ajutorul Duhului lui Iisus Hristos,
20 potrivit cu așteptarea mea stăruitoare și cu nădejdea mea că'ntru nimic nu voi fi rușinat, ci că'ntru toată îndrăznirea, acum ca'ntotdeauna, Hristos va fi preamărit în trupul meu, fie prin viață, fie prin moarte ;
21 căci pentru mine a trăi este Hristos, și a muri este câștig.
22 Dar dacă a trăi în trup înseamnă a-i da lucrării mele roadă, atunci nu știu ce voi alege.
23 Sunt strâns din două părți : am dorința să mă despart de trup [10] și să fiu împreună cu Hristos, că e cu mult mai bine ;
24 dar să rămân în trup e mai de trebuință, de dragul vostru.
25 Și încredințat fiind eu de aceasta, știu că voi rămâne și că voi petrece cu voi cu toți spre propășirea voastră și spre bucuria credinței.
26 pentru ca lauda voastră'ntru mine să prisosească'n Hristos Iisus prin revenirea mea la voi.
27 Numa' să vă purtați în chip vrednic de Evanghelia lui Hristos pentru ca, fie venind eu și văzându-vă, fie nefiind de față, să aud despre voi că stați cu tărie într'un singur duh, într'un singur suflet luptându-vă împreună pentru credința Evangheliei,
28 fără ca'ntru ceva să vă înfricoșați de cei potrivnici, ceea ce pentru ei este un semn de pierzare, dar pentru voi de mântuire ; și aceasta, de la Dumnezeu.
29 Căci de dragul lui Hristos vi s'a dat vouă nu numai să credeți în El, dar și să pătimiți pentru El,
30 ducând aceeași luptă pe care-ați văzut-o la mine și'n care-acum auziți că sunt.

CAPITOLUL 2

Smerenia creștină și smerenia lui Hristos. A străluci în lume ca niște lumini. Timotei și Epafrodit.

1 Așadar, dacă e vreun îndemn în Hristos, dacă e vreo mângâiere a iubirii, dacă e vreo împărtășire a Duhului, dacă e vreun dor și vreo îndurare,
2 împliniți-mi bucuria de a gândi la fel, de a avea aceeași iubire, un singur suflet, aceeași cugetare.
3 Nu faceți nimic din duh de ceartă, nici din slavă deșartă, ci'ntru smerenie unul să-l socotească pe altul mai de cinste decât pe el însuși.
4 Nimeni să nu caute doar spre ale sale, ci fiecare și spre ale altora.
5 Aveți în voi gândirea aceasta care era și în Hristos Iisus : [11]
6 Cel Ce dintru'nceput fiind [12] în chipul [13] lui Dumnezeu a socotit că a fi El întocmai cu Dumnezeu nu e o prădare [14],
7 dar S'a golit pe Sine [15] luând chip de rob, devenind asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-Se ca un om ;
8 S'a smerit pe Sine făcându-Se ascultător până la moarte — și încă moarte de cruce !
9 Pentru aceea, și Dumnezeu L-a preaînălțat și I-a dăruit Lui nume care-i mai presus de orice nume,
10 pentru ca'ntru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pământești și al celor dedesubt,
11 și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl.
12 Drept aceea, iubiții mei, așa cum întotdeauna m'ați ascultat, nu numai ca atunci când eram de față, ci cu mult mai mult acum când sunt departe, cu frică și cu cutremur lucrați la mântuirea voastră ;
13 căci Dumnezeu este Cel Ce'ntru voi le lucrează și pe „a vrea" și pe „a lucra", pentru bunăvoirea Sa [16].
14 Pe toate să le faceți fără murmur și fără socoteli. [17],
15 ca să fiți fără prihană și curați, fii ai lui Dumnezeu neîntinați în mijlocul unui neam sucit și stricat, în care voi străluciți ca niște luminători în lume,
16 cuvântul vieții cu tărie ținându-l spre lauda mea în ziua lui Hristos, că nu în zadar am alergat și nici în zadar m'am ostenit.
17 Și chiar dac'ar fi ca sângele meu să curgă [18] peste prinosul și slujba credinței voastre, mă bucur și'mpreună cu voi toți mă fericesc.
18 Și voi, de asemenea, bucurați-vă și'mpreună cu mine fericiți-vă !
19 Dar nădăjduiesc întru Domnul Iisus că'n curând am să-l trimit la voi pe Timotei, pentru ca la rându-mi să prind și eu curaj aflând vești despre voi.
20 Că'ntru părtășia simțămintelor mele nu am pe nimeni altul care din inimă [19] să se'ngrijească de treburile voastre,
21 fiindcă toți caută spre ale lor, nu spre ale lui Iisus Hristos.
22 Dar voi știți cât e el de'ncercat, că'ntocmai ca un copil cu tatăl său i-a slujit Evangheliei împreună cu mine.
23 Pe el deci nădăjduiesc să-l trimit de'ndată ce voi vedea ce va fi cu mine.
24 Sunt însă încredințat în Domnul că eu însumi voi veni în curând.
25 Am socotit că-i de trebuință să vi-l trimit pe Epafrodit, fratele meu și împreună-cu-mine-lucrător și împreună-cu-mine-luptător [20], dar și trimisul vostru și slujitorul trebuințelor mele,
26 de vreme ce vă dorea pe toți și era neliniștit, fiindcă ați auzit că a fost bolnav.
27 Și'ntr'adevăr a fost bolnav aproape de moarte ; dar Dumnezeu a avut milă de el — și nu numai de el, ci și de mine, ca să nu am întristare peste'ntristare.
28 Așadar ,mă grăbesc să vi-l trimit îndărăt [21], pentru ca voi, văzându-l, din nou să vă bucurați iar eu să fiu mai puțin întristat.
29 Primiți-l dar întru Domnul cu toată bucuria ; și pe cei ca el întru cinstire să-i aveți,
30 fiindcă de dragul lucrării lui Hristos a fost el până aproape de moarte, punându-și viața în primejdie ca să'mplinească lipsa voastră în a mă sluji pe mine.

---

1 **În cazul de față, cuvântul episcopi (de la episkopos = supraveghetor, protector) îi desemnează pe preoții de vază (prezbiterii hirotoniți în treapta preoției) care aveau menirea de a conduce comunitatea (vezi și 1 Tim 3, 1) ; din rândul lor vor fi recrutati episcopii propriuzișii, pe măsură ce apostolii vor simți nevoia unor succesori direcți. Acesta este primul text care atestă limpede existența celor două trepte harice în Biserica primară : preoți și diaconi.**

2 **Ziua celei de a doua veniri, întru slavă, a Domnului (perspectivă constantă în scrierile lui Pavel).**

3 **Înțelesul exact : facultatea de a recunoaste ceva în ceva.**

4 **Capacitatea de a vedea dincolo de aparente : clarviziune.**

5 **Să puteți osebi prin discernământ (vezi Ef 5, 10 și nota).**

6 **Nepoticnit (în sensul exact) : cel ce la capătul drumului nu prezintă răni sau semne ale unor căderi.**

7 **Arestarea și detenția lui Pavel, ca și procesul care-l așteaptă.**

8 **Garda pretoriană ; garnizoana care asigura paza palatului imperial din Roma. Într'o capitală de provincie (precum Cezareea sau Efesul), pretoriul era totalitatea curtenilor și ofițerilor din suita sau palatul guvernatorului. Pavel obișnuia să întrețină conversatii cu ostasii care-l păzeau ; prin acestia el pătrundea, de fapt, până'n inima garnizoanei, în cercurile intime ale conducerii de stat.**

9 **Mai precis : din spirit de partizanat. Acesti predicatori nu profesează o învățătură greșită, dar fac în jurul lui Pavel o agitatie exagerată, inutilă și dăunătoare, uneori chiar cu intentia de a-i îngreuia situatia.**

10 **Literal : să mă desfac (întru cele din care am fost alcătuit) ; metaforic : să mor.**

11 **Versetele următoare (6—11) alcătuiesc un adevărat imn, de o mare densitate terminologică și dogmatică.**

12 **Verbul ypárho e mult mai mult decît obișnuitul auxiliar (a fi) ; el e construit pe ideea de existență originară, substantială și perpetuă, ceea ce exclude ideea de temporalitate, inconsistență sau alterare.**

13 **Pavel nu folosește cuvântul în sensul tehnic al filosofiei grecești (imagine plastică, formă exterioară), ci în sensul de natură, fire, condiție, esență ; mai precis, chip care traduce esenta.**

14 **Faptul că Dumnezeu-Fiul este și se consideră pe Sine egal și cosubstanțial cu Tatăl nu înseamnă câtusi de puțin că Tatăl a fost deposedat de propria Sa dumnezeire („Lumină din Lumină").**

15 **Verbul** kenóo **= a goli, a deșerta, a evacua, a pustii, a aneantiza, a reduce la nimic, implică substantivul** kénosis **= kenoză, cuvânt fundamental în limbajul ortodox al teologiei Întrupării. Kenoza nu afectează unirea ipostatică a Fiului cu Tatăl ; ea exprimă doar faptul că, pe durata întrupării Sale, Fiul renunță la prerogativa de a-Și manifesta în afară dumnezeiasca Sa slavă (cu excepția momentului intim al Shimbării la Față), acceptând o „degradare" treptată (Dumnezeu-om-rob-răstignit), de bunăvoie supunându-Se Tatălui (în text, „pe Sine" e mai mult decât un pronume reflexiv ; termenul sugerează voluntariatul). „A Se goli pe Sine" (de slavă) pentru a Se smeri în chipul și condiția robului mai înseamnă că dumnezeiasca strălucire a Fiului nu este un veșmânt pe dinafară, care să poată fi îmbrăcat sau dezbrăcat la nevoie sau după voie, ci un dat interior al Ființei divine (vezi 2 Co 4, 6 și nota).**

16 **Pentru scopul în care Dumnezeu a binevoit asupră-ne.**

17 **Înțelesul exact : fără calcule (asupra foloaselor pe care le-ați trage din ceea ce faceți).**

18 **Literal : chiar dac'ar fi să mă ofer pe mine însumi ca pe o libație sacrificială (libatie = vărsarea unui lichid — apă, vin, lacrimi, sânge — deasupra unei ofrande rituale ; la noi, obiceiul de a vărsa puțin vin pe colivă — sau pe pământ în amintirea morților).**

19 **În mod firesc ; cu sinceritate, fără interese personale.**

20 **Literal : comiliton : camarad de arme. Misiunea creștină e deseori văzută de Pavel ca o permanentă campanie militară, din care-și extrage și limbajul (vezi în special Ef 6, 13—17).**

21 **Textual : l-am trimis mai degrabă. Trecutul verbului devansează momentul sosirii în Filipi a lui Epafrodit, purtătorul epistolei.**

Mîntuire și damnare

— perspectiva religioasă și perspectiva metafizică —

Vorbim despre mîntuire uneori cu prea mare ușurință și uităm că ea reprezintă miza nașterii și a morții deopotrivă. Fără a fi mîntuit omul ar fi condamnat unei pseudo-eternități. Ar semăna cu un alergător pentru care cursa nu are sfîrșit. Mîntuirea este purificare fiindcă este oprire. Mîntuirea înseamnă deci ieșirea din volutele epuizante ale spiralei cosmice. La fel, damnarea cea mai dură nu constă atît în cumplite suferințe psiho-carnale, cît într-o formă abstractă a chinului: aceea a îndepărtării de centrul mîntuitor al Ființei. Numai că acest lucru este înțeles tot mai greu de europeni, fie ei credincioși sau atei. Ceea ce e interesant este faptul că aceasta nu se datorează atît atrofierii sentimentului religios, cît totalei dispariții a cunoașterii de ordin metafizic, fenomen de altfel caracteristic spiritului european care, de la greci încoace, a alunecat mereu spre exterior, în acel limb unde religia ajunge pînă la urmă să se împletească într-un mod fermecător de ambiguu cu spiritul profan. Din perspectivă metafizică înțelegem așadar că cel mai mare pericol care-l paște pe un om nu este, cum aminteam, damnarea portretizată ca un iad fierbinte și compact, ci ca o imensitate rece și înfricoșătoare, a unei risipiri indefinite pentru care nu există măsură și limită. Omul care s-a făcu vinovat pe durata vieții de cele mai mari păcate nu va suferi neapărat caznele iadului, ci înstrăinarea ireversibilă prin rătăcirea în lanțul fără sfîrșit al transmigrațiilor. Acolo unde nu este odihnă, acolo damnarea este totală. Acolo unde nu este repaus acolo pustiul este îndepărtat și fără speranță. Îndrăznim să comparăm această imagine cu urieșenia spațiului cosmic străbătut de rachete și sonde ultra perfecționate, din încăpățînarea de-a ajunge la capăt fără a ști că specific tenebrelor exterioare le este tocmai nemăsura și deci imposibilitatea de-a fi epuizate. Din această cauză, iadul iconografic este mult mai acceptabil și, pentru a forța paradoxul, este chiar o formă de mîntuire. Astfel ne putem întreba: există un iad european și un iad universal?

În economia divină tradițiile se deosebesc tocmai prin felul cum sensibilizează cele două extreme: **mîntuirea și damnarea.** Această deosebire le arată specificul, le așază într-o arhitectură complexă a raportării la divin. Chiar dacă Dumnezeu este unic, căile de apropiere de El sînt diferite și ierarhizează pînă la urmă capacitatea respectivei tradiții de-a-l conduce pe credincios pînă la nivelul realizării spirituale. Tocmai din motivul că, religios vorbind, posibilitatea realizării prezintă limite, nici extrema cealaltă, damnarea, nu poate dezvălui cele mai dedeprimante aspecte. Așa cum mîntuirea înseamnă readucerea omului în rai, damnarea înseamnă închiderea aceluiași om în iad. Dar atît raiul cît și iadul creștin suferă de o evidentă mărginire: ele îl arată pe om tot om. Raiul îl prezintă într-o viziune beatific-desfătătoare, iadul în întunecimea torturilor diavolești. Dar fie răsplătit fie pedepsit, el tot om rămîne, ceea ce nu corespunde adevărului metafizic. Se observă în acest fel concesia pe care sensibilitatea religioasă a fost nevoită s-o facă pentru a garanta accesul oricui la zonele informale ale lumii de dincolo. Din această cauză a și fost subliniată ideea de **continuitate** și a fost evitată ideea de **discontinuitate.** Căci a transmite o asemenea idee, a arăta că falia creată prin moarte între cele două vieți este atît de mare, de transformatoare încît ce se petrece dincolo are de fapt cu totul alte coordonate decît cele ale vieții de pămînt ar fi însemnat mereu un risc uriaș pe care nici o religie nu și l-ar fi asumat fără a-și da seama că în acest fel pune în pericol integritatea comunității pe care o oblăduiește.

Spre deosebire de această perspectivă tradițiile metafizice aparținînd Orientului nu se sfiesc să vorbească despre mîntuire și damnare în termeni neutri, științifici, ceea ce le-a adus din partea unor teologi acuza că ar fi ateiste. Astfel, mîntuirea nu are doar sensul refacerii stării paradisiace, ci vizează în primul rînd intrarea în centrul increatului și al Ființei negative. Analog, damnarea nu presupune doar cazne omenești, ci îngrozitoarea pierdere a identității umane prin înscrierea în lanțul indefinit al transmigrației. Fiindcă în ambele situații elementul antropomorfic este complet absent, conștiința omului modern are scuza să fie opacă și să declare, suficientă sieși, că nici una, nici alta nu o poate afecta. Dincolo de moarte așadar nu ar mai fi nimic decît pumnul de țărînă, vidul interstelar și lumina rece a miriadelor de galaxii.

Dar nimic mai fals! Pierzînd credința, omul a cîștigat spiritul de cercetare. Astfel, cînd a apărut o carte ca **Life after Life** a celebrului Raymond Moody, ea a demonstrat limpede eforturile pe care experimentatorii și clinicienii contemporani le fac pentru a străpunge frontiera acestei lumi. Spiritele ușor impresionabile, mai cu seamă femei, s-au arătat, se arată încîntate de acest „progres" al cunoașterii. Ele vorbesc pe un ton în care entuziasmul e vecin cu isteria: „Ai văzut? E viață dincolo!" Dar, din păcate, toate exemplele furnizate de Moody prin pacienții care, întorși din moartea clinică, au declarat că au văzut ba un tunel, ba o lumină, ba și-au văzut trupul din exterior etc., etc., nu sînt decît niște puerilități pe care le poate sancționa orice om cu adevărat credincios care a coborît adînc pe firul tradițiilor și a înțeles că în lumea antică și medievală asemenea mărturii nu emoționau pe nimeni. Fiindcă spre deosebire de omul modern atît de mărginit, de grăbit și de exaltat în sensul rău al cuvîntului, omul tradițional știa într-un mod firesc, lipsit de patetisme inutile că există un dincolo dar profunda și neostoita lui preocupare era tocmai aceea de-a-și trăi viața în așa fel încît pătimirile post-mortem să-i fie cît mai mici, iar șansa mîntuirii să nu-i fie furată. În acest sens **Cartea Tibetană a Morților** poate fi citită „în paralel" cu **Life after Life** tocmai spre a sesiza regresul uriaș în planul cunoașterii spirituale. Din acest punct de vedere dovezile aduse de clinicianul american potrivit cărora după moarte este totuși ceva, ar fi trebuit mai degrabă să îngrozească decît să bucure. Paradoxal, ateismul stupid, dictatorial care privește moartea ca pe un fenomen strict natural, fără nici o semnificație de ordin metafizic, ajunge să-l protejeze pe om de coșmarul de-a descoperi că există un **dincolo** unde plata pentru cele trăite și săvîrșite pe pămînt va fi multă și justă. Pe de altă parte însă deschide și drumul tuturor fărădelegilor, al nepăsării imbecile. Nenorocirea acum rezidă însă în faptul că omul modern, deși a depășit ateismul clasic și intuiește posibila prelungire a vieții pe alte paliere nu realizează aspectul „etic-penal" al celeilalte, celorlalte lumi. Chiar dacă la un asemenea nivel nu pot fi tribunale și judecători, chiar dacă **Judecata de Apoi** nu e judecată profană și deci depășește cu mult capacitatea noastră de-a-o simboliza, abstractul pe care îl presupune nu poate fi expediat, cum spuneam, în zone neumane, așa-zis cosmice. Și aceasta fiindcă divinul, chiar dacă e separat de uman, include umanul și nu-l anulează. Astfel încît crima care, pe pămînt, nu s-ar supune decît unui jalnic verdict judiciar în ceruri este cîntărită după toată greutatea păcatului ei. După cum nu este mai puțin adevărat că duritatea unei asemenea pedepse poate fi absolvită printr-o iertare pe care nu ar realiza-o nici o mie de decrete de amnistiere. Aici se ascunde misterul dumnezeiesc, aici e tăinuit sensul din parabola fiului risipitor și a tuturor păcătoșilor care la porțile Cerului au intrare înaintea palizilor virtuoși. La urma urmei, mîntuirea și damnarea ajung să se întrepătrundă, așa cum Centrul în sens geometric-metafizic ajunge să fie găsit atunci cînd omul se află pe cea mai pustie margine. Cu o singură condiție: **CA ACEASTĂ MARGINE SĂ FIE MARGINEA UNEI PRĂPASTII.**

Dan Stanca

Toamnă
Pe geam o muscă
în cușca unei raze de soare

GLOSSĂ

Mîncînd compot în seara fără Gabi, atît de meschină fărădelegea depărtării și cine să-ți spună că vișinile obligate să-ți ofere desfătări în singurătate vor mai primi aceeași poruncă și altă dată. Biet gust al omului, sărman lichid roșu ce-ți inundă gîtlejul și-ți leagănă clipele goale ale creierului. Cine să-ți dea încredințarea că te poți strecura printre semeni scutit de povara numelui, de capriciile formei materiale, de magnetul tiranic al gîndului? Ești tu, pentru că prea goale-s ușile. Ești tu, pentru că trenurile îți ocolesc umbra. Cenușa zorilor îți acoperă treptat și monoton deschiderile spre atîtea lucruri pe care le-ai crezut ale tale. În fapt, doar cenușa zorilor e-a ta, pigmentul decolorat a tot ceea ce nu vei face niciodată.

Stau lîngă mătușa mea care uită că stau lîngă ea. Se culcă de plictiseală și citește fără să-nțeleagă mare lucru. Norii trec pe-un cer noros, e o zi ce a uitat că-i zi. Eu scriu și aerul care îmi poartă mișcările creionului nu știe că îmi poartă mișcările creionului. E o întretăiere de mișcări și tăceri, e un final de-nceput de lume. Pot privi pînă la epuizare norii care trec nememorați, norii care te-nfioară cu efemeritatea lor. Mîna în dreptul ochilor: destul compromis ocular. Ne regalăm cu fapte al căror echivoc e tot mai mare. Ne ascundem după asemănări improbabile. Urmărim zlarele duse de vînt pe rigole și ridicate brusc în văzduh de curenți ce nu se manifestă decît în acel punct, pentru o fracțiune de secundă, ca niște îngeri electrocutați. A privi: potențial dezastru ori doar suportabilă desprindere de contingent. Schismă benignă ca soneria de la intrare apăsată de-un stropitor razant de ploaie: sunet scurt, impersonalizat zig-zag spațial.

E suficient ca un obiect să fie despărțit de alte obiecte și de ambianța lui familiară ca acesta să capete brusc un aer de singurătate care merge pînă acolo că nu-l mai recunoști. O vază desprinsă de bufetul pe care stătea și nemaiproiectîndu-se pe pereții deceniilor de obișnuință — devine insolită ca o statuie din insula Paștelui, despre care nu știi cum a fost transportată acolo, de către cine și în ce scop.

Remarc tăcerea unei ferestre deschise: e ca o zi de naștere. Nimeni nu știe cînd s-a născut, ne-o spun întotdeauna alții. Și noi sîntem lucruri ale naturii, și noi descuamăm aerul. Dați-ne zile mai fragede pentru pleoapele noastre de piatră.

Constantin Abăluță

tudor alexandru

Atunci

Mereu mai repede
Peste sărutări tu ridicai piciorul gol
Atunci
Tăceam cu ochii căzuți
Printre inelele tale.

Nu știu,
Pe față-mi șiroiau clipele.

Mereu mai rece
Luna părea umărul tău.
Atunci
Dacă întindeai mîna
Mă omorai.

Nu știu,
În palmă
Se nfigeau cioturi tomnatice.

Mereu mai grele
De amintiri se spărgeau oglinzile.
Atunci
Tăceam și de noapte
Mă impiedicam.

Cînd și cînd

Eu sub condurii tăi de lacrimi
Tu sub o pată de soare,
Stăm amîndoi la marginea umbrei mele
Cînd și cînd...
Voalul tău de mireasă
A răsturnat clepsidra de pe țărm.

Cînd și cînd
Pe stînci se stinge
Coroana unui val.

Stai la marginea umbrei mele
Și cu arse arcuiri
Pare că ploaia tu vrăjești.
Îți spun că mi-e sete
Și buzele în zîmbet se crapă,
Picură între noi
Taina fericirii de mărgean.

Cînd și cînd
Din țărmuri ruinate
Se rupe o corabie.

Închid pleoapele scoicii
Și peste tristețea mea
Te visez curcubeu...

Nocturnă

Rece te arăți sub cenușa nopții
Și nu știu pe buze
Rană sau sărut.
Aud cum inima îți bate
Sub coastele norilor
Și nu știu în vine
Poveste cu ochi verzi
Sau bălți de cer.
Nu știu nimic
În noaptea asta,
Ninge
Sau de noi se scutură merii,
Nu știu în mine
Cad stele
Ca într-o urnă...

Tîrziu

Cînd din intimități metalice
Smulge pendula un hiriit tîrziu
Amar cu îți desfac veriga buzelor
Cu icoana unui sărut.
Înveșmîntat în negrul criptei
Sorb adînc pierzania din ochii tăi
Iar tu asculți
Cum de fier tremură clipa
Și palidă
Răspîndești crinii unui parfum strivit.
În frunze ce oglindă se sting
Privesc cum arde jerba lunii
Și cu mîinile ceară pe piept
Aștept.

plastica

Salonul Național, ediție incompletă

Este limpede, pentru observatorul atent al vieții noastre spirituale, că valul crizei generale, care afectează societatea noastră post-lovituționară (termen hibrid inventat pentru a defini concis cele petrecute în decembrie '89), lasă urme adînci și în planul inițiativelor culturale de anvergură, cu care ne obișnuiseră, de bine de rău, forurile patronale specializate. Ceea ce putem contempla azi pe simezele și în spațiile de la etajele 3/4 ale Teatrului Național este o ilustrare perfectă a nivelului de neputință, pe care l-au atins deopotrivă artiștii și organizatorii în a concretiza asemenea manifestări. Să amănunțim puțin fenomenul și situația în care ne găsim : costul materialelor absolut necesare pentru desfășurarea unui act creator decent (piese mici de interior) a crescut la lemn, bronz, culori, pînză, ipsos, barbotină, nisip cuarțifer, scule, cerneluri, acizi, alte materiale specifice de minimum zece ori : prețurile percepute pentru serviciile de transport au sporit de trei ori față de primăvara trecută ; energia, sub toate formele, a depășit plafonul ascensional de 600 de procente, raportat la aceeași perioadă a anului trecut. Lista determinărilor economice ar putea continua în aceeași volută alarmantă dar și numai cu atît ne putem face o idee cît de anevoioase devin astăzi orice inițiative creatoare și organizatorice în stare să reflecte cît de cît stadiul în care se găsesc artele plastice. Energii creatoare de primă mînă lîncezesc în așteptarea unor vremuri mai bune, instituții respectabile, angajate în propagarea și exploatarea acestui patrimoniu creativ, sînt compromise în fondul misiunii lor. Așa încît, faptul că, totuși, astăzi există un Salon Național de pictură și sculptură poate fi socotit în sine o performanță !

De fapt, este o manifestare de rutină, mai bine zis, de **palmares activistic cultural**, ce s-a putut împlini grație entuziasmului celor ce s-au înrolat să-l materializeze. Un fel de „muncă voluntară", așadar cu cheltuieli simbolice din partea oficialităților, cu mai multă vlagă și contribuție materială din partea expozanților, (care și-au cărat singuri lucrările), care s-a soldat cu o imagine de ansamblu fatalmente incompletă și superficială.

În acest context, Salonul apare dezechilibrat, gradul de reprezentativitate la scară națională neputînd fi practic înfăptuit, proporția filialelor din țară fiind aproape simbolică. S-au înmulțit lucrările executate din materiale ușoare și precare, abundă creațiile, să le spunem, de atelier, chiar și în domeniul sculpturii, iar penetrația veleitarilor s-a făcut cu ușurință. Ne este greu, deci, să emitem sentințe de valoare asupra materialului expus, deși, pasager, asemenea prestații nu lipsesc. Am remarcat, în aceeași ordine de idei destule lucrări „scoase" din depozitele UAP și ale Oficiului de expoziții, care au mai făcut obiectul și altor parcursuri expoziționale colective din ultima vreme. Prezența masivă a artiștilor tineri ne-a făcut să ne gîndim la imposibilitatea ca astfel de manifestări să sucombe, atîta timp cît elanul lor creativ și voința de a răzbate dincolo de orice vicisitudini în conștiința publicului se menține intactă. Este un sentiment încurajator, dar, evident, nu îndeajuns pentru a desluși pulsul real al vieții noastre artistice.

Asta nu scuză, însă, neglijențele pe care și le-au permis organizatorii pentru identificarea corectă și onestă a exponatelor, mai cu seamă a lucrărilor de sculptură. Multe dintre piesele valoroase aflate în expoziție sînt văduvite de acest drept elementar al consemnării apartenenței lor. Altfel, notabil, efortul comisarilor expoziției de a ordona coerent și după criterii stilistice sesizabile masa celor cîteva sute de tablouri și creații sculpturale pe un parcurs expozițional lizibil și convingător.

Oricum, nu acesta trebuie să fie adevărul vieții noastre artistice, chiar dacă presiunea vieții materiale asupra ei este sau poate fi ucigător. Salonul Național este, în această ediție, doar un gest formal, , de circumstanță, menit, în opinia noastră, să consemneze nu atît impasul creativ al celor cîteva sute de profesioniști ai dălții și penelului, cît incapacitatea societății în a susține strădania lor de a o reprezenta, cum s-ar cuveni, în concertul civilizației contemporane.

Corneliu Antim

Ion Grigore : Cîtitorie

muzica

Oaspeți din Budapesta

Așteptat cu vie curiozitate, turneul Operei Ungare de Stat din Budapesta la București a prilejuit (re)întîlniri deosebite pe multiple planuri — prezentarea a două lucrări fundamentale din creația lui Béla Bartok — opera într-un act „Castelul prințului Barbă-Albastră" și baletul „Mandarinul miraculos", descoperirea unei trupe de balet de o calitate aparte și, nu în ultimul rînd, posibilitatea de a-l asculta, în sfîrșit, într-un rol de anvergură, pe basul Airizer Csaba, pînă nu de mult solist al Operei timișorene — cît timp a cîntat în țară nu a fost invitat la București decît pentru roluri secundare ; trebuia să vină cu o trupă străină pentru a da măsura reală a valorii sale artistice și pe prima scenă lirică românească.

În „Castelul prințului Barbă-Albastră", Airizer Csaba a evoluat alături de soprana Tamara Takacs, două voci puternice, calitative și bine conduse, într-o partitură „de linie" în care influența impresionismului se face simțită mai pregnant decît ar fi cerut, poate, subiectul, estompînd elementul dramatic prezent totuși, în special spre finalul lucrării. Decorurile semnate de Gabor Forray, extrem de sugestive și funcționale, au compensat, în mare măsură, austeritatea jocului de scenă impus, probabil, de concepția regizorală a lui Andras Miko. Cu certitudine, spectatorii care au înțeles textul au beneficiat de o imagine mai complexă a expresiei cu care Béla Bartok a investit cele două personaje, topită într-o muzică de mare rafinament.

Dorind o schimbare de atmosferă, coregraful Laszlo Seregi a propus, apoi, „Variațiunile pe tema unui cîntec de leagăn" de Ernő Dohnanyi, o muzică ușoară, agreabilă, pornind de la vechiul cîntec francez „Ah, vous dirais-je maman", concepută în 1913, după spusele autorului, „spre delectarea celor care au umor și spre plictiseala celorlalți". Cîteva perechi dansează, se joacă, redevenind copii într-o derulare coregrafică densă și bine conturată. Păcat că fondul muzical a fost înregistrat pe bandă magnetică.

După o nesfîrșită pauză, a urmat „Mandarinul miraculos" de Bela Bartok, realizat, de asemenea, de coregraful Laszlo Seregi, care a dovedit, astfel, paleta largă a disponibilității sale artistice, abordînd, de această dată, o manieră compozițională total diferită, de o forță expresivă impresionantă. Extrem de bine construite, personajele, adevărate prototipuri, evoluează decupîndu-se, parcă, din muzica de esență expresionistă imaginată de Bartok. Tensiunea se acumulează progresiv, atingînd paroxismul, iar spectatorul este, într-adevăr, copleșit. Scenografia și costumele, concepute de același Laszlo Seregi, completează atmosfera locului de promiscuitate și perdiție în care se desfășoară acțiunea. Interpreții principali — Katalin Volf, Gyula Sarközi, Gyula Szilagyi, Béla Balogh, Gyorgy Szakaly.

Excelentă s-a dovedit a fi orchestra dirijată de Janos Kovacs, care, în „Castelul prințului Barbă Albastră" a știut, cu o precizie impecabilă, să urmărească vocile, menajîndu-le, arcuind, în același timp, fraze de o frumusețe transparentă, cu sonorități calde, vibrante, pentru ca,în „Mandarinul miraculos", să se dezlănțuie într-o avalanșă impresionantă, lăsînd ,totuși, în prim plan, desfășurarea scenică. O asemenea orchestră merită, într-adevăr, să fie dirijată de mari baghete ale lumii, precum Antal Dorati, Giuseppe Patané sau Georg Solti.

Anca Florea

Traian Bădean : Titulescu

parțial color

O patroană de aur ?

Printre atîtea emisiuni improvizate la Televiziunea Română au fost cîteva care au intrat și în admirația noastră. Printre ele se numărau și cele literare dar, cînd la una din acestea s-a ivit doctoral Valeriu Râpeanu, binecunoscutul performer al cîntărilor ceaușiste, fiindcă de altele, culturale, nu prea ne amintim, am rămas interziși pentru cîteva clipe. Farseuri au fost, farseuri sînt încă! S-or fi epuizat valorile autentice și apelăm iarăși la înlocuitori? Oricum am privi, orice s-ar spune, Valeriu Râpeanu e un surogat literar care poate vorbi despre orice dar, de fapt, nu spune nimic. Ar fi multe de zis aici ba chiar am putea aduce și cîteva din „cuvîntarea sa" dar ne temem că publicitatea, fie și negativă, l-ar avantaja. Alergăm, așadar, spre alte convorbiri, de duminică, spre exemplu. Și aici este secetă mare de la o vreme. După ce ne-au onorat personalitățile autentice — fiindcă în jurul lor se centrase emisiunea respectivă — iată, descoperim, că România se zbate iarăși între pauperitate și dezolare. Da, pare să spună Dona Tudor, funar-ista noastră teleastă, dacă nu e, nici Dumnezeu nu cere. De la ea, probabil, după cum lipește cuvintele în cerul gurii, de nu știi ce o avantajează mai mult: tăcerea sau constituția fizică. Mai ieri, anunțat cu pompă în programul TV, iese la rampă un om de afaceri, mai bine-zis o patroană. Că-i de aur, s-a văzut cum s-a arătat în fața camerelor de luat vederi. Numai degetul mic nu avea inele, iar crucea și cercei, spiralați, eclipsau pînă și avuția lui Cataramă. În definitiv, de ce ne-a fost adusă în camerele noastre?! Păi să ne explice cum s-a îmbogățit și cît este ea de întreprinzătoare, pentru a fi de pildă și lui Patriciu. Doamna „Europe" — nu a revistei lui Neacșu, ci a unei case de modă cu același nume — s-a exprimat tranșant: „Am început în 1990 cu o consignație «Europa» fiindcă toți au tînjit să intre în Europa de la început". Cîtă inspirație! În vreme ce noi, mai naivi, cerem emanciparea artei, culturii, pentru a ne măsura cu personalitățile de pe bătrînul continent și, se vede treaba, că e din ce în ce mai greu (cărțile zac în tipografii, revistele literare sînt în faliment, scriitorii și-au pierdut bucuria scrisului), doamna Petronela Salitră a luat în piept prejudecățile și le-a transformat în victorii. Dar, să știți, nu i-a fost deloc ușor să devină milionară. A luptat din greu și a pus la muncă pînă și pe soțul ei fiindcă, de una singură, cu tot farmecul său personal, n-ar fi izbutit. În emisiunea cu pricina multe am mai aflat, încît, trebuie să recunoaștem, am compătimit-o în multe rînduri pe afaceristă, urmărind-o cum învîrtea hîrtiile, ca pe milioane, și se chinuia să citească de acolo ceea ce scrisese acasă. O asemenea patroană trebuie să fie bine pregătită, nu-i așa?! Iar această pregătire gilgîie de termeni tehnici și idei novatoare. Din învățăturile ei, transmise pe unde magnetice, cîteva trebuie fixate pe pagina albă, pentru a nu se pierde în uitare. „Cînd te apuci de o afacere trebui să știi ce vrei". Subscriem. „Afacerea este sinonimă cu hazardul". Pesemne n-am încercat încă. „Ne bucurăm și ne întristăm împreună cu personalul nostru. Toți au știut să renunțe la alte bucurii". Normal, cînd bucuria supremă, în concepția lor, e banul. Mai încolo, se și explică: „Timpul înseamnă cîștig de bani. Dacă ți-l irosești tot bani pierzi". Ei, uite asta nu știam și de aceea mulțumim frumos pentru învățătură. „În modă trebuie să investești talent, răbdare, nopți de pregătire și alături de tine tot colectivul". De ce ? Fiindcă „Moda e un mod de viață foarte greu". Deja ne trece năduseala. Dar să nu credeți că moda asta, a apariției pe micul ecran, e întîmplătoare. Ni se dezvăluie tot Petronela Salitră : „Trebuie să fii recunoscut pe plan național și apoi să ieși afară". Se înțelege nu din cadru, cum au dorit atîția, ci pe continentul, cu firma „Europa". Cu o asemenea patroană nu poți să pierzi. Cea care pierde este, firește, tot Televiziunea Română, care, la o oră de vîrf, aduce la „Convorbiri de duminică" performeri de „Cîntarea României", pentru a debita banalități întristătoare și a face bezele în fața unor telespectatori, sătui de învîrtiți și șnapani care-și vîntură cu nonșalanță prostia și aurul, ca altădată activiștii limba de putregai. Ajunge !

Marius Tupan

Dragoș Vițelaru : Compoziție

paul claudel

Sfînta fecioară la amiază

Este amiază. Văd biserica deschisă. Trebuie să intru.
Mamă a lui Isus Hristos nu vin să mă rog.
N-am nimic să dăruiesc și nimic să cer. Vin doar, Mamă,
pentru a Te privi.

Să Te privesc, să plîng de fericire, să știu că sunt fiul Tău
și ești acolo.
Nimic pentru o clipă, cînd totul se oprește.
Amiază ! Să fiu cu Tine, Maria, în acest loc unde Te afli.
Să nu spun nimic, să-Ți privesc chipul, să las inima cîntînd
în propriu-i limbaj.

Să nu spun nimic, dar s-o las numai să cînte, cînd inima-i
prea plină.
Ca mierla ce-și urmează melodia în triluri neașteptate.
Pentrucă ești frumoasă, pentrucă ești fără prihană, Femeia,
în sfîrșit, restituită Harului.
Creatura în respectul ei primordial și-n avîntu-i final.
Așa cum s-a ivit din Domnul în dimineața splendorii sale
originare.

Pură, inefabilă, pentrucă ești Mama lui Isus Hristos care
înseamnă adevărul în brațele Tale, singura speranță și singurul
rod.

Pentrucă ești Femeia, paradisul vechei tandrețe uitate
A cărei privire găsește îndată inima și face să țîșnească
lacrimile zăgăzuite.
Pentrucă m-ai salvat, pentrucă ai salvat Franța.
Fiindcă pentru ea ca și pentru mine ai fost atunci ce gîndeam.

Pentrucă la ora cînd totul se prăbușea ne-ai ajutat.
Pentrucă ai salvat încă odată Franța.
Pentrucă este amiază.
Pentrucă trăim în această zi de azi !
Pentrucă ești acolo pentru totdeauna cu darul simplității.
Ești Maria, cu darul simplității ești !
Mama lui Isus Hristos, fii binecuvîntată !

În românește de
Alexandru Baciu

cartea străină

O carte despre istoria lui Dumnezeu

Născut în 1923 la Verdun, agregat universitar, profesor la Sorbona — Paris în ultimii 20 de ani, membru al Institutului Franței cronicar la ziarul „Figaro", unul din creatorii „istoriei seriale" (cea care stabilește în istorie repetiții și tendințe prezentînd trăsături asemănătoare) și „istoriei cantitative" (care dă posibilitatea — printr-un calcul operational — strîngerii unei mase documentare relevante, nu numai în domeniul economic și social, dar și al antropologiei istorice). Pierre Chaunu a scris mai mult de 60 de titluri, o valoroasă contribuție la istoriografia contemporană. Citeva din lucrările sale : **Sevilla și Atlanticul. Spania lui Charles Quintul. Timpul reformelor. Memoria eternității. Memoria și sacrul. Franța. Pentru istorie. Marea declasare** (aceasta apărută în 1989), în sfîrșit **Succinta istorie a lui Dumnezeu**, tipărită în luna iulie a anului acestuia, recenzată îndată după apariție de personalități ca Jean Delumeau și Claude Levy-Strauss.

De o prolificitate puțin obișnuită — în ultimii ani a publicat cîte trei cărți pe an — Pierre Chaunu apare angajat și în discuțiile de interes public din Franța.

Succinta istorie a lui Dumnezeu, de care ne ocupăm, ultima carte a lui Pierre Chaunu, nu este propriu-zis o lucrare de istorie, în ciuda titlului și a faptului că este scrisă de un istoric. Desigur, Dumnezeu nu poate avea o istorie după viziunea și puterea de înțelegere omenească. Cum precizează Pierre Chaunu în pretață este istoria a ceea ce s-a petrecut în sufletul omenesc din momentul aprinderii scînteii dumnezeiești, ce urme a lăsat divinul în spiritul și inima celor ce ne-au precedat (începînd din preistorie) pînă la cei ce ne sînt contemporani. Pierre Chaunu prezintă evenimentele din lunga evoluție spirituală a omenirii, cu referințe, în principal, la **Biblie**, unde se descrie cum Dumnezeu creează, vede, conduce istoria — a lucrurilor și ființelor, a naturii și oamenilor — fără ca El să facă parte din această istorie.

În legătură cu semnificația subtilului **„Inima problemei"**, Pierre Chaunu arată că acest subtitlu face din istoria universală a lui Dumnezeu o istorie individuală, istoria unei sensibilități pentru Dumnezeu care se repetă în fiecare om. Concepția de istoric a lui Pierre Chaunu este cea creștină, deoarece el privește trecutul omenirii ca pe o istorie a mîntuirii. Ca și Sfîntul Augustin, Pierre Chaunu găsește o concepție despre timp și despre istorie prefigurată în **Biblie**, modelul cel mai apropiat al unei istorii a lui Dumnezeu.

Succintă istorie a lui Dumnezeu este un eseu de filozofia religiilor depășind cadrul faptic, prezentînd o exegeză proprie și pasionată a **Bibliei** — deci a scrierii unde istoria lui Dumnezeu se revelează în istoria oamenilor — și analizînd relațiile dintre uman și divin. Aceste relații se oglindesc și în istoria universală.

Protestantul Pierre Chaunu afirmă, că istoria reprezentării lui Dumnezeu este legată îndeaproape de istoria cunoașterii. Pînă la începutul secolului al XVI-lea se adîncesc, odată cu istoria creștinismului, memoria umanității și zonele aflate încă mai adînc în această memorie.

Istoria universului ca purtătoare a unui mesaj despre Dumnezeu (ceea ce Pierre Chaunu numește „revelația universală") se înscrie pe axul principal al informațiilor de care dispune umanitatea și amplificării acestora, Pierre Chaunu ajunge la concluzia că marea paranteză deschisă de gîndirea mecanicistă începută de Galilei în 1609, se închide cu conferința de la Copenhaga din 1927 (durînd deci ceva mai mult de trei secole), cînd fizica clasică lasă locul fizicii cuantice. Pe fundalul fizicii cuantice, omul isi reprezintă din nou pe Dumnezeu, un Dumnezeu cosmic, o imensă energie, inaccesibilă atît cercetării empirice cît și celei teoretice, atît prin „zidul lui Planck", cît și prin „vagul cuantic". „Zidul lui Planck" face cu neputință cercetarea începutului cosmosului, deoarece atunci au existat o temperatură și o concentrare de energie uriașe într-o cantitate extrem de mică de materie, imposibil de imaginat, înlăturînd toate cunoștințele noastre despre fizică. În ceea ce privește „vagul cuantic" această expresie ne indică faptul că „materia" există numai pentru că noi o observăm. De pildă, starea reală a unui stilou pe care îl țin în mînă este aceea a unor unde de energie conținînd un mare număr de posibilități coexistente de a se materializa, din care cea pe care o putem observa este numai una, mai mult sau mai puțin probabilă. Deci începutul cosmosului nu poate fi descris prin legile fizicii, oricît de evoluate ar fi, iar materia nu mai poate fi interpretată în mod „materialist". Dimpotrivă, se impune din

ce în ce mai mult opinia următoare : chiar dacă nu avem voie să afirmăm că această materie coincide cu ceea ce filosofia clasică numește „idee", ea se dovedește a fi în realitate spirituală și nu materială.

Pierre Chaunu își arată admirația pentru cartea **Dumnezeu și știința**, apărută în 1990, care consemnează un dialog între frații Grișka și Igor Bogdanov, laureați ai premiului Nobel pentru fizică și Jean Guitton, filosof creștin, discipol al lui Bergson. Cei trei învățați ajung la concluzia că nu mai există ceea contrad ție între teologie și fizică, începută cu procesul spectaculos al lui Galilei din 1609. Dimpotrivă, știința modernă a materiei încurajează nevoia de Dumnezeu a oamenilor, revenirea lor la religiozitate. Sensibil la tendințele spirituale contemporane, Pierre Chaunu observă această reintoarcere la Dumnezeu, în capitolul final al **Succintei istorii a lui Dumnezeu**, intitulat „Întoarcerea lui Elohim", Elohim (în limba ebraică „Îngerul eternității") fiind forma în care Dumnezeu se relevă în Vechiul Testament, prin voce sau prin minuni, întipărindu-se în memorie.

Dar pînă la această sensibilitate contemporană a Dumnezeului cosmic, sensibilitate pe care o avem în prezent, deja 80—90 de miliarde de frați ai noștri, de-a lungul timpului, au privit cerul cu sentimente asemănătoare dar oarecum diferite ca și destinele lor. Sensibilitatea omului pentru Dumnezeu, acest început de prezență a lui Dumnezeu în om, nu este încă bine deslușit de către istorici. Pierre Chaunu consideră că această parte a istoriei despre Dumnezeu rămîne pentru totdeauna cufundată în umbra cea mai deasă, neputîndu-se reține nimic din argumentul „a silentio". Savantul francez îl citează extrem de elogios, de mai multe ori, în cartea sa pe Mircea Eliade.

Pierre Chaunu împacă într-un fel exegeza și teoria evoluționistă, recomandînd amestecul celor două moduri de exprimare, cel al antropologiei genetice și cel, foarte liber, al exegezei, aflate, de multă vreme, unul față de celălalt, într-o stare conflictuală, pe de-o parte savanții, pe de alta înțelepții susținînd aceste opinii.

Se pare însă că diferența între prehominienii, apropiați de maimuță și un presupus prehomo religiosus poate fi formulată în termeni foarte clari, arătîndu-se și posibilitatea de a fi sau nu religios. Pierre Chaunu îl citează încă o dată pe Mircea Eliade, care arată că poziția verticală depășește deja condiția primatelor, deoarece statul în picioare presupune o stare de veghe în care spațiul se organizează într-o structură inaccesibilă prehominienilor: sus, jos, înainte, în spate, la dreapta, la stînga, în care s-au stabilit diferite mijloace de orientare.

Avînd o percepție superioară a spațiului, omul și-a apropiat și o deschidere către divin și astfel a apărut scînteia, începutul unei credințe.

În antropologia preistorică se consideră că strămoșul omului a cunoscut un proces evolutiv în care capacitatea craniană a crescut pe măsură ce s-a permanentizat ținuta verticală, permițîndu-i să se detașeze de grupă, pierzînd o parte din complexele sale instinctive dar căpătînd o conștiință nesigură, a unei neliniști care nu putea fi potolită.

Conștiința lui Dumnezeu a lui „prehomo religiosus" (omul premergator celui religios) s-a născut dintr-un vînător care arată Pierre Chaunu „într-o zi, s-a îndepărtat de bandă, s-a rătăcit de ai săi și prin aceasta și-a rupt firul care îl lega de alții și de propriul său trecut".

Prehomul jalonează inițial cîmpul de vînătoare al bandei cu pietre, copaci, obstacole care contribuie la identificarea unui cîmp, unui teren, unei patrii. Sacrul ajută la reperarea acestui teren, la recunoașterea lui, luminează conștiința, este indisociabil de cunoașterea propriei persoane și a altora, de pecetea unui popor „sacrul formează, pecetluiește, se imprimă pe conștiința care se conturează".

Sacrul premerge chiar, cu mai multe milioane de ani conștiința morții, deoarece aceasta presupune o înțelegere perfectă a timpului, o memorie largă și înlănțuiri logice.

Pierre Chaunu arată că creștinismul este vîrful unei vechi tradiții, aceea a transcendenței, dar care și-a integrat sau subordonat cosmosul, oglindă a transcendentului în fața poporului ales. La acest popor, se degajează treptat un „eu" însetat de „El", de un interlocutor de nepătruns. Ceea ce face, ca în cursul istoriei universale, dincolo de aparențe, cînd avem impresia că distanța de Dumnezeu se mărește sau se mișorează, spre disperarea noastră, ea este mereu aceeași, apropiată de infinitudine. Oricum, acest agregat transcendență-cosmos este dificil de menținut identic cu el însuși. El are tendința necontenită de a se desface.

Creștinătatea a trăit punînd progresiv o lumină tot mai slabă pe totalitatea cosmică, stabilită în hotarele ei și de puterea separatoare a rețineri. Pînă la urmă, creștinătatea a hotărît să nu mai aștepte nimic de la cosmos, reușind doar să facă din întregul cosmos decorul unei drame omenești. „Ceea ce", afirmă Pierre Chaunu „nu mi se pare drept nici pentru lume, nici pentru Dumnezeu". Pierre Chaunu susține că, exorcizînd teama de vid, pe care el îl preferă metafizicii sau neantului inimaginabil, creștinătatea a fost preocupată de teama destinului individual, în inevitabila „lume de dincolo".

Istoria lui Dumnezeu în spiritul oamenilor, scrie Pierre Chaunu în finalul cărții sale, nu este încă încheiată. Drumul unei desăvîrșiri permanente este lung..

Matei Chihaia

CLAUDE ROYET – JOURNOUD

Poet cunoscut al direcției „lingvistice" din poezia franceză a anilor '70, cea care a integrat pînă în cele mai intime articulații ale poemului cercetările și tezele structuraliste ori semiotice. C. R.-J. scrie o poezie nu fără o oarecare înrudire cu estetica obiectiviștilor americani, prin voința sa de sobrietate muzicală, de matitate sonoră, de minimalism lingvistic. Poezia acestui poet născut la Lyon în 1941 confruntă într-o aceeași aspră economie verbală experiența limbii și cea a privirii, ajunse în punctul unei stranii detașări impersonale. Dens și rar, atît în planul paginii cît și în cel al operei întregi, cuvîntul cedează din prerogative tăcerii care ocupă spații semnificative și întinse : el se retrage din imagini și din mișcarea evidentă pentru a se face receptacolul unei atenții reci, epurate și fine asupra realului.

Pentru enigmă *

1
nuditatea e o istorie

naturalul
ceea ce trece și ceea ce
limitează aerul și
puterile sale

schimb ziua

2
delicate contururi

să vezi
asta și aia

totul se grupau
cu spatele la mare
imaginea vorbea
fără paranteze

3
ficțiune neașteptată
în studiosul parcurs

portretul

forma mîinii

Cercul numeros

1
Două cercuri. Cercul superior mult mai mic Fum fără foc și în fiecare val femei în rugă. În centru, cu spatele de cele două cercuri. Buddha. În sus ca și-n jos, o pată neagră.

2
Absență a palatului. Arbore aruncat în urmă.
Aici trece un cal de culoarea aerului. Un bot
de piatră are ca limbă unică un om agresiv.
Tot restul e liniștit. Un arbore
crește la fel de imperceptibil (evanescent) ca și
frunzele sale. Plenitudine a grîului.

3
Doi iepuri, trei maimuțe imită omul.
Laborioasă mare.

4
Lupul iese din cel adormit. Flacără roză
și ascendentă. Vidul invadează muntele. Vidul se desfășoară.

5
Al treilea ochi. Cel care nu se stinge.
Sau de asemenea mîna, ca o ofrandă, o
iertare.

6
Pumnal ridicat moale (țipăt negru).
Între gambele tale agitate de flăcări.
botul fin al unei vulpi.

7
Trăsătură suplă a genelor. Gura ta
infimă, cele patru priviri ale tale. Stofă
înnodată între sîni. Tu dormi în cercul
numeros al culorilor.

8
O ușă, o țintă. Mîini în repaos.
privirea scapă.

9
Mîini nenumărate. Necunoscuta privirii
răspunde genelor tale, îți divizează fața.
Sînii tăi dispar în diversitatea motivului.
Brunul este o pastă.
Roșul, o cerneală.

10
E sîngele. Sîngele acoperind umărul.
făcînd să crească două lucarne în
unghiurile superioare ale imaginii.

11
Mă rog. Cu fesele trase în spate, mă rog.
Coliere, brățări, îmi ascund puterile, cu picioarele goale pe lemn.

12
El plînge. Minte. Ea nu zice nimic.
Suferă. Un pic.

13
Nu mai știi. În depărtare o pată albastră
se rostogolește spre ceafa ta.

14
Vă ștergeți. Vă îndepărtați.

15
Lumina pleacă de pe spatele tău. Pielea ți-e
fină. Pumnii tăi durdulii. Degetele tale
scurte. Lobul urechii tale e partea
stîngă a chipului.

16
În spatele cercurilor regăsite ignori
procesiunile îndepărtate ale timpului.

17
Trei oameni în stofa ta stacojie.
Două cercuri abia trasate, abia
vizibile, îți înfunzi mîna în
albeața pieptului tău.

18
Două curbe la pîntecul tău.
O marmură verde și împăcată.

19
Transparență a fructului. Cercurile supra-
puse se supun. Nu privești.

20
În sus și la stînga, o pată
roșie... ca pe rochia ta.

21
Sîntem patru, poate cinci, cu
craniul chel, cu ochiul rău format. Eu
singură care sînt fără tichie cunosc
cercul.

22
Vă ascult. Fiți scurt.

23
Sîntem în rugăciune. Sîntem
înarmați.

24
Sînt singur. Nimeni nu mă crede.

25
Sînt omul negru la sînge.
Sînt șeful geometric.

26
Arbori tăiați la orizont. Cal crestat
de timp. Te mină la țarc, care
nu există. Pe pămînt, încă o pată.

27
Ne e foame. Vom merge în
mare.

28
Animale sălbatice în unghiul unui palat
lîngă un drum roșu și o mare
colorată.

29
Intrați ! Capitelul o să se surpe.
Marmura se tulbură.

30
Nu mai știm să ne rugăm. Îmi ascult
vecinul.

31
Trei femei. Triunghi. Dincolo de zid
un arbore în floare. Totul e galben.

Prezentare și traducere :
Magda Cârneci

*) din volumul „Le renversement", Gallimard, 1972.

Urmare din pag. a 16-a

Proprietățile mele

nă) ; vin către el aceste animale care și-l dispută, îl înlănțuie și se-mbulzesc în așa măsură încît dacă nu și-ar pune niște plute din lemn ușor, bărbatul s-ar duce la fund oricît de bun înotător ar fi el. Sălbăticiunea se lipește de el ca o panglică și nu-l mai lasă de bunăvoie.

Ceea ce seduce mai cu seamă la aceste animale este supleţea aliată forței. Bărbatul găsește în fine pe cineva mai puternic decît el.

Cei bogați le cresc pentru ei înșiși ca și pentru invitații lor.

De asemenea, se stabilesc anume ape nepopulate unde să se poată scălda copiii.

Cît privește tinerii nubili, ei trebuie supravegheați cînd merg pentru prima oară la fluviu, căci de plăcere iar adesea și de surpriză își pierd forțele prea repede și se lasă trași la fund. Doar se știe cît de parșivă e apa. Și, întrucît sînt aproape leșinați, trebuie să fie trași din apă cu prăjina.

Natura plăcerii e aceeași ca la noi, dar n-are nimic de-a face cu femeile. Însă, cu toate acestea, la fel ca oriunde, bărbații le fac mame și le pun la dreapta lor în pat.

moda, altfel

Gallé : «Nuanțe insolite»

La Expoziția din 1867, Emile Gallé are ocazia să vadă un serviciu realizat de Félix Bracquemond și cîteva opere de Joseph Brocard. Acesta din urmă, restaurator de „antichități", a fost uluit de sticlăria siriană și persană din sec. XII și XIII, descoperită și scoasă la lumină cu puțin înainte de Expoziție, la Damasc și El Racka. L-au impresionat în mod deosebit lămpile din moschee, decorate cu emailuri somptuoase cărora Brocard le-a pătruns secretul. El a fabricat obiecte asemănătoare, cu aur în desen și colorituri opace care au încîntat publicul, dar mai ales pe Gallé. La Expoziția Universală din 1878, el prezintă piese în sticlă cu decorațiuni gravate în adîncime, amestecate cu emailuri opace, cernute cu aur, cu reliefuri consistente și cu o noutate — tonul „fumé". Gallé primește două medalii de bronz, una pentru ceramică, una pentru sticlă. În cadrul acestei manifestări importante el se arată interesat de sticla gravată asemenea cameelor, în relief pe diferite straturi, diferit colorate, sticlă adusă de englezii Joseph Locke și John Northwood.

Edmond de Goncourt îl invită la una din faimoasele sale reuniuni de duminică, la care se întîlneau geniile literare ale vremii, apreciind la artistul-sticlar „japonismul" său (E. de G. scriind trei cărți despre pictura japoneză) și oferindu-i posibilitatea să atingă lumea poeziei. Către 1889 creează vasul devenit celebru în lume „Orfeu și Euridice", din sticlă transparentă, marmorată policrom, cu meandre ce se opalizează pe măsură ce coboară spre piciorul-piedestal de un roșu sumbru. Vasul are 25 cm înălțime, o formă rară, amintind cupele antice, desenată de pictorul Victor Prouvé, pe centura de sub buză e gravat un vers din Virgiliu, pe rotunjimea cupei, tot cu litere aurite, ca și cele de sus : „Ne retournez plus en arrière. Ce serait me perdre deux fois et pour toujours." Apoi un desen curios reprezentînd o mașină în fața căreia un muncitor tocmai gravează un vas. Aceste vase din creația lui Emile Gallé au fost numite „sticlăria vorbitoare". Unul dintre ele este foarte important ca executare dar și ca frumusețe. Este din sticlă verde marmorată cu albastru și dublată cu maro, decorația este alcătuită din albine și viță de vie tînără, e semnat de autor cu acid, în relief și are gravate cu litere gotice : „Le grand feuillage chargé de brumes et de secret" — Rollinat. Cînd a apărut seria „Veiozele de toamnă", la Salonul Cîmpul lui Marte, 1892, Statul a hotărît, în sfîrșit, să achiziționeze pentru muzeele sale, piese de Gallé. Minunile devin cunoscute în toată lumea. Stimulat de succes dar și de apropierea Expoziției din 1900, eroul tainicei sticle se lansează într-o producție ce devine „din ce în ce mai abundentă" și mai îndrăzneață ca oricînd : **marchetăria în sticlă și patina.** Iată de ce perioada 1900—1904 se poate numi „De la glorie la apoteoză". Sticlăria lui este pusă în valoare cu mult fast. Un cuptor de sticlă a fost reconstituit și pe frontispiciu au fost scrise versurile lui Hesiod : „Dar oamenii sînt supuși greșelii și sînt corupți / Să vină la mine demonii răi ai Focului ! / Pînă cînd toți învață să practice Justiția !". Din seria „sticlăria vorbitoare" există un vas, datat 1900, de o insolită frumusețe, un flacon alegoric, gravat cu un fragment dintr-un poem de Baudelaire : „Le vin sait revetir le plus sordide bouge / et fait surgir plus d'un portique fabuleux / Dans l'or de sa vapeur rouge / comme un soleil couchant dans un ciel nébuleux", care par paiete aurite, boabe uriașe de struguri se figurează în relief iar dopul transparent și răsucit simbolizează vaporii alcoolului. Aceste vase, atît de valoroase astăzi, poartă cizelate în materia lor tainică și tensionată citate din Zola, Verlaine („de visions de fin de nuit"), Evanghelia după Marcu, Théophile Gautier. Fiind un bun și meticulos botanist, a folosit lumea vegetală cu artă și finețe. De acest lucru și-a dat seama un tînăr născut la New York în 1848, care a studiat pictura la Paris și care, reîntorcîndu-se în țară, fondează în 1879 o manufactură de o mare originalitate, ale cărei producții vor stîrni senzație pentru frumusețea și perfecțiunea executării, și care pot sta oricînd alături de Gallé-ari. Tînărul de atunci se numește Louis Comfort Tiffany.

Corina Cristea

HENRI MICHAUX

PROPRIETĂȚILE MELE

DIGUL

De o lună de cînd locuiam la Honfleur, nu văzusem încă marea, căci medicul îmi interzisese să părăsesc camera.

Însă ieri seară, sătul de atîta izolare și profitînd de ceață, am construit un dig pînă la mare. Apoi, chiar la capătul lui, lăsîndu-mi picioarele să atîrne, priviu marea sub mine cum respira profund.

Un murmur veni dinspre dreapta. Era un bărbat, așezat ca și mine cu picioarele legănînd și care privea marea. „Acum — zise el — acum că sînt bătrîn, o să-i iau înapoi tot ceea ce i-am dat de-a lungul anilor." Și începu să tragă către el folosindu-se de niște scripeți.

Scoase bogății cu duiumul. Căpitani din alte vremuri în uniformă de paradă, lăzi tîntuite pline cu tot felul de lucruri prețioase și femei îmbrăcate bogat, dar într-un chip cum astăzi nu mai există. Și la fiecare ființă ori lucru pe care le aducea la suprafață se uita atent și cu însuflețită speranță iar apoi, fără a zice un cuvînt, în vreme ce privirea i se stingea, le arunca înapoi. Umplu ăm astfel tot digul. Ce era acolo nu-mi mai amintesc cu exactitate, căci nu am memorie, dar fără-ndoială că nu era mulțumitor, ceva în toate astea, ceva ce sperase să regăsească se pierduse pentru totdeauna.

Atunci el începu să arunce totul în apă. O jerbă neîntreruptă toate acele lucruri căzînd și, stropindu-te, te înghețau. Iar o ultimă fărîmă pe care o azvîrli îl trase după ea și pe el.

Cît despre mine, tremurînd de febră, cum voi fi reușit să ajung înapoi în pat, asta mă și întreb.

Doar mici bijuterii ?! Gata să se spargă, — mers pe sîrmă, totdeauna riscul de a cădea în derizoriu, banal, prozaic — dar la el iradiind o forță cuceritoare ? Simple construcții mentale ? Chiar dacă atît de bine lipite încît, ciudat, le lipsește aparența „făcutului", în favoarea unei atît de rare impresii de firesc. Nu există, pare limpede după parcurgerea unui volum ori chiar a mai multora, nu există o anume tehnică exploatată cît de cît metodic. Ori e mult prea liberă pentru a deveni vizibilă.

În postfața volumului, Michaux afirma că „Mes propriétés" (1930) au fost scrise, mai curînd, dintr-o nevoie „igienică și terapeutică". Că așa cum unii au nevoie de spectacole ori de calculul matematic ca de un fel de hrană, tot astfel alții nu pot fără sunete și raporturile dintre ele. Poetul ca un bolnav care se vindecă singur. Poezia ca auto-remediu. Poate că tocmai Michaux este cel care se apropie cel mai tare de adevăr.

În general, și nu numai la noi, Henri Michaux este cunoscut ca un mare poet pentru alt fel de texte („Vieillesse, veilleuse, souvenirs" !). Poate mai importante, mai încărcate de sens și de noutate, dar vrînd-nevrînd lipsite de simplitatea fragilă a celor din „Proprietățile mele", partea a doua a volumului „La nuit remue", apărut în 1935. Pentru mine, care găsesc tot mai adesea prilejul de a-i reciti pe Borges și Pu Song Ling, a fost ca o re-întîlnire.

Michaux văzut de Redon

MAGIE

Mulți vor să obțină creații mentale folosind metoda fachirică. E o eroare.

Fiecare trebuie să aibă metoda lui. Cînd vreau să provoc apariția unei broaște vii (o broască moartă, asta e prea ușor) nu mă fortez deloc. Ba chiar, în minte, mă apuc să zugrăvesc un peisaj. Schițez malurile unui pîrîu, alegîndu-mi cu grijă nuanțele de verde, iar apoi **aștept să apară** pîrîul. După cîtăva vreme întind un bețișor către albie. Dacă se udă sînt liniștit, nu mai am decît de așteptat cîtăva vreme ; curînd vor apare broaștele țopăind și aruncîndu-se în apă.

Dacă bățul nu se udă, e mai bine să renunț.

Atunci fac noaptea, o noapte foarte caldă și, cu un felinar, umblu prin cîmpie și arareori se-ntîmplă să nu le-aud orăcăind.

Chesia asta n-are nici un rost aici. Dar trebuie s-o spun, e acolo, înaintea mea, se apropie : **am să orbesc.**

PUTEREA VOINȚEI

La începutul anului căpătai o blenoragie. Către sfîrșitul lui septembrie încă o mai aveam, căci sînt un temperament limfatic. Nu dispăruse nici amenințarea unui viitor plin de sinistre complicații.

Atunci într-o zi, prins de un impuls irezistibil, m-am apucat să recreez femeia de la care luasem blenoragia. Am creat-o încă de la începutul primei noastre întîlniri, inclusiv momentele cele mai neînsemnate ale discuției noastre și trecînd prin toate fazele pasiunii celei mai sincere, o condusei pînă la clipa cînd unirea corpurilor noastre urma să se petreacă, iar atunci, exact în acel moment, am lovit-o cu papucul, alungînd-o neînduplecat din pat, deschizînd ușa și aruncînd-o afară.

Întrucît adevărul istoric are o tendință naturală de a se reconstitui, această femeie renăștea puțin cîte puțin cu tot ceea ce era necesar pentru ca scena să se desfășoare **normal.** Dar eu o alungam cu regularitate.

Luptai astfel vreme de cinsprezece zile ; într-a șaisprezecea, văzînd că totul era inutil și sătulă de atîta umilință, ea plecă **înainte** ca eu s-o lovesc.

În aceeași seară eram vindecat. Scurgerea încetase și n-a mai apărut nici o revenire a bolii.

INTERVENȚIE

Odinioară respectam prea mult natura. Mă așezam înaintea lucrurilor ori a peisajelor și le lăsam să fie.

Gata, de-acum **voi interveni.**

Eram, deci, la Honfleur și mă plictiseam. Atunci, decis, adăugai peisajului niște cămile. Lucrul nu părea tocmai potrivit. Ce importanță are, era ideea mea. De altfel, am pus-o în aplicare cu cea mai mare prudență. Le-am strecurat mai întîi în zilele de mare afluență, simbătă, în piața Oborului. Îmbulzeala devenise de nedescris iar turiștii ziceau : „O ! ce putoare ! Cît de murdari sînt oamenii de aici !" Mirosul ajunse apoi pînă în port, începînd să-l concureze pe acela de crevete. Oamenii ieșeau din înghesuiala de pe străzi plini de colb și de fire de păr, nepricepînd cum de li se întîmplă una ca asta.

Iar noaptea, noaptea nu se putea să n-auzi izbiturile copitelor cînd cămilele încercau să treacă prin ecluze, bang ! bang ! în tăblii și în birne.

Invazia cămilelor s-a produs ca o consecință normală și sigură.

Puteai să-i descoperi pe localnici începînd să se uite crucis mai tot timpul, cu acea privire suspicioasă caracteristică cămilarilor cînd își inspectează caravana pentru a vedea dacă nimic nu lipsește și dacă drumul poate continua ; dar într-a patra zi a trebuit să părăsesc Honfleur.

Mai născocisem și un tren de călători. O lua din loc cu viteză maximă din Piața Centrală și se îndrepta hotărît direct către mare, fără să-i pese de încărcătură.

Păcat că a trebuit să plec, dar mă îndoiesc serios că liniștea se va întoarce prea curînd în acest orășel al pescarilor de scoici și creveți.

FIRESC

Ceea ce i-a lipsit în primul rînd vieții mele de pînă acum este firescul. Încep să mă schimb, încetul cu încetul.

De la o vreme, de pildă, ies întotdeauna pe stradă cu patul și atunci cînd o femeie îmi place o iau și facem dragoste chiar acolo, pe loc.

Dacă urechile-i sînt urîte și mari ori nasul are vreun defect, i le smulg o dată cu lucrurile și le arunc sub pat, să și le găsească la plecare ; nu păstrez decît ceea ce-mi place.

Iar dacă lenjeria de corp ar fi trebuit să fie schimbată, i-o înlocuiesc imediat. Va fi cadoul meu. Dar în vremea asta, dacă văd trecînd o altă femeie mai plăcută, mă scuz față de prima și o fac să dispară urgent.

Cei ce mă cunosc zic că nu sînt capabil să fac ceea ce pretind aici, fiindcă nu aș avea suficient temperament. Așa credeam și eu, dar acest lucru se întîmpla numai din pricină că nu făceam lucrurile **exact așa cum îmi place.**

SFATURI PENTRU BOLNAVI

Ceea ce bolnavul trebuie să evite e să rămînă singur și totuși, dacă vin să-l vadă și-i vorbesc iar el este unul dintre aceia care mai mult dau decît primesc, va fi în curînd așa de slăbit încît atunci cînd, după vizite, apare medicul cu trusa ca să-i deschidă panariciul, nu mai știe de unde să găsească o fărîmă de forță pentru a rezista suferinței, simțindu-se biată victimă și părăsit de toți.

E preferabil, deci să-și creeze singur propria sa companie care să rămînă acolo, la îndemînă, și care (chiar atunci cînd medicul se află de fa este, oricum, mai docilă

Draperiile negre sînt locul care poa găzdui cele mai multe ființe.

Speciile mai mari pot fi reduse c ușurință, ceea ce are mai cu seamă importanță fiind forma și structura lor.

În prima zi plantai părălute. Toa draperiile erau pline.

„Floricele cu pălmuțe mici, — le spu neam eu — nu puteți face nimic pentru mine ?" Dar cum să mă ajute, cîn ele însele tremurau în așa hal încît trebuit să le trimit înapoi.

Le-am înlocuit cu elefanți (pitici) ca re urcau și coborau ca niște hipocamp iar apoi, agățîndu-se cu trompa d vreun pliu, se uitau la mine cu ochiș rii lor înțelegători.

Dar eu, curînd plictisit, — și ap sînt atît de leneș — le ocoleam privire zicînd : „Mai bine vorbiți-mi acu dacă vreți, despre trompe." Ei însă tă ceau și, cu toate acestea, reconforta de prezența lor — un elefant este, to tuși, ceva care te apără — adormeai cu mai mare ușurință.

SEMINȚIA URZILOR

În acea țară nu se folosesc feme Cînd vor să juiseze coboară în ap lar atunci se îndreaptă către ei o ființă semănînd oarecum cu vidrele, ins mai mare și mai suplă (ați văzut o vi dră intrînd în apă ? parcă ar fi o mi

Prezentare și traducere :
Mihail Oprea

Continuare în pag a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
30 LEI